

Ministerul Apărării al Republicii Moldova
Academia Militară a Forțelor Armate
„Alexandru cel Bun”

Revista Militară

Studii de securitate și apărare

Nr. 1 (7) / 2012

Chișinău, 2012

Revista Militară

Studii de securitate și apărare. Publicație științifică. Nr. 1 (7)/2012

Fondator: Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”

Redactor-șef:

colonel (r) **Constantin Manolache**, doctor în științe politice,
conferențiar universitar

Secretar responsabil:

locotenent-colonel (r) **Igor Sofronescu**, doctor în științe tehnice

Colegiul de redacție:

Svetlana Cebotari, doctor în științe politice
locotenent-colonel **Vitalie Ciobanu**, doctor în istorie
colonel (r) **Valeriu Cușnir**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
Ion Jarcuțchi, doctor în istorie, conferențiar cercetător
Mikola Jelezneak, doctor în filologie, conferențiar universitar (Ucraina)
Victor Juc, doctor în filosofie, conferențiar universitar
Irina Mkrtumova, doctor în sociologie (Federația Rusă)
colonel (r) **Constantin Moștoflei**, doctor în științe militare (România)
Irina Sosunova, doctor habilitat în sociologie (Federația Rusă)
Speranza Tomescu, doctor în filologie, lector superior (România)
Pantelimon Varzari, doctor în filosofie, conferențiar universitar
Ion Xenofontov, doctor în istorie

Autorii poartă întreaga responsabilitate pentru conținutul științific al textelor.

Adresa redacției: str. Haltei 23, mun. Chișinău, Republica Moldova, MD-2023
Tel.: (+373 22) 54-51-60

ISSN 1857-405X

©Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, 2012.

SUMAR

Securitate și geopolitică

Veaceslav UNGUREANU

IMPACTUL STATUTULUI DE NEUTRALITATE PERMANENTĂ
ASUPRA ASIGURĂRII SECURITĂȚII NAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA 4

Svetlana CEBOTARI

ABORDARI TEORETICO-CONCEPTUALE ALE DOCTRINEI MILITARE 13

Vasile BOTOMEI

PRINCIPIUL SECURITĂȚII ACTELOR JURIDICE ÎN
CONTEXTUL ADERĂRII ROMÂNIEI LA UNIUNEA EUROPEANĂ
ÎN CONDIȚIILE NOII ARHITECTURI DE SECURITATE REGIONALA 21

Iurie GĂRNEȚ

CONSIDERAȚII PRIVIND STRUCTURA FORȚELOR ARMATE 29

Știință și educație militară

Ludmila VASILACHI

FUNCȚIONALITATEA VALORILOR MILITARE 34

Alexandru CAUIA

GARANȚIILE JURIDICE CONFERITE PRIN
INTERMEDIUL STATUTULUI DE COMBATANT 38

Sergiu SANDULEAC

MODALITĂȚI DE GESTIONARE A STRESULUI ÎN CONDIȚII DE LUPTĂ 55

Veaceslav NIRCA

PROBLEME ACTUALE ALE PEDAGOGIEI MILITARE 60

Natalia LEFTER

OPTIMIZAREA PREGĂTIRII PSIHOLOGICE A STUDENȚILOR MILITARI 65

Vladimir RAETȚCHI

APLICAREA DIMENSIUNILOR MANAGEMENTULUI GRUPEI DE
STUDENȚI ÎN INSTITUȚIILE MILITARE SUPERIOARE DE ÎNVĂȚĂMÂNT 76

Istorie și artă militară

Igor ZAVALSKI, Iurie GĂRNEȚ

ASPECTE PRIVIND LUPTA ARMATĂ ÎN MEDIUL URBAN 80

Vlad MISCHEVCA

MEDALIA „CRUCEA COMEMORATIVĂ. PARTICIPANT LA
ACȚIUNILE DE LUPTĂ PENTRU APĂRAREA INTEGRITĂȚII
ȘI INDEPENDENȚEI REPUBLICII MOLDOVA (1991-1992)” 91

Apariții editoriale

Antonio SANDU

ION XENOFONTOV, RĂZBOIUL SOVIETO-AFGHAN (1979-1989).
STUDIUL DE STORIE VERBALĂ. PERCEPȚII.
DOCUMENTE. IAȘI, EDITURA LUMEN, 2011 95

SECURITATE ȘI GEOPOLITICĂ

IMPACTUL STATUTULUI DE NEUTRALITATE PERMANENTĂ ASUPRA ASIGURĂRII SECURITĂȚII NAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA

Veaceslav UNGUREANU*

As a small power, without strategic resources and having especially sub-regional interests and interests with regional valences, the Republic of Moldova is not able to assure efficiently its national security by itself. The appropriate solution would be to renounce to the status of permanent neutrality and to join NATO lately, which through the cooperative security mechanisms would provide the Republic of Moldova with opportunities to ensure national security, following the status' change from security consumer into security provider worldwide.

Poziționarea geopolitică a Republicii Moldova în contextul extinderii NATO și UE este destul de ambiguă: pe de o parte, importanța sa pentru securitatea europeană și NATO este mult mai redusă decât cea a Federației Ruse sau a Ucrainei, dar, poziția geografică, dimensiunile reduse, existența conflictului transnistrean și fragilitatea statului facilitează eventuala prezență politică sporită a NATO/UE în Republica Moldova, inclusiv prin preocuparea pentru unele aspecte ale securității naționale sau prin prezența militară în cazul izbucnirii unei crize interne. Chiar dacă asigurarea securității naționale ar trebui să revină în primul rând factorilor interni, capacitatea Republicii Moldova de a depăși cu succes crizele ce afectează statul este destul de incertă, ceea ce mărește probabilitatea unei implicări directe a factorilor externi în aplanarea problemelor de securitate a Republicii Moldova, pentru a nu permite proliferarea instabilității.

Analistul politic V. Lupan este de părere că asigurarea securității naționale trebuie tratată prin prisma relațiilor dintre Republica Moldova și NATO. Deși se declară deseori că relațiile Republicii Moldova cu NATO se bazează pe statutul său de neutralitate, acest statut, de fapt, presupune și responsabilități. Una din responsabilitățile fundamentale ale unui stat neutru este că acesta nu poate fi doar un consumator de securitate, statutul de neutralitate a însemnat istoric că statul în cauză a furnizat mai multă securitate decât statele beligerante. Statul neutru, de asemenea, nu are o altă „umbrelă” de securitate care să-i asigure protecție la diverse amenințări și trebuie să fie pregătit financiar și militar să își asigure neutralitatea. În aceste circumstanțe, s-a ajuns la adoptarea IPAP, care va asigura dezvoltarea unei structuri de securitate puternică, europeană în Republica Moldova. Însă, deși IPAP asigură un fundament solid pentru reforma Sectorului de Securitate în

Moldova, viitorul acestuia depinde de mai mulți factori. Una din problemele de securitate cu care se confruntă Republica Moldova este conflictul transnistrean. Încercările de a soluționa acest conflict adesea au interferat cu planurile stabilite de apărare și cu reforma sectorului de securitate, de fapt și cu obiectivele politicii externe. Pe parcursul anilor 2007–2008, în opinia lui V. Lupan, au avut loc cele mai dramatice schimbări în acest sens. Inițiativele prezentate de către autoritățile centrale la 10.10.2007 vorbesc despre demilitarizarea totală a Republicii Moldova în contextul măsurilor de consolidare a încrederii pentru obiectivul soluționării conflictului transnistrean. În același timp, se încerca soluționarea conflictului direct cu Federația Rusă, în baza unui pachet de documente, pe lângă care măsurile de consolidare a încrederii aveau un rol important. În circumstanțele în care evoluția propunerilor din 2007 nu era clară, iar Federația Rusă cerea oprirea cooperării cu NATO, Republica Moldova oficial a redus implementarea IPAP la nivel de proiect tehnic, ulterior în 2010 perfectându-l în a doua variantă precizând dezvoltarea acțiunilor planificate anterior, dar și includerea unui nou obiectiv cu privire la reforma sectorului de securitate și apărare în vederea sporirii nivelului de transparență și eficiență a acestuia.

V. Lupan susține în continuare că proiectele de demilitarizare sau asigurare a neutralității invocate în asemenea circumstanțe nu sunt valabile pentru Republica Moldova. Din 27 de state demilitarizate, aproximativ 20 sunt insule, celelalte sunt state în care a avut loc răsturnări militare de guvern, cum e cazul Costa Rica, sau sunt insignifiante, precum Vatican sau San Marino. În ce privește statele neutre, Austria a negociat neutralitatea sa în schimbul aderării la spațiul

occidental al UE, iar Suedia și Finlanda au început procesul de dezbateri publice în privința renunțării la neutralitatea lor de câțiva ani în urmă. Acest proces a fost grăbit în urma războiului Federației Ruse împotriva Georgiei din luna august 2008, după care Ministrul de Externe finlandez a cerut un loc la masa de discuții NATO[1].

Potrivit cercetătorului român D. Dun-gaciu, problema neutralității Republicii Moldova există, odată ce „de fiecare dată când un moment de criză geopolitică apare în regiune, autoritățile centrale încep să vorbească despre neutralitatea Republicii Moldova”. În situația în care „ocupația militară trebuia să poarte un nume, a fost denumită neutralitate”, căci, spre deosebire de Elveția, Austria sau Finlanda, „neutralitatea Republicii Moldova este consecința unei înfrângerii, nu a unei decizii libere”, pentru că „neutralitatea Republicii Moldova este raționalizarea unei stări de fapt, adică o tentativă de a explica, defini ulterior un fapt petrecut peste capacitatea de control a Republicii Moldova”. Pentru a se ajunge în situația statelor menționate mai sus și în cazul Republicii Moldova, este nevoie incontestabil de câteva lucruri: 1. de retragerea trupelor străine care staționează pe teritoriul său fără acceptul statului „gazdă”; 2. de o dezbatere corectă și transparență despre neutralitate în rândul cetățenilor Republicii Moldova; 3. purcedere la stabilirea unor garanții pentru implementarea unei eventuale decizii de neutralitate asumată și acceptată colectiv. Ideea însăși de „garanții internaționale permanente” este un sofism menit să raționalizeze, pentru a două oară, ocupația rusească a regiunii transnistrene din Republica Moldova, și de data aceasta cu mâinile occidentale [2].

V. Juc exprimă supoziția că neutralitatea permanentă proclamată unilateral și

* *Veaceslav UNGUREANU – doctor în politologie, Institutul de Integrare Europeană și Științe Politice al Academiei de Științe a Moldovei.*

menținută prin propria voință, n-a contribuit până la moment la valorificarea obiectului strategic urmărit, fiind sfidată și depreciată de prezența forțelor militare străine pe o parte din teritoriul său, chiar dacă provizoriu se află sub controlul autorităților secesioniste. Deși a încălcat permanent statutul Republicii Moldova de stat neutru, Federația Rusă încurajează menținerea acestei calități, dar urmărind obiectivele sale în condițiile apropierei euroatlantice a Ucrainei până la începutul anului 2010 și a Georgiei [3, pp. 206-207].

Evident, nici pe departe nu sunt lipsite de teme și relevanță concluziile lui A. Olaru, potrivit cărora neutralitatea Republicii Moldova și staționarea trupelor ruse pe teritoriul ei reprezintă cele două interese importante ale Federației Ruse pe care le va încerca să le implementeze pe cât este posibil, completându-le reciproc pentru a fi promovate concomitent. Aceste supoziții sunt confirmate și de politologii ruși, care susțin că strategia Federației Ruse este de a forma un cordon din state neutre în jurul său, astfel protejându-și hotarele de impactul direct cu NATO. Alte idei rusești aduc în discuție din nou, ca și în Memorandumul Kozak din 2003, dorința Federației Ruse era să-și staționeze trupele în regiunea transnistreană a Republicii Moldova pe un termen nedefinit [4]. Prin urmare, pentru a asigura respectarea neutralității Republicii Moldova, se impune ca Rusia să-și onoreze angajamentele asumate și să evacueze trupele, armamentele, munițiile și echipamentul neîntârziat, ordonat și complet. Efectele benefice așteptate din realizarea statutului de neutralitate permanentă autoproclamată s-au dovedit a fi iluzorii, dat fiind faptul că însuși proiectul a fost conceput și dezvoltat ca un model ideal, autosuficient și fetișizat, în special prin

Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova, pe motivul că această calitate „nici nu reflectă realitatea, nici nu reprezintă o formulă consacrată internațional, nici nu are o explicare concretă”. Statutul de neutralitate consfințit constituțional nu asigură în regim automat securitatea națională a Republicii Moldova, iar rezultatul cel mai important se dovedește a fi neparticiparea la procesele de cooperare militară din cadrul CSI [5, p. 34]. Argumentele în favoarea neutralității Republicii Moldova, cu referință la statele neutre cum sunt Elveția, Austria și Finlanda, care au profitat de o stabilitate și dezvoltare economico-financiară, nu sunt relevante pentru Republica Moldova. Neutralitatea elvețiană este înțeleasă diferit de analiștii moldoveni decât de cei elvețieni. O astfel de scăpare era de așteptat, pentru că Republica Moldova nu a pornit de la ideea neutralității ca o soluție garantată pentru asigurarea securității sale militare și economice, dar de la o idee provizorie de eliberare a teritoriului și deschiderea altor opțiuni de abia după retragere. Astfel, experții guvernamentali au încercat să adapteze neutralitatea elvețiană, austriacă, finlandeză la condițiile Republicii Moldova, fără să analizeze implicațiile de durată pentru țară.

Spre deosebire de aceste state, Republica Moldova nu și-a asigurat o neutralitate garantată. Condițiile istorice ale Republicii Moldova din perioada 1991-1992 au fost diferite de cele elvețiene, ca și motivele pentru declararea neutralității. Neutralitatea Republicii Moldova este una declarată (de ea însăși) și nu este garantată de nimeni în cazul unei evoluții militare. Un alt argument important pe care foarte puțină lume îl menționează în Republica Moldova este că neutralitățile Austriei și Finlandei au fost negociate de URSS și Occident. Neu-

tralitatea acestor două state a fost schimbată pe o susținere economică occidentală și prezența acestor două state în sfera de influență occidentală. Ori în cazul neutralității pe care o propune Federația Rusă acum, Republicii Moldova îi revine rolul unei *zone-tampon* din sfera de influență rusească, respinsă de Republica Moldova. Enunțarea de către A. Olaru a argumentului economic, dar cu implicații în plan militar, de asemenea este relevant în cazul Republicii Moldova. Astfel, cheltuielile militare în statele neutre pornesc de la aproximativ 0,9% (Austria) până la 1,7% (Suedia) din PIB, ceea ce înseamnă între trei și șase mlrd de Euro. Republica Moldova este incapabilă să asigure câteva mlrd de euro anual pentru apărare. Prin urmare, un eventual argument că Republica Moldova poate să-și asigure neutralitatea singură de asemenea nu este valabil. A. Olaru este de acord cu V. Lupan, care susține că conceptele de neutralitate adoptate de către statele europene nu mai sunt considerate la zi. Astfel, toate au aderat la Pfp al NATO, iar Finlanda a demarat discuții aprinse despre necesitatea de a abandona statutul său de neutralitate impus tot de Federația Rusă anterior. Finlanda actualmente examinează opțiunea de a intra în NATO sau să aștepte crearea unui mecanism viabil de apărare comună a UE la care să adere. În acest context se discută și aderarea la un NATO pe care comunitatea europeană l-ar prelua și transforma într-un sistem de apărare comună a UE. Aderând la UE, Republica Moldova va putea beneficia de mecanismele de securitate oferite de către UE. Dacă, însă, UE nu va crea un mecanism viabil, unica alternativă europeană va rămâne ca și până acum NATO. Prin urmare, modelele de neutralitate elvețian, austriac și finlandez, la care deseori se face referință nu mai sunt actuale și nici nu pot

fi comparate cu cel propus Republicii Moldova de către Federația Rusă [6].

Potrivit lui A. Rácz, abordarea subiectului privind fortificarea securității militare a Republicii Moldova prin prisma evenimentelor din Georgia apare necesitatea reevaluării riscurilor asupra securității cauzate de conflictele separatiste, din perspectiva militară. O astfel de reexaminare este importantă pentru Republica Moldova din două motive. În primul rând, superioritatea Armatei Naționale a Republicii Moldova asupra forțelor armate ale regiunii separatiste nu este nici pe departe evidentă. În al doilea rând, Federația Rusă și-a exprimat foarte clar intenția de a împiedica integrarea Republicii Moldovei în spațiul euroatlantic, dar și dorința de a legaliza prezența trupelor rusești pe teritoriul Republicii Moldova. Deși Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova, deja în vigoare, prevede neutralitatea permanentă a statului, condițiile descrise mai sus nu sunt deloc favorabile pentru menținerea unei neutralități reale și viabile. Neutralitatea ar fi o opțiune doar atât timp cât un stat ar fi în stare să-și asigure securitatea militară la un preț rezonabil. Acesta nu este cazul Republicii Moldova. Luând în considerație situația economică din prezent, unde orice creștere semnificativă a cheltuielilor pentru apărare, care constituie doar 0,5% din bugetul statului, nu este deloc reală. Spre exemplu, un alt stat neutru din Europa, ca Finlanda, cu o populație asemănătoare după mărime (aproximativ 5 mln), cheltuiește 1,5% din PIB pentru apărare, acest indice fiind mult mai înalt decât cheltuielile Republicii Moldova, deși pe teritoriul Finlandei nu există niciun conflict separatist. Cu toate acestea, chiar dacă beneficiază de aceste condiții favorabile, Finlanda se gândește serios să avanseze spre statutul de membru deplin al

NATO, doar din simplul motiv că se simte amenințată de ambițiile și capacitățile militare ale Federației Ruse. Așadar, potrivit lui A. Rácz, Concepția Securității Naționale nu este capabilă să răspundă adecvat la situația de securitate cu care actualmente se confruntă Republica Moldova [7]. În opinia noastră, acceptarea de către Republica Moldova a unui statut de neutralitate permanentă, care prin definiție exclude posibilitatea unei cooperări mai strânse cu NATO, ar limita instrumentele de interacțiune și finalitatea cooperării propriu-zise. În accepția lui S. Troebst, intervenția militară a Federației Ruse asupra Georgiei a demonstrat că conceptul de „străinătate apropiată” nu este unul superficial, ci poate deveni o realitate dură față de cei care vor sta în cale ambițiilor rusești. Aceasta readuce în atenția opiniei internaționale insurgența din regiunea transnistreană, în care factorul rusesc este prezent sub mai multe aspecte. În termeni militari, Republica Moldova nu poate face față capacităților militare ale Federației Ruse. Un scenariu maximal negativ nu amenință direct Republica Moldova, deși necesitatea integrării statului într-un sistem stabil de alianță militară este condiția esențială pentru protejarea contra unor riscuri potențiale și curente legate de situația Republicii Moldova [8]. Potrivit lui J. Bugajski, neutralitatea statelor pe parcursul confruntării dintre Vest și Est din perioada Războiului Rece nu mai emite un semnal de independență și libertate în acțiuni. Aceasta presupune o vulnerabilitate deosebită față de presiunile exercitate de Federația Rusă, infiltrarea amenințătoarea a serviciilor secrete ruse, a grupărilor economice și mafioate și o îndepărtare de proiectele europene și Trans-Atlantice. Drept rezultat, neutralitatea presupune izolare și pierderea suveranității [9]. Prin

urmare, supoziția precum că în condițiile geopolitice actuale neutralitatea nu asigură securitatea statului la parametri înalți, este susținută și de G. Istvan. El remarcă pe bună dreptate că neutralitatea nu mai este percepută ca un concept valid și aplicabil, care ar totaliza interesele unei națiuni într-o lume în care competiția ideologică a Războiului Rece a luat sfârșit. Actualmente, Europa nu mai este definită în termeni politici, iar securitatea internațională și relațiile economice au devenit atât de complexe, încât izolarea de aceste sisteme existente a devenit un lux de nepermis, ori chiar imposibil de atins fără ca statele să-și piardă elemente vitale pentru propria lor existență inclusiv suveranitatea ori cetățenii. Este cert faptul că stabilitatea și progresul politic nu este ușor de obținut, iar circumstanțele istorice ale marilor puteri și ale marilor garanți nu se mai aplică. Deși oficial nu se mai pune problema sferelor de influență, o decizie majoră stă în fața Republicii Moldova – cea de a alege între integrarea în structurile NATO cu beneficiile, dar și provocările sale, sau confruntarea unor scenarii neclare ce vor apărea ulterior [10].

În accepția lui L. Movchanyuk, de regulă, adepții „neutralității” consideră că e posibil să exerciți această politică de neutralitate în condițiile în care cheltuiești mai puțin în scopuri defensive și aloci mai multe resurse în raport cu aderarea la anumite uniuni politice. În opinia lor, acest tip de politică e mai favorabil statului și poate asigura apărarea și securitatea acestuia pe deplin. Argumentul major al acestora e că în cazul apartenenței la o alianță militară, orice stat poate fi implicat în conflicte militare ce nu privesc nemijlocit interesele statului respectiv. De fapt, nu există exemple care ar demonstra că refuzul de a participa la un sistem colectiv de securitate ar fi aju-

tat un stat să-și asigure integritatea teritorială și să-și soluționeze conflictele. În perioada celui de-al Doilea Război Mondial, declararea neutralității nu a apărut state ca Belgia, Olanda sau Norvegia, acestea fiind ocupate de armata germană nazistă, ceea ce demonstrează convingător că, în caz de conflict, nimeni nu va apăra un stat neutru. În aceste condiții, afirmația precum că varianta neutralității este calea cea mai bună de evitare a conflictelor și de asigurare a suveranității și integrității teritoriale, în care interesul național este protejat, prezintă un argument fals și lipsit de convingere. În cazul proclamării neutralității, nu ar trebui să existe forțe și baze militare pe teritoriul acestui stat. Dacă un anumit stat își declară neutralitatea fără a respecta aceste condiții, nu există niciun motiv legal prin care o asemenea neutralitate ar putea fi recunoscută de ONU sau alte organizații internaționale, care, de altfel, și-ar încălca propriile principii, iar reputația dreptului internațional ar avea de suferit. Neutralitatea nerecunoscută doar deteriorează statutul de securitate a statului. Pe lângă aceasta, proclamarea neutralității poate intensifica potențialele aspirații ale statelor vecine vizavi de teritoriul acestui stat, deoarece, în caz de conflict, acesta nu va fi apărat de nimeni [11].

J. Sherr exprimă opinia precum că încheierea unui eventual acord cu privire la reconfirmarea/recunoașterea neutralității, interpretarea prevederilor acestuia nu va fi o decizie suverană a Republicii Moldova. Neutralitatea, spre deosebire de statutul de țară nealiniată, reprezintă un statut codificat de dreptul internațional care se bazează pe tratate, iar aceste tratate trebuie să fie în mod adecvat percepute de către toți actorii relevanți. De obicei, există și garanți ai statutului de neutralitate. În cazul Republicii Moldova trebuie să fim conștienți de faptul

că interpretarea prevederilor statutului de neutralitate o va face statul mai puternic, or acesta nu este Republica Moldova, ci Federația Rusă. În acest caz, există riscul ca statutul de neutralitate convenit cu Federația Rusă va impune Republica Moldova să stopeze întregul proces de cooperare cu NATO. Actualmente, există un cadru de cooperare și mecanisme concrete pentru amplificarea acestor relații. În viziunea interlocutorilor principali ai Republicii Moldova, cei din Federația Rusă și din regiunea secesionistă exclud continuarea unor astfel de forme de cooperare, deoarece ei percep orice formă de relație cu NATO ca o violare a statutului de neutralitate. De asemenea, J. Sherr consideră că neutralitatea Republicii Moldova nu trebuie să conducă la renunțarea forțelor armate. Acest lucru nu l-a făcut Finlanda în perioada Războiului Rece. Elveția, după cum se știe, are forțe armate foarte puternice și eficiente capabile să apere statul. Austria, într-adevăr, nu a avut forțe armate impresionante, dar acest lucru s-a datorat faptului că neutralitatea austriacă a fost garantată în perioada Războiului Rece de așa-numita „balanță de teroare” și toată lumea era conștientă că violarea acesteia ar fi condus la un al treilea război mondial în Europa. Așadar, pot fi puse la îndoială presupusele merite pentru care Republica Moldova ar fi dispusă atât de ușor să renunțe la forțele sale armate care întotdeauna au constituit un atribut de bază al unui stat suveran [12].

I. Chifu definește neutralitatea ca o opțiune discutabilă atunci când există credința unei posibilități de soluționare în timp real a conflictului transnistrean și a existenței Republicii Moldova ca stat neutru, după model elvețian, în mijlocul unei oaze de securitate asigurată de cineva. Situația geografică a statului nu permite o asemenea

variantă, iar implicațiile structurilor de securitate, de apărare, precum și controlul general al fostei metropole sunt încă extrem de prezente în structurile de securitate ale Republicii Moldova, de aceea este necesară o garantare a securității pe alte principii. De altfel, nu e posibil ca un stat de periferie sau de tampon între două blocuri să-și poată asigura securitate prin sine însuși și prin garanții de neutralitate, cu atât mai mult astăzi, când neutralitatea a rămas o realitate de factură istorică și nu un concept cu care operăm în materie de securitate în regiunea postsovietică, spațiu în care realitatea din teren exclude și o adaptare a modelului indicat [13]. I. Mastac exprimă opinia că statutul de neutralitate permanentă prevede abținerea statului de la aderarea la blocuri sau alianțe militare. Totodată, fiecare stat, și mic, și mare, poartă o anumită responsabilitate privitor la menținerea stabilității și securității, atât proprii, cât și regionale, internaționale etc. Dar având în vedere că armata este elementul de bază în menținerea stabilității și securității statelor, cu atât mai mult crește responsabilitatea statelor neutre pentru întreținerea trupelor militare proprii în scopul asigurării statutului lor de neutralitate [14, p. 8].

N. Osmochescu exprimă o supozitie contradictorie, potrivit căreia deși a pornit mai curând dintr-un impuls conjunctural intern, decât de la un concept clar de politică externă, neutralitatea Republicii Moldova a devenit azi un potențial element al geopoliticii europene, element care, fără a-i exagera importanța, nu poate fi eliminat pe neobservate din calculul securității continentale. Federația Rusă este unica țară căreia nu-i convine statutul de neutralitate și independență al Republicii Moldova. Argumentele ei pot fi extrase din declarațiile anti-NATO și din doctrina CSI, care

include teritoriul postsovietic în spațiul „intereselor vitale” ale ei. N. Osmochescu consideră că neutralitatea permanentă a Republicii Moldova constituie un element esențial al securității naționale, precum și un element al securității colective în Europa, totodată insistând asupra faptului că mai devreme sau mai târziu statutul de neutralitate permanentă a Republicii Moldova va fi recunoscut atât în relațiile bilaterale, cât și în cele multilaterale, precum și de ONU și organizațiile internaționale regionale, membru al cărora este Republica Moldova [15, p. 182-183]. De asemenea, V. Pleșca ocupă o poziție consecventă, susținând că experiența Austriei a îmbogățit considerabil practica contemporană a instituției neutralității permanente cu elemente noi, demonstrând că fiecare stat trebuie să-și propună o formă proprie a neutralității care să răspundă necesităților de ordin intern și extern ale statului și poate să se modifice în timp. Prin urmare, Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova reflectă în mod explicit evaluarea realistă generală a mediului de securitate pe plan național și internațional în care operează Republica Moldova, definește obiectivul politicii statului în domeniul securității naționale și liniile directoare în acest domeniu, valorile general umane și principiile ce urmează a fi promovate și protejate de stat și reconfirmă ireversibilitatea cursului de integrare europeană a Republicii Moldova [16].

În opinia lui P. Felghengauer, Republica Moldova, promovând ideea neutralității, exclude de fapt menținerea trupelor ruse pe teritoriul național. O asemenea variantă nu convine Federației Ruse, însă este foarte bine să se păstreze statutul de neutralitate și să nu se adere la NATO. Dar trebuie să existe și garanții în acest sens,

iar Federația Rusă crede că cea mai bună și mai sigură garanție este menținerea trupelor ruse în regiunea transnistreană [17]. O. Nantoi consideră că prin astfel de acțiuni de garanție Federația Rusă nu recunoaște neutralitatea permanentă a Republicii Moldova și sfidează acest principiu [18]. Conform analizelor efectuate de R. Gorincioi, promotorii neutralității se axează pe compararea Republicii Moldova cu situația geopolitică și geostrategică a altor state neutre din Europa. Falsitatea acestor similitudini este evidentă, deoarece niciunul din statele neutre din Europa nu se confruntă cu problema secesionismului, a instabilității politice, economice și a puternicii presiuni rusești. Amplasarea geopolitică a fiecăruia din cele cinci state neutre este total diferită, dar cu mult mai avantajoasă decât a Republicii Moldova. Proclamarea neutralității lor a avut loc în contexte istorice diferite, urmărind scopuri politice clare și beneficiind de garanții externe pentru realizarea acestora. Nivelul de dezvoltare economică și puterica atractivitate investițională a acestor state se datorează prezenței lor în UE și în imediata vecinătate a NATO. Acestea nu au dispute teritoriale cu vecinii și nici un potențial destabilizator intern ce emană riscuri și amenințări la adresa securității regionale. Din aceste și alte rațiuni politice, economice și sociale, elitele politice din Republica Moldova ar trebui să conștientizeze și să promoveze cu fermitate vectorul aprofundării relațiilor Republicii Moldovei cu NATO [19].

În opinia noastră, ar fi oportun pentru asigurarea securității naționale a Republi-

cii Moldova demararea procesului național și al diplomației populare de informare a maselor largi prin intermediul dezbaterilor publice privind renunțarea la statutul de neutralitate permanentă și ulterior aderarea la NATO. Republica Moldova fiind o putere mică, lipsită de resurse strategice și având interese mai cu seamă de nivel subregional și cu valențe regionale, nu este în măsură să-și asigure eficient securitatea națională de sine stătător. Soluția recomandabilă este aderarea la NATO, care prin intermediul mecanismelor *securității cooperative* ar oferi Republicii Moldova oportunități pentru asigurarea apărării și securității naționale, urmărind modificarea statutului din consumator în furnizor al securității în plan mondial.

Așadar, posibilitățile politico-militare oferite de NATO și UE pot determina consolidarea securității naționale a Republicii Moldova, iar angajamentele asumate vor fi amplificarea interoperabilității și atașarea la standardele NATO. În acest sens, Republica Moldova este interesată să materializeze un cadru de relații mult mai dezvoltat cu structurile de securitate europene, care ar constitui nu doar un factor de stabilizare a statului, dar și un instrument-cheie al integrării ei europene, așa cum, implementarea prevederilor IPAP-ului actualizat, prin prisma căruia va continua procesul reformelor democratice, instituționale și de apărare, ce vor contribui la realizarea dezi-deratului european al Republicii Moldova.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Lupan V. *Peste un deceniu de neutralitate, mai mult de zece ani de cooperare cu NATO*. Chișinău, 2009. <http://www.ape.md> (accesat 21.06.2009).
2. Dungaciu D. *Efectele nefaste ale neutralității asupra Moldovei*. Chișinău, 2008. <http://www.moldova.org> (accesat 28.06.2009).
3. Juc V. *Edificarea relațiilor internaționale postrăzboi rece: aspecte teoretico-metodologice și replieri geostrategice*. Chișinău: Ed. Tipografia – Sirius, 2011. 248 p.
4. Olaru A. *Analiză: Moldova neutră și neutralizată*. Chișinău, 2007. <http://www.moldova.org> (accesat 29.06.2009).
5. *Opțiunile de securitate ale Republicii Moldova*. Chișinău, 2009. 92 p.
6. Olaru A. *Op. cit.*
7. Rác A. *Securitatea Republicii Moldova*. Chișinău, 2008. <http://www.viitorul.org> (accesat 15.06.2009).
8. Troebst S. *Securitatea Republicii Moldova*. Chișinău, 2008. <http://www.viitorul.org> (accesat 05.07.2009).
9. Bugajski J. *Securitatea Republicii Moldova*. Chișinău, 2008. <http://www.viitorul.org> (accesat 03.07.2009).
10. Istvan G. *Securitatea Republicii Moldova*. Chișinău, 2008. <http://www.viitorul.org> (accesat 03.07.2009).
11. Movchanyuk L. *Securitatea Republicii Moldova*. Chișinău, 2009. <http://www.viitorul.org> (accesat 10.07.2009).
12. Sherr J. *Moscova și Tiraspolul văd Procesul de Integrare Europeană al Republicii Moldova ca o contradicție cu statutul de neutralitate*. Chișinău, 2008. <http://www.ape.md> (accesat 24.06.2009).
13. Chifu I. *Soluții alternative pentru Republica Moldova*. În: România în politica internațională. București, 2005.
14. Mastac I. *Conceptul securității naționale a Moldovei pentru noul mileniu*. Chișinău: Ed. Institutul de Politici Publice, Apărarea și Securitatea Națională a Moldovei anul 2001.
15. Osmochescu N. *Neutralitatea permanentă a Republicii Moldova în contextul relațiilor internaționale contemporane*. În: Academia de Administrare Publică – 15 ani de modernizare a serviciului public din Republica Moldova. Materialele conferinței internaționale științifico-practice. Chișinău: Academia de Administrare Publică de pe lângă Președintele Republicii Moldova, 2008, vol. 2, p. 182-183.
16. Pleșca V. *Neutralitate permanentă, un pas înainte pentru integrarea europeană*. Chișinău, 2008. http://www.prisa.md/rom/comments_csn_plesca (accesat 12.07.2009).
17. Фельгенгауэр П. *Opinia experților despre decizia Dumei de Stat a Rusiei de a recunoaște independența regiunilor Georgiei – Osetia de Sud și Abhazia*. Chișinău, 2008. <http://www.ape.md> (accesat 14.07.2009).
18. Nantoi O. *Opinia experților despre decizia Dumei de Stat a Rusiei de a recunoaște independența regiunilor Georgiei – Osetia de Sud și Abhazia*. Chișinău, 2008. <http://www.ape.md> (accesat 14.07.2009).
19. Gorincioi R. *Argumente Pro și Anti-NATO în Moldova*. Chișinău, 2008. <http://www.ape.md> (accesat 10.07.2009).

ABORDARI TEORETICO-CONCEPTUALE ALE DOCTRINEI MILITARE

Svetlana CEBOTARI*

Doctrina militară (de la lat. doctrina – învățătură) se formează obiectiv reieșind din ansamblul factorilor politici și economici interni și externi, a poziției geografice, a posibilităților reale a statului. În prezent, doctrinele militare ale statelor sunt determinate de schimbările care au loc pe arena internațională, de situația politică militară existentă pe mapamond. De facto, suntem martori ai schimbărilor epocii, rezultatele cărora coincid cu transformările care au loc pe arena internațională. Esența acestora rezultă în tranziția de la contradicțiile dure ale celor două blocuri conduse de ex-URSS și SUA, la un nou model al relațiilor interstatale, principalele particularități ale căreia sunt: dispariția factorului ideologic dintre Est și Vest, formarea treptată a unui spațiu comun, mondial, conform cerințelor de piață; trecerea de la lumea bipolară la sistemul de relații multipolare, ieșirea pe prim plan în politica mondială a contradicțiilor geopolitice, interetnice, interstatale și religioase. În prezent are loc o nouă apreciere a amenințărilor și pericolelor de ordin militar, se creează noi structuri efective ale securității globale, europene și naționale. Toate acestea sunt condiționate de necesitatea reevaluării politicii militare și a principiilor de formare a forțelor militare.

1. Doctrina militară a statului, conținutul și mecanismele de realizare

Actualmente, în procesul elaborării doctrinei militare apar un șir de dificultăți vizând comprehensiunea acestui concept. Principala cauză constă în faptul că nu toți cercetătorii recunosc legalitatea unei asemenea categorii. Necesitatea renunțării de la conceptul de „doctrină militară” este înaintată de adepții gândirii proamericane și prooccidentale, motivând prin faptul că în Occident termenul dat este utilizat într-un sens mai larg, care include toate opiniile vizavi de problemele politico-teritoriale, de exemplu, „doctrina lui Truman”, „doctrina lui Brejnev”. Drept continuare a acestei idei se menționează că în prezent SUA dispune nu de doctrină militară, dar de „Strategia Nord-Atlantică militară a SUA”, iar blocul

Nord-Atlantic dispune de „Noua concepție strategică a NATO”.

Lipsa conceptului „doctrină” în literatura de specialitate americană nu poate servi drept pretext de a nega existența sa. Astfel, în Enciclopedia Britanică nu figurează termenul de „știință militară”, însă aceasta nu exclude existența însăși a științei care însumează cunoștințele în domeniul militar. În Occident conținutul termenilor militari se apropie de cel al doctrinei militare. În Ghidul termenilor militari al Ministerului Apărării al SUA (1986), sensul doctrinei militare este determinat ca: „principii fundamentale de care se conduc forțele armate sau elementele acestora în activitate, scopul căreia rezidă în realizarea intereselor naționale [1].

În perioada sovietică baza teoretico-științifică a doctrinei militare a fost elaborată

* Svetlana CEBOTARI – doctor în politologie, conf. univ., cercetător științific, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”.

imparțial. Nu au existat cercetări, lucrări în care să fie într-o formă sistematizată, determinată esența și natura conceptului „doctrină”. Acest moment este cauzat de însăși faptul că doctrina militară este deseori confundată cu direcția politică a statului de înarmare. Astfel, examinând termenul de „doctrină militară”, pot fi evidențiate următoarele aspecte.

În primul rând, doctrina militară era examinată ca o categorie istorică, principala atenție fiind acordată studierii dezvoltării conținutului său la diferite etape. Ca obiect de cercetare erau probleme legate de dezvoltarea militară a statului și lupta pentru înarmare: scopurile politice și strategico-militare; caracterul statului pentru război; crearea forțelor militare, pregătirea tehnică. Aceste cercetări au permis de a scoate în relevanță unele legități – formularea legilor războiului și a luptei armate, a aprecia dependența armatei de nivelul de dezvoltare economică. Însă o abordare din punct de vedere istoric nu permite de a determina esența doctrinei militare. De aceea, apare necesitatea de a o examina și ca pe o teorie științifică. În realitate, în ex-URSS aceasta se dezvoltă începând cu anul 1920, când, în urma discuțiilor științifice, este formulată definiția oficială a doctrinei militare.

Cel de-al doilea aspect. Deseori apare întrebarea: „De ce trebuie de evidențiat doctrina militară drept o categorie autonomă, de sine stătătoare, în cazul când există teoria militară și știința militară? Totul constă în faptul că știința militară include în sine ansamblul ideilor teoretico-militare, care pot fi nu doar diferite, dar deseori și contradictorii. Însă, cu toate că sunt diverse, dezvoltarea și pregătirea forțelor armate este imposibilă în afara acestora. În practică, din multitudinea opiniilor este necesar de a alege cele mai eficiente, care să

corespundă realităților politico-economice ale statului. De aici și apare necesitatea existenței doctrinei militare a statului, care nu este o ramură autonomă a științei, dar care doar include în sine opiniile principale, care sunt puncte de reper pentru organele de stat și instituțiile militare.

Cel de-al treilea aspect rezidă în faptul că doctrina militară se axează pe întreg sistemul cunoștințelor politico-militare și teoretico-militare, și nu doar pe știința militară. Sub aspect practic, ea reiese din deciziile concrete politice, a hotărârilor politice și militare a conducerii (administrației) militare. Însă, după cum ne demonstrează practica istorică, doctrinele militare nu pot fi pur și simplu proclamate sau impuse. Ele trebuie corect să exprime esența și spiritul acțiunilor militare la etapa contemporană, să pătrundă în conștiința societății și a forțelor militare, să fie acceptate din interior de către cadrele militare.

Al patrulea aspect. În doctrina militară este făcută distincție între aspectul politic și militar-tehnic. Unii cercetători ca V.Petrenco, înaintează ideea de a exclude aspectul politic din doctrină, considerând că acest rol îl are politica militară. Această idee este susținută și de D.Afinoghenov, care de asemenea presupune că acest aspect al doctrinei este depășit[2].

Renunțând la nivel statal de ideologizarea tuturor laturilor vieții sociale, nu este bine-venit ca în mediul militar, să existe orientări politice și ideologice, cu atât mai mult divizarea doctrinei militare în două aspecte – politică și militar-tehnică.

Înăi de toate, rolul principal al politicii cu referire la anumite probleme militar-tehnice este enorm, și dacă e să reieșim din viața reală, atunci se poate de menționat: domeniul politicii externe din punctul de vedere al orientării occidentale rămâne

a fi nu mai puțin ideologizat. De asemenea, autorul, examinând baza politică a doctrinei militare, involuntar recunoaște existența acestora. Indiferent de opinia vizavi de doctrina politică, în societate apare necesitatea de a exprima, într-o formă sau alta, atitudinea față de aspectele politice ale problemelor legate de apărarea statului, societății. Aceasta se referă la război și la mijloacele de evitare a războiului, conflictelor, a opiniilor cu referire la amenințările de război, a scopurilor politice care vizează apărarea țării. Incluzând în sine elemente ale politicii militare, ele își găsesc locul în doctrină, indiferent de faptul că le recunosc sau ba. De asemenea, indiferent de caracterul războiului (global, local), de mijloacele utilizate (simple, arme nucleare), ea va rămâne o continuare a politicii cu suport militar, indiferent de gradul de realizare a obiectivelor înaintate[3].

Cel de-al cincilea aspect se axează pe caracterul amenințărilor militare ca aspect al doctrinei militare. În prezent, această problemă este simplificată în cazul când apar întrebări de genul: „Cine concret va ataca?”, „Ce și de cine trebuie să ne apărăm?”. În realitate, totul este cu mult mai complicat. De exemplu, în anii 20-30 ai secolului trecut, era greu de presupus, cine concret putea ataca ex-URSS-ul; dar aceasta nu a scos de pe agenda de lucru problema privind apărarea țării. Schimbări esențiale nu s-au produs nici în prezent. Cine, de exemplu, intenționează să atace SUA? O astfel de amenințare pentru SUA nu există. Nu SUA este o putere mondială, care nu intenționează să cedeze poziția nimănui? Din ce cauză apar conflictele armate și războaiele? Apar din cauza că interesele naționale ale unui stat se ciocnesc, se contrazic cu interesele naționale ale altui stat sau grup de state. Drept rezultat apare amenințarea care

nu exclude utilizarea forței armate. Practica și viața reală (în special în perioada post-război, în Golful Piersic, conflictele din Iugoslavia și alte regiuni, inclusiv pe teritoriul fostei URSS) ne mărturisesc că până în prezent nimeni nu a putut evita forța și arsenalul politic.

Un alt aspect al doctrinei militare rezidă în faptul că ea reflectă esența și direcțiile sale, în special atitudinea statului față de război, metodele utilizate în scopul asigurării securității, a regimului politic, a scopurilor politicii interne și externe.

Se consideră ca definiție a doctrinei militare care reflectă sistemul de idei, păreri, opinii privind evitarea războiului, construcțiile de apărare, pregătirea statului și a forțelor militare pentru apărarea țării, dar și mijloacele de pregătire și de ducere a războaielor. Însă, în prezent, problema privind apărarea țării capătă o conotație mai largă, spre deosebire de trecutul nu prea îndepărtat și trebuie examinată nu doar din punctul de vedere al reflectării agresiunii, în caz dacă aceasta se va declanșa, dar și ținându-se cont de toate interesele naționale sau de stat. Aceasta, în primul rând, este legat de faptul că statele industrial-dezvoltate își apără interesele naționale prin intermediul forței militare, chiar și în cazul când nu există vreo amenințare sau agresiune din partea altor state. Ținându-se cont de această situație, doctrina militară a statului contemporan poate fi definită ca: sistem oficial de opinii acceptate de comun acord în scopul evitării declanșării războiului și utilizarea forței militare în scopul asigurării securității naționale și internaționale, a construcției militare și a mijloacelor de pregătire și purtare (ducere) a luptei armate privind reflectarea agresiunii.

Cel de-al șaptelea aspect presupune că doctrina militară trebuie să fie expusă într-un document special. Această idee este

deseori reflectată în presă, însă în realitate, practic, devine imposibilă. După cum afirmă M. Gareev, doctrina militară trebuie să reflecte patru grupuri de documente:

- 1) situația politico-militară;
- 2) probleme legislative (de drept);
- 3) probleme vizând utilizarea forței armate pe timp de război;
- 4) probleme privind activitatea forțelor armate pe timp de pace [4].

Drept document de bază pentru primul grup trebuie să fie declarație politico-militară, textul căruia să fie aproape de textul tratatului de la Varșovia din 1987 sau de textul Declarației de la Roma a Consiliului NATO din 1991. Examinarea și aprobarea unei astfel de declarații trebuie să fie efectuată de organele supreme ale statului sau a grupului/coalitiei de state.

Cel de-al doilea grup presupune baza juridică. Aceasta este legea cu privire la apărare, legea cu privire la securitate, legea cu privire la obligațiile militare și statutul militarilor și alte probleme militar-juridice care trebuie aprobate.

Al treilea grup de documente – baza utilizării forței militare pe timp de război. Aceste documente își găsesc reflecție în pregătirea și exercitarea operațiunilor în statute de luptă.

Al patrulea grup reprezintă documente care reglementează viața și activitatea forțelor militare pe timp de pace: statutele militare, ordinele.

Ultimul aspect este axat asupra bazei metodologice a cercetării doctrinei militare și presupune existența mecanismelor de elaborare și aprobare de către organele de conducere ale statelor. Astfel, A.Kaltiukov [5], efectuând o analiză a politicii militare a statului, a formulat următoarele principii ale doctrinei militare:

Principiul priorității de forță (putere).

Pe prim-plan este înaintată necesitatea strategiei militare. Statul conștient limitează sfera socială, supunând activitatea acesteia necesităților și cerințelor de pregătire pentru război. O astfel de metodă a fost caracteristică pentru Germania fascistă, a fost utilizată în ex-URSS, iar actualmente este întâlnită în China. Rezultatul acestei metode este cunoscut. Germania, supunând practic toată Europa, nu a rezistat în fața URSS, SUA și Angliei suferind astfel înfrângere. Ex-URSS, în goana după înarmare, și-a slăbit economia, apărând o amenințare reală a unei supraputeri. China, spre deosebire de URSS a văzut neajunsurile unei astfel de politici și și-a orientat direcțiile spre sfera economică.

Cel de-al doilea principiu, așa-numitul principiu asigurării apărării. Esența acestui principiu rezidă în faptul că statul susține potențialul său militar la nivelul care garantează adversarului, în caz de agresiune, a pierderilor, incompatibile cu foloasele hotărârilor prin forță a conflictului apărut. O astfel de abordare a formării doctrinei militare este cel mai des utilizată în condițiile actuale, când amenințarea reală a ciocnirilor militare este joasă. Însă este de menționat faptul că de acest principiu pot să se conducă doar statele care dispun de potențial militar, capabile să mobilizeze în termeni scurți toate forțele în scopul asigurării cerințelor strategiei militare. Balansarea sau limitarea suveranității este cel de-al treilea principiu. În acest caz, statul este obligat să-și limiteze interesele naționale și activitatea în sfera apărării în scopul direcționării resurselor maxime spre direcțiile prioritare ale vieții cotidiene. Prin intermediul unei astfel de abordări, politica externă, de obicei, se axează pe adversarul puternic. De acest principiu se conduc practic toate statele care dispun de statut

de „stat neutru” și care parțial își pierd din suveranitate. Schema logică de elaborare a doctrinei militare poate fi următoarea:

Concepția de dezvoltare determină principalele priorități și interese ale statului în politica externă. În concepția securității sunt stipulate și amenințările posibile la adresa intereselor de stat în diverse sfere, atât prin intermediul mijloacelor politice, economice, militare, cât și ținându-se cont de posibilitățile care determină direcțiile politicii militare. Astfel se formează concepția securității militare a statului componentă principală a securității – nucleul doctrinei militare. Ministerele și departamentele, responsabile pentru securitatea militară, reieșind din obiectivele înaintate, scot în relevanță unele prevederi ale concepției securității militare, caracteristice pentru sfera de activitate, care, racordate la principiile sferei de securitate, și care au fost supuse unei analize din partea experților și aprobate de către organele oficiale, instituțiile de profil. De asemenea, în procesul de formare a doctrinei militare un rol important îl au factorii materiali: potențialul militar-economic și tehnico-științific al statului, apariția noilor module și sisteme de arme și tehnică de luptă, rolul decisiv însă revine politicii, care și determină scopurile, direcțiile de dezvoltare a forțelor armate. În practică, aceste aspecte cuprind cel mai larg spectru de probleme politice, militare, tehnice, juridice, corelate la condițiile interne și internaționale.

O influență de lungă durată asupra formării doctrinei militare, îl au prevederile politice. Schimbarea unei sau altei abordări politice, contribuie la modificarea aspectului militar-tehnic a doctrinei militare. Modificările care au loc pe arena internațională au contribuit la schimbarea conținutului, aspectelor politice ale doctrinei militare.

Actualmente, tot mai des sunt examinate probleme nu prin ce mijloace se poate de realizat scopurile înaintate, dar în ce mod de acționat ca aceste mijloace să fie evitate; nu ce scopuri urmărește războiul, dar care scopuri nu pot fi atinse prin intermediul războiului și forței armate, nu în ce mod trebuie de dus pregătirea statului și înarmarea forțelor armate pentru război, dar în ce mod va fi posibil evitarea unui astfel de război. De asemenea, actualmente se pune accentul nu pe modalitățile și mijloacele elaborate pentru acțiunile de luptă, dar evitat micșorat din arsenalul militar al statului. Astfel, schimbările care au loc pe mapamond contribuie la modificarea conceptului de „doctrină militară”. Actualmente accentele se pun nu pe utilizarea mijloacelor militare pentru realizarea scopurilor politice, dar pe cel al mijloacelor politice pentru asigurarea securității și supraviețuirii omenirii.

Elementele și particularitățile dezvoltării conținutului doctrinei politice a statului

Aspectul economico-militar al doctrinei analizează probleme ce țin de asigurarea tehnico-militară a forțelor spre examinarea și asigurarea economică a necesităților militare. În conținutul laturii economico-militare intră: principiul tehnico-material și asigurarea financiară a construcției militare și apărării statului atât pe timp de pace, cât și de război; principiul creării și funcționării complexului militar-industrial; bazele mobilizării economice; principiul formării bugetului și a cerințelor militar-industriale; baza economiei politice în domeniul economisirii rezervelor strategice și materiale; mecanismul de administrare a complexului militar-industrial pe timp de pace și a economiei statului [7].

Aspectul militar-strategic al doctrinei militare este baza teoretică a strategiei militare care determină atitudinea (în probleme militare) a statelor față de război; caracterul acțiunilor adversarului în raport cu aliații; modalitățile de luptă la diferit nivel; caracterul strategic al războiului; forța și mijloacele de asigurare. Actualmente, pe masa de lucru este prezentă o problemă vizavi de războaiele și conflictele locale. Aproximativ zece ani de război în Vietnam, zece ani în Afganistan, acțiunile militare în golful Piersic toate necesită reexaminarea opiniei față de arta militară din perspectiva războiului global.

Declanșarea războiului nuclear este examinată ca o posibilitate reală. Un astfel de război, conform prevederilor strategice ale SUA, poate să se înceapă în urma înrăutățirii situației internaționale, în special ca rezultat al utilizării armei de distrugere în masă de către una dintre părțile conflictului local, dar și în urma lansării rachetelor nucleare (utilizarea nesancționată a altor mijloace de nimicire în masă). Astfel, are loc schimbarea opiniei asupra acțiunilor strategice. Până în prezent astfel de acțiuni erau considerate operații strategice privind reflectarea agresiunii aeriene și cosmice, a forțelor strategice nucleare. În cazul unor noi forme de amenințări și pericole, acest sistem poate fi modificat. Actualmente există trei forme ale acțiunilor strategice:

- 1) desfășurarea strategică, inclusiv pentru lupte locale;
- 2) utilizarea forțelor armate în conflicte și războaie locale;
- 3) utilizarea forțelor armate în caz de război.

Soluționarea unor astfel de obiective în cazul războaielor și conflictelor locale poate fi efectuată prin intermediul forțelor și mijloacelor unei structuri militare orga-

nizate, menite să asigure aspectul militar-organizațional al doctrinei militare care examinează: probleme generale privind construcția militară; selectarea formelor organizației militare și a principiului completării armatei; structura organizată a armatei și flotei maritime; modalitățile de pregătire pentru luptă și lucru mobilizator; potențial real al resurselor umane în caz de război.

Transformările situației politico-militare din ultimul timp, impun șefii de state să introducă modificări în construcția forțelor armate, iar drept direcții prioritare de dezvoltare a acestora pot fi evidențiate următoarele direcții:

- 1) micșorarea efectivului de personal;
- 2) perfecționarea structurii și efectivului armat (forțelor armate);
- 3) dezvoltarea calitativă a tehnicii și armei militare.

Astfel, în SUA, la mijlocul anilor 90 se prevedea micșorarea efectivului forțelor armate până la 2,5 mil. de soldați, inclusiv componente regulate – până la 1,6 mil. (în prezent cifra acestora este de 3,1 și 1,9 mil. de soldați). O micșorare semnificativă a avut loc și în cadrul forțelor armate ale NATO și a armatelor naționale a acestui bloc. Se preconizează efectivul NATO să fie compus din trei componente: forțe de reacție, principalele forțe de apărare și forțele de fortificare [8].

Latura militară de prognosticare a doctrinei militare analizează natura războaielor și a conflictelor militare, în care se implică puterea militară a statului: scoate în relevanță atât existența contradicțiilor dintre state și caracterul posibil de soluționare a acestora, cât și amenințările istorice; evaluează situația politico-militară atât la nivel general, pe arena internațională, cât și în particular, într-o anumită regiune; determină caracterul amenințărilor militare pentru

stat; determină posibilitățile statului de evitare și purtare a războaielor; prognozează consecințele sociale, politice, economice, ecologice cauzate de războaie și conflictele militare; determină conceptual necesitățile forțelor armate și nivelul necesar pregătirii militare a statului în scopul asigurării securității naționale și a altor probleme.

Aspectul politic al doctrinei militare permite să determinăm, într-un mod obiectiv, adecvat intențiile statului, a forțelor politice concrete cu privire la anumite probleme de securitate internațională și națională, să determinăm caracterul și direcțiile, interesele în sfera militară – ceea ce semnifică a demasca „secretul declanșării războiului”.

Conținutul de bază al aspectului politic al doctrinei militare reflectă integru elemente ca: scopurile politice, mijloacele politice, subiecții administrației politico-militare, principiile politice, situația politică a societății și armatei.

Scopurile politice sunt exprimate în documentele oficiale ale statului cu privire la utilizarea forței militare (atât deschise, cât și ascunse). Scopurile politice sunt condiționate de interesele partidelor de guvernământ, a forțelor politice, națiuni, popoare. Scopurile politice se formează în dependență de structura statală, însă acestea ocupă un loc prioritar în doctrina militară a oricărui stat. Asupra formulării și elaborării scopurilor politice influențează un set de factori, inclusiv: situația de încordare a relațiilor politico-militare interstate; numărul în masă; pregătirea militară și capacitatea de luptă a armatei și forțelor maritime; responsabilitatea conducerii militare și civile a statului; nivelul de dezvoltare a științei și artei militare; potențialul politic, economic, științific, militar și spiritual al forței de apărare a statului.

În funcție de intențiile și interesele politice a acelor sau a altor forțe a puterii politice și militare sunt distinse scopurile de agresiune și de apărare a doctrinei militare, care direct influențează formularea și selecția mijloacelor militar-politice.

Mijloacele politice – reprezintă instrumentarul statului contemporan care permite să realizeze anumite scopuri, fără a recurge la utilizarea directă a violenței armate. Cunoștințele despre mijloacele politice nu pot fi epuizate. Acestea depind de condițiile istorice concrete. De aceea, la examinarea problemelor cu privire la necorespunderea scopurilor și rezultatelor este necesar a se analiza și mijloacele politice, prin intermediul cărora acestea au fost realizate. Clasificarea acestora poate fi efectuată în dependență de nivelurile puterii politice a statului: 1. nivelul superior al puterii (acte normative, legi, acorduri, declarații, tratate politice); 2. la nivelul conducerii inferior al puterii și conducerii militare (activitatea practică vizând educația politico-militară a cadrelor). Desigur, scopurile și mijloacele politice nu apar și nu funcționează de sine stătător. Acesta este un mecanism politic care pune în mișcare subiecții administrației politico-militare.

Subiecții administrației politico-militare sunt persoane fizice și organe de stat cu atribute de conducere militară. De regulă, fiecare stat dispune de structuri în domeniul militar, cărora li s-au încredințat un șir de drepturi și obligații în scopul luării și exercitării deciziilor politico-militare. Aici intră comisiile parlamentare, organele de securitate și structurile executive ale puterii politice, ministerele militare, comandamentele generale, instituțiile de cercetare științifică în sfera politico-militară a statului și a conducerii militare în domeniul armat. În literatura științifică sunt distinse principiile politice, aprobate în acte legislative, și principiile care nu pot fi formulate din

punct de vedere juridic (de exemplu, principiile noii gândiri politice). De aceea, în practica militară, principiile politice pot fi încălcate, ideologizate. Principiul politic diferă de legea juridică prin aceea că permit subiecților conducerii (administrației) politico-militare să dispună de spațiu pentru realizarea sa la timpul necesar, așa cum relațiile politico-militare sunt și ele, la rândul lor, bine formulate, iar practica legislativă nu poate să țină sub control dinamica acestora, ceea ce se răsfrânge asupra rezultatelor deciziilor luate.

Analiza principiilor politice de utilizare a forței militare a statelor contemporane duce la aceea, că în prezent, reieșind din scopurile și prevederile politice, pot fi evidențiate trei variante ale doctrinei militare.

a) doctrine militare agresive, care realizează următoarele principii politice: superioritatea militară; miza pe forța militară în afacerile internaționale; posibilitatea utilizării armei nucleare și de distrugere în masă; multivectorialitatea și imprevizibilitatea violenței armate;

b) doctrine militare „de nimicire reciprocă”, care prevăd realizarea următoarelor

principii: abținerea nucleară; paritate militar-strategică; securitatea națională în baza deținerii armei nucleare;

c) doctrine militare de apărare – în care prioritare sunt astfel de principii politice: refuzul de la „imaginea dușmanului” (lipsa unui adversar posibil), asigurare minimă cu mijloace militare; refuzul de la utilizarea armei nucleare de distrugere în masă (primul din inițiativă proprie); multivectorialitatea forțelor egale în diferite regiuni; prioritatea apărării civile[9].

Starea politică a societății civile și a armatei este gradul de apărare a intereselor securității naționale. Pierderea încrederii politice și slăbirea capacității de apărare a statului pot influența negativ dezvoltării social-economice, iar în unele cazuri pot provoca agresiune. În acest context sunt de menționat evenimentele în Orientul Apropiat: Kuweitul, lipsit de putere militară, dar bogat în resurse de gaze naturale, Irakul sărac, slăbit de războaie, dar puternic din punct de vedere a dezvoltării industriei militare. Agresiunile efectuate de Irak împotriva Kuweit-ului a cauzat pierderi considerabile popoarelor ambelor state.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Гареев М. А. *О некоторых вопросах российской военной доктрины* // Военная мысль, 1992, № 11, с. 34.
2. Петренко В. Я. *Что показывает анализ проекта военной доктрины?* // Военная мысль, 1992, № 1, с. 12-13.
3. Афиногенов Д. А. *Политические основы военной доктрины государства* // Военная мысль, 1992, № 6-7, с. 4.
4. Гареев М. А., *Op. cit.*, с. 34.
5. Кальтюков А. А. *Военная доктрина: подходы к формированию, возможная структура* // Военная мысль, 1993, № 7, с. 13.
6. Ладыгин Ф. И. *Некоторые выводы из анализа современной военно-политической обстановки* // Военная мысль, 1993, № 7, с. 27.
7. Ладыгин Ф. И., *Op. cit.*, с. 30.
8. Болятко А. В. *Военно-технические аспекты военной доктрины США* // Военная мысль, 1992, № 6-7.
9. Воробьев И. Н. *Принципы формирования военной доктрины* // Военная мысль, 1992, № 6.

PRINCIPIUL SECURITĂȚII ACTELOR JURIDICE ÎN CONTEXTUL ADERĂRII ROMÂNIEI LA UNIUNEA EUROPEANĂ ÎN CONDIȚIILE NOII ARHITECTURI DE SECURITATE REGIONALĂ

Vasile BOTOMEI*

România își îndeplinește obligațiile de membru în Alianța Nord Atlantică, atât prin participarea pro-activă la asigurarea menținerii păcii în zonele de conflict militar din lume, cât mai ales prin transformarea din propriile granițe într-o punte activă de cooperare și comunicare cu noile democrații din vecinătatea estică a Uniunii Europene

În consens cu prevederile Constituției României, strategia de securitate națională vizează construcția securității poporului român prin asigurarea valorilor fundamentale, precum democrația, libertatea, egalitatea și supremația legii, respectul pentru drepturile și libertățile fundamentale ale omului, identitatea națională, văzute în contextul aderării României, prin tratatul de aderare la Convenția Europeană.

Una din cerințele respectării securității actelor juridice, presupune asigurarea de către statul român a instrumentelor necesare în vederea prevenirii și înlăturării cazurilor prin care se aduc atingere de către organele administrative sau jurisdicționale interne normelor de drept comunitar statuate prin reglementările din convenție și protocoalele acesteia.

Nerespectarea principiului securității actelor juridice atrage în principiu răspunderea administrativă a statului în fața organismelor internaționale, cu putere de exercitare a dreptului de control a actelor juridice adoptate de organismele jurisdicționale în procedura de aplicare din dreptul intern.

În acest context, se propune a se cerceta din punct de vedere științific, principiul securității actelor juridice ca parte componentă din securitatea națională a României, din perspectiva noii construcții de securitate regională. Se propune cercetarea principiului securității actelor juridice, pe următoarele componente:

1) Componenta securității actelor juridice din administrația statului;

2) Componenta securității actelor juridice intrate în puterea lucrului judecat prin hotărâri definitive dispuse de instanțele judecătorești din stat.

1) Referitor la componenta securității actelor juridice din administrația statului, aceasta se referă la actele administrative emise de unitățile administrației publice locale, centrale, instituția prezidențială, precum și cu privire la actele administrative asimilate, reglementate în dreptul intern prin art. 2 (1), lit. c) din Legea 554/2004, modificată și completată. În accepțiunea unor administrații de stat, în rândul cărora se înscrie și Republica Moldova, contractele administrative încheiate de unitățile administrației publice locale și/sau centrale

* Vasile BOTOMEI – Uniunea Națională a Barourilor din România, decan avocat, Baroul Bacău. Comunicare prezentată în cadrul Conferinței științifico-practice „Republica Moldova în condițiile noii arhitecturi de securitate”. Chișinău, 19 mai 2011.

nu sunt reglementate în categoria actelor supuse controlului de legalitate prin instituția contenciosului administrativ.

Spre deosebire de Republica Moldova, legiuitorul din România a înțeles să-și modifice cadrul legislativ prin abrogarea Legii 29/1990 și intrarea în vigoare a Legii 554/2004, cu modificările și completările ulterioare, care prin analiza științifică în drept comparat dintre Republica Moldova și România, se recomandă a fi adaptate în legislația de contencios administrativ din Republica Moldova, după cum urmează:

„În înțelesul prezentei legi, termenii și expresiile de mai jos au următoarele semnificații: Act administrativ – actul unilateral cu caracter individual sau normativ, emis de o autoritate publică în vederea executării ori a organizării executării legii, dând naștere, modificând sau stingând raporturi juridice; sunt asimilate actelor administrative, în sensul prezentei legi, și contractele încheiate de autoritățile publice care au ca obiect:

- punerea în valoare a bunurilor proprietate publică;
- executarea lucrărilor de interes public;
- prestarea serviciilor publice;
- achizițiile publice;

Act administrativ-jurisdicțional – actul juridic emis de o autoritate administrativă cu atribuții jurisdicționale în soluționarea unui conflict, după o procedură bazată pe contradictorialitate și cu asigurarea dreptului la apărare;”

În România, problema securității actelor administrative este tratată ca o componentă a securității naționale în cadrul noii arhitecturi euro-atlantice, de securitate regională. În acest sens, a fost adoptat la nivel de doctrină, reglementarea componentelor care privesc asigurarea securității naționale, prin Strategia de Securitate Națională a

României, adoptată de către Consiliul Suprem de Apărare a Țării prin Hotărârea nr. 62 din 17 aprilie 2006.

Instituțiile abilitate să exercite controlul de legalitate al actelor administrative din administrația publică locală sunt inerte, lipsite de eficiență și responsabilitate, tocmai din cauză că legea de organizare și funcționare a administrației publice locale, Legea 215/2001, republicată, nu determină o obligație pentru reprezentanții guvernului în teritoriu, lăsându-le lor arbitrarul prin inserarea textului din Legea 340/2004 privind instituția prefectului, ca prefectul poate să atace în contencios administrativ actele administrative pe care le consideră nelegale, fără a se prevedea o obligație și fără a se prevedea sancțiuni în caz de neexecutare a controlului de legalitate. În acest context, se recomandă a se modifica și completa dispozițiile legale în materie, care în prezent prevăd:

„În exercitarea atribuției cu privire la verificarea legalității actelor administrative ale autorităților administrației publice locale ori județene, prefectul poate ataca, în fața instanței de contencios administrativ, aceste acte, dacă le consideră nelegale, cu excepția actelor de gestiune. Actul atacat este suspendat de drept.” – (art.26 (1) din Legea 340/2004)

Prin modificarea și completarea textului de lege, se recomandă a fi:

„Prefectul are obligația să exercite controlul de legalitate a tuturor actelor administrative și actelor asimilate celor administrative, din oficiu. Nerespectarea obligației în termenul legal stabilit de lege, constituie gravă abatere disciplinară. Actele administrative emise de unitățile administrative teritoriale devin executorii numai după exercitarea controlului de legalitate de către instituția prefectului. Necomuni-

carea actelor administrative de către unitățile administrative teritoriale către instituția prefectului în termen de maxim 5 zile de la adoptare, constituie gravă abatere disciplinară a funcționarilor vinovați, sub sancțiunea excluderii din funcția publică.”

În asigurarea principiului securității actelor administrative din administrație, au fost pronunțate mai multe hotărâri de către CEDO, dintre care enumerăm și enunțăm texte cu aplicabilitate în dreptul intern, astfel:

- Prin hotărârea din 3 iunie 2002 în cauza C.M. și H.F. publicată în revista „Journal des tribunaux”, 2002, p. 788, Curtea a decis ca „după ce administrația fiscală a acceptat caracterul probant al unor documente contabile, ea nu poate reveni a posteriori asupra acestei soluții fără a aduce atingere principiilor generale de bună administrare care implică dreptul la securitate juridică” și ca „cetățeanul trebuie să aibă încredere în ceea ce n-ar putea percepe altfel decât o regula fixă de conduită a administrației, serviciile publice fiind ținute să onoreze previziunile justificate cărora le-au dat naștere ele însele”.

Referitor la componenta securității actelor juridice intrate în puterea lucrului judecat prin hotărâri definitive dispuse de instanțele judecătorești din stat, securitatea actelor juridice constituie principiu de drept comunitar, cu aplicabilitate imediată și prevalare asupra dreptului intern. Statele sunt chemate să asigure instrumentele legale necesare prin care să se conformeze întocmai dispozițiilor de reglementare în materie, prevăzute în art.6.1, 6.3, 13, 14 din Convenție și în art. 1 din Protocolul 1 la Convenție și în art.4 din Protocolul 7 la Convenție.

România, în calitate de țară membră a Uniunii Europene, este în prezent subiect pasiv de sancțiuni pecuniare, în cauze sesizate de cetățeni sub aspectul încălcării drepturilor fundamentale reglementate

prin convenție și protocoalele sale, care în cadrul instanțelor naționale au fost înfrânte prin hotărâri judecătorești, în materie civilă, penală, comercială, etc.

În acest sens, cercetarea științifică în cadrul temei „Principiul securității actelor juridice în contextul aderării României la Uniunea Europeană, în condițiile noii arhitecturi de securitate regională” din cadrul Conferinței științifico-practice, cu participare internațională, cu genericul „Republica Moldova în condițiile noii arhitecturi de securitate regională”, ediția 2011, se fundamentează ca suport metodic-științific, pe următoarele planuri.

În plan doctrinar teoretic, se fundamentează pe conceptul de răspundere administrativă a statului pentru erorile judiciare determinate prin instanțele jurisdicționale din dreptul intern și în plan normativ legislativ comunitar, prin cercetarea deciziilor adoptate de CEDO în litigiile dintre persoanele fizice și juridice din statul român și din alte state care au tratate de aderare la convenție, și stat.

În plan doctrinar teoretic au fost analizate lucrările mai multor autori, dintre care Gheorghe C. „Direcții prioritare ale edificării statului de drept în Republica Moldova”; Orlov M. și Belecciu Ș., „Drept administrativ (pentru uzul studenților)”; Orlov M. în „Curs de contencios administrativ”; Furdui S., „Dreptul contravențional”; Creangă I. în „Curs de drept administrativ (pentru studenții Facultății de Drept)”; Guțuleac V., „Tratat de drept contravențional”; Cobăneanu S., Hlipca A., „Apariția și evoluția ideii de responsabilitate ministerială prin prisma apărării drepturilor omului”; Guceac I., „Curs elementar de drept constituțional”; Popa V., în lucrarea: „Dreptul public”; Costachi G. și Guceac I., „Fenomenul constituțional în evoluția Republicii Moldova spre statul de

drept”; Iorgovan A., „*Tratat de drept administrativ*”; Preda M., „*Tratat elementar de drept administrativ român*”; Prisecaru I.V., „*Tratat de drept administrativ român*”; Vedinaș V., „*Drept administrativ*” și Strategia de Securitate Națională a României, adoptată de către Consiliul Suprem de Apărare a Țării prin Hotărârea nr. 62 din 17 aprilie 2006.

Se constata în cadrul lucrărilor menționate că nu este încă definit pe deplin conceptul de răspundere statală în raporturile de drept cu cetățenii săi, dovadă fiind menținerea încă a unor instrumente juridice de natură a crea interpretări arbitrare în materie de securitate națională prin prisma garanțiilor conferite de convenție. Pe fondul constatărilor din lucrările autorilor cercetați a fost executată teza de doctorat cu tema „Răspunderea administrativă: aspecte practico-științifice în plan comparat, Republica Moldova și România”, în cadrul Universității de Stat din Moldova, în care subiectul securității actelor juridice ca o componentă a securității naționale a fost cercetat în domenii precum: răspunderea administrativ disciplinară, răspunderea administrativ-contravențională și răspunderea administrativ-patrimonială.

În acest sens, au fost publicate o serie de articole în Revista Națională de Drept, apreciate în cadrul lucrărilor științifice organizate de USM la Catedra de Drept Administrativ și Constituțional, dintre care se cuvine a fi menționate câteva lucrări publicate în reviste de specialitate practico-științifice din România și din străinătate, astfel:

– Republica Moldova:

1. „Răspunderea administrativ-disciplinară a magistraților” în Revista „Закон и жизнь” („Lege și Viață”), nr. 12 (230) 2010, Chișinău, Republica Moldova, p. 44-53,

2. „Procedura aprobării tacite ca formă de sancțiune administrativă” în Revista „Lege și Viață”, 12(228) 2010, Chișinău, Rep. Moldova, p. 34-38;

– România

1. „Aspecte practico științifice de drept comparat în materia legii de contencios administrativ din Republica Moldova și România”, în Buletin Științific nr. 16/2009 „Interrelațiile Ecologiei”, Iași, 2009.

2. „Răspunderea autorităților administrației publice”, în Buletin Științific nr. 16/2009 „Interrelațiile Ecologiei”, Iași, 2009.

3. „Răspunderea administrativă a magistraților” în Revista Națională de Drept, nr. 1/2009, p. 62-75.

Rezultă din studiul materialelor cercetate că securitatea națională a României, în contextul noii arhitecturi regionale, trebuie înțeleasă și asigurată în toate componentele care privesc noțiuni și fundamente de administrație, aflate în egală măsură cu componentele și mijloacele din natura tehnicii de securitate militară, din natura serviciilor de informații și contrainformații, din natura protecției împotriva traficului ilicit de persoane împotriva proliferării consumului de droguri, de protecție împotriva dezastrelor și calamităților naturale, și de lupta împotriva sistemelor generatoare de corupție din domeniul unităților administrativ-teritoriale deliberative și executive, din domeniul deconcentratelor și inclusiv din structurile reprezentative ale guvernului, cu reprezentativitate administrativ-județeană.

Se constată astfel că problemele atinse în securitatea națională, adoptate în Consiliul Suprem de Apărare a Țării din 2006, au rămas la nivel teoretic nefiind încă destructurate în totalitate sistemele organizatorice de tip clientelism politic, care lucrează în func-

ții din puterea administrației de stat, prin asigurarea intereselor de clientela politică.

Pe drept cuvânt, se afirmă că strategia de securitate națională a țării trebuie să răspundă atât nevoii cât și obligației statului de a asigura respectarea principiului legalității în actele administrative și actele juridice din stat, fără de care nu există o securitate națională care să asigure pentru cetățenii săi, o garanție împotriva riscurilor și amenințărilor ce pun în pericol drepturile și libertățile fundamentale ale omului, în categoria valorilor și intereselor naționale vitale. Nu există garantarea unei securități naționale dacă nu se respectă principiul separației puterilor în stat, precum nu se poate aprecia că există un stat de drept în condițiile în care nu se respectă principiul securității actelor administrative și respectiv al securității actelor juridice intrate în puterea lucrului judecat.

Se definește astfel conceptul de securitate națională ca fiind strategia de asigurare și implementare în puterile statului a domeniilor de prioritate cum sunt:

– asigurarea stării de legalitate, prin asigurarea securității actelor administrative și actelor juridice;

– asigurarea capacității de apărare militară a țării, prin integrarea securității naționale în cadrul structurii nord-atlantice;

– prevenirea și contracararea terorismului și a altor amenințări asimetrice;

– protecția împotriva dezastrelor naturale, împotriva degradării condițiilor de viață și a accidentelor industriale.

Astfel, asigurarea securității naționale trebuie realizată prin măsuri derivate, de natură politică, economică, diplomatică, socială, juridică, educativă, administrativă, militară, prin activitatea de informații, contrainformații, precum și prin gestionarea eficientă a crizelor de natură economi-

că, politică, administrativă, în conformitate cu normele de conduită ale comunității europene și euro-atlantice, prin prevalarea dreptului internațional.

Statutul de țară membră a Alianței Nord-Atlantice și de țară membră a Uniunii Europene, include România într-un spațiu de securitate regională, bazat pe valori, interese și obiective comune, întemeiate pe principiul statului de drept în care economia de piață oferă tarii condiții favorabile unei dezvoltări economice și sociale în spațiul comunitar. În spiritul cooperării și al asigurării în plan regional, în contextul noii arhitecturi de securitate în plan internațional, statul român participă cu forțe și mijloace militare în zonele de conflict care au antrenat participarea pro-activă a forțelor militare NATO, dovedindu-se un rol activ în menținerea păcii și securității în plan regional și global. Se constată că prin noua doctrină și strategie de securitate națională adoptată de statul român se înregistrează atât avantaje, cât și dezavantaje.

Dacă în privința avantajelor se înțelege că Alianța Nord-Atlantică este indivizibilă și nu poate fi destructurată în sensul de a lăsa lipsit de apărare unul dintre statele membre în cazul unei eventuale agresiuni de natură militară și al altor amenințări asimetrice, în egală măsură se constată și dezavantaje din punct de vedere economic, care au adus atingere sistemului de securitate națională prin slăbirea capacității economice de producție în domeniul tehnicii și mijloacelor militare, pe care statul român o avea în doctrina și strategia de securitate națională în perioada statului socialist.

În aprecierea acestei considerații se are în vedere faptul că în contextul aderării României la Alianța Nord-Atlantică, statul român nu mai deține o economie proprie în domeniul producției de tehnică și

mijloace militare care în perioada regimului socialist au constituit o sursă constantă de contracte comerciale cu țări care erau beneficiare de echipamente, tehnică, logistică și de importare a unor capacități de instruire. În prezent, statul român este un real consumator, importator de tehnică și mijloace de securitate națională, unora greu de suportat de bugetul național, ținând cont în același timp că asigurarea bugetarii domeniului militar se face pe baza unor împrumuturi externe, de natură a atrage vulnerabilitatea securității sociale pentru cetățenii săi. Având în vedere că securitatea națională cuprinde o multitudine de componente, se constată în acest domeniu că se încalcă în anumite proporții principiul proporționalității.

Apartenența statului român la Alianța Nord-Atlantică, prin parteneriatul strategic al României cu SUA, a creat premisele dezvoltării unui centru regional de apărare antiaeriană și scut antirachetă prin înființarea în localitatea Deveselu din România, a unei unități militare cu personal american. Noua bază militară asigură participarea unui efectiv militar cuprins între 200 și maxim 500 militari americani. Conducerea bazei militare este asigurată de militari români. Cheltuielile de dotare sunt asigurate de Alianța Nord-Atlantică.

În contextul aderării Republicii Moldova la Alianța Nord-Atlantică și de viitor partener, stat membru al Uniunii Europene, se vor crea premise ca forțele militare din ambele state să participe la activități de instruire comună, de asigurare a păcii în centrele de conflict militar și civil, ceea ce ar putea crea pentru Republica Moldova, o întărire dar și o garanție a securității naționale în noua arhitectură de securitate regională.

Pe componenta socială, se recomandă pentru Republica Moldova, realizarea unor

instrumente juridice de oprire a proliferării neîncrederii populației în instituțiile publice, pe baza materialelor științifice cercetate, se propune a se adopta în sistemul legislativ intern, modificări și adaptări în materie legislativă, după cum urmează:

– în domeniul organizării și funcționării partidelor politice, cu privire la răspunderea administrativă a organelor de conducere din partidele politice, în contextul în care atât în Republica Moldova, cât și în România, partidele politice sunt denumite persoane juridice de drept public, astfel:

a) Instituirea obligației de înregistrare a subdiviziunilor teritoriale la organul administrației de stat competent teritorial, în cadrul unui termen de maxim 30 de zile de la data înregistrării în Registrul Partidelor Politice a formațiunii de la nivel național, sub sancțiunea decăderii din dreptul de a-și continua activitatea politică, partidul care nu-și îndeplinește această obligație.

b) Instituirea obligației de întocmire și de înregistrare de contracte individuale de muncă, pentru organele executive de la nivel central și județean, respectiv raional, pentru organele executive de conducere, care să se încheie între organul colectiv de conducere reprezentat prin Biroul Permanent Național, după caz, de Biroul Permanent Județean, în calitate de angajator și organul de execuție, președinte, în calitate de angajat, înregistrat inclusiv la autoritatea de control pentru partide și organizații politice din țară.

Răspunderea administrativă a organelor de conducere din cadrul partidelor politice ca organe de drept public nu se confundă și nu echivalează cu conceptul de răspundere politică, motiv pentru care cerința de stabilire a unor relații contractuale este de natură a realiza efectiv un mecanism de atragere a răspunderii adminis-

trative pentru actele pe care aceste categorii de persoane le fac în exercitarea atribuțiilor funcției. Această procedură presupune inclusiv realizarea unui act de repartitie pentru ocuparea postului, în condițiile respectării legislației în materia încheierii și înregistrării contractelor de muncă, dintre angajator și angajați. Repartiția pentru angajare în postul de conducere executivă din cadrul partidelor politice, la fel ca și încetarea contractului de muncă să se facă prin avizul prealabil al Autorității Electorale Permanente, în calitate de instituție care exercită controlul activităților de finanțare și de constatare a sancțiunilor administrativ fiscale pentru partidele politice.

– în materia administrației publice locale, astfel: Completarea Legii 436-XVI/2006 [41], privind administrația publică locală, cu art. (2) lit. f): „f) Mandatul primarului încetează înainte de termen, în caz de anulare de către instanța judecătorească în interval de un an calendaristic prin hotărâre definitivă și irevocabilă, a două decizii emise de acesta.”

Acesta reprezintă un mijloc procedural de responsabilizare a persoanelor alese în funcții publice, prin aceea că le încetează mandatul înainte de termenul pentru care au fost alese, ceea ce presupune dezvoltarea unui interes profund pentru studiul administrației publice, a celor care doresc să fie aleși în funcția de primar. Astfel, vor putea candida pentru funcția de primar, doar persoanele care își cunosc locul în rândul competențelor profesionale din domeniul administrației publice.

– în materia legii de contencios administrativ, astfel: Modificarea și completarea Legii 793-XIV din 2000 [15] a Republicii Moldova:

1. Introducerea punctului (4) în completare la art. 32 prin preluarea prevede-

rilor din art. 24 (2) și (3) din Lg. 554/2004 din RO [13], astfel: „În caz de neexecutare a obligației de către autor, în termenul prevăzut în hotărârea judecătorească irevocabilă pronunțată de instanța de c.adm., după caz, a termenului stabilit la art.32 (2) din Lg. (30 de zile), de la data de la care hotărârea a devenit irevocabilă, conducătorul autorității publice în a cărei sarcina a fost pusă executarea acesteia, i se va aplica la cererea reclamantului sancțiunea amenzilor cominatorii, în valoare de 20% pe zi din salariul minim pe economie, potrivit încadrării sale”; Susținem în egală măsură că în lipsa unei asemenea completări să se raporteze cuantumul sancțiunii pentru neexecutarea hotărârii judecătorești în termen legal, la aplicarea sancțiunilor prevăzute de art. 22 (3) din legea contenciosului administrativ din Republica Moldova, care atrage o răspundere administrativ-contravențională mai strictă pentru conducătorul unității”.

2. Introducerea art. 32 (5), care să prevadă: „Nerespectarea hotărârilor judecătorești nici după data de aplicare a amenzilor cominatorii pe zi de întârziere în executarea obligației, nejustificată, constituie infracțiune de neexecutare a hotărârii judecătorești, cu sancțiune de la 6 luni la 3 ani de închisoare;

3. Introducerea art. 32 (6), care să prevadă: „Cererile de la art. 32 (4) și (5) se judecă în camera de consiliu, fără citirea părților, cu scutire de taxă judiciară”.

4. Sancțiunea amenzilor cominatorii aplicată de instanța de contencios administrativ să se comunice din oficiu la Parchet, cu titlu de act de sesizare pentru începerea urmăririi penale împotriva persoanelor culpabile de neexecutarea hotărârilor judecătorești irevocabile, pronunțate de instanțele de contencios administrativ;

5. Extinderea controlului de c.adm. inclusiv în domeniul contractelor administrative, în scopul asigurării dreptului la acțiune al societății civile, ca mijloc de asigurare a transparenței în efectuarea cheltuielilor publice prin contracte cu instituțiile statului.

6. Acțiunile de constatare a nulității deciziilor adoptate de Consiliile Locale, pe motive de nerespectare a legislației cu privire la incompatibilitățile aleșilor locali,

sunt imprescriptibile și se pot introduce de orice persoană din Republica Moldova, fără a mai fi necesară îndeplinirea procedurii prealabile.

7. Modificarea art.17 (1) și (4), cu privire la termenul de introducere a acțiunii la instanță pentru anularea unui act sau recunoașterea dreptului pretins, din 30 de zile în 6 luni de zile.

SURSE BIBLIOGRAFICE:

Legea 793/2000 a contenciosului administrativ din Republica Moldova.

Legea 554/2004 a contenciosului administrativ din România, modificată prin Legea 262/2007.

Constituția Republicii Moldova, din 29.07.1994, publicată în Monitorul Oficial din 18.08.1994.

Legea 215/2001, privind administrația publică locală din România, modificată prin Legea 59/31.03.2010.

Legea nr.14/2003 a partidelor politice din România.

Constituția României, republicată prin Legea de revizuire 429/2003.

Legea 340/2004 privind Instituția Prefectului din România.

Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Strategia de Securitate Națională a României, adoptată de către Consiliul Suprem de Apărare a Țării prin Hotărârea nr. 62 din 17 aprilie 2006.

CONSIDERAȚII PRIVIND STRUCTURA FORȚELOR ARMATE

Iurie GÂRNEȚ*

In this article is trying to make an estimate on Moldova's military forces necessary respond to potential risks and military threats. That estimate was made by analyzing the key strategic factors of the last conflicts which heeled in the twentieth century.

Avându-mă pe funcția predictivă a strategiei militare, voi încerca să prezic de ce fel de forță are nevoie Republica Moldova, pentru a răspunde la riscurile și amenințările militare, indicate în proiectul Strategiei militare naționale. Tot în proiectul strategiei militare se spune că structura forțelor armate trebuie să asigure o mobilitate înaltă și o capacitate de desfășurare operativă. Deci, de ce fel de forță are nevoie țara noastră pentru ași îndeplini atribuțiile constituționale? Cum de organizat această forță și din ce?

Reieșind din caracteristicile războiului modern, care tot mai des sunt descrise în literatura de specialitate, țara noastră poate aplica două strategii de acțiune: prima este strategia descrisă în articolul precedent¹ și alta este acea strategie bazată pe forme moderne de acțiune. Pentru a apela la forme de acțiuni strategice moderne este nevoie de o restructurare radicală a structurilor de forțe existente. Deci armata Republicii Moldova trebuie să fie o armată modernă, profesionistă, cu o mobilitate înaltă, capabilă să răspundă adecvat la toate provocările militare. Este cert faptul că pentru a avea o asemenea armată este foarte costisitor, însă securitatea statului și a cetățenilor ei costa mai mult. În strategiile lui Wu se scrie „Când este pace în lume, un om de bine își tine sabia alături de el”.

Desigur organizarea forțelor armate,

determinarea structurii ei ar trebui să se facă respectând cu strictețe legile războiului. Făcând abateri de la ele, în procesul de organizare a forței, nu vom avea rezultate reușite. De aceea, în prezent cunoscând situația economică a țării, nici nu putem avea pretenția de a forma într-un timp relativ scurt o armată modernă, puternică, ca să ne răspundă pe deplin la toate cerințele timpului. Acest lucru trebuie să se desfășoare gradual, astfel încât într-o perioadă cât mai mică să realizăm acest obiectiv strategic. În perioada de reformarea a forțelor armate, în caz de apariție a amenințărilor militare se va apela la strategii mai puțin tradiționale, cum este strategia războiului de gherilă, dar care este adecvată timpului. Este clar că o astfel de formă de război, care va fi caracterizată printr-o durată foarte mare, prin ocupația teritoriului național, va aduce pierderi relativ mari atât materiale cât și umane. Pentru a nu ajunge într-o asemenea situație strategică ar trebui din timp să adoptăm o strategie, cu mult mai adecvată țării noastre, care ne va permite rezolvarea întregului spectru de amenințări militare cu resurse cât mai puține. O misiune importantă a acestei strategii vă fi stabilirea structurii forței și anume a Forțelor Armate ale statului, care vor fi capabile să atingă toate obiectivele strategice stabilite.

* Iurie GÂRNEȚ – locotenent-colonel, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”.

¹Strategia războiului de gherilă.

Astăzi, Republica Moldova dispune de spațiu terestru, aerian și de ce nu și de un mic spațiu fluvial. Amenințările militare la adresa statului pot apărea din toate trei spații, ceea ce ne duce la ideea că Forțele Armate trebuie să fie organizate în trei categorii de forțe: forțe terestre, forțe aeriene și forțele navale.

De aceea ar fi rațional ca forța dată să fie formată gradual, dând prioritate acelei categorii de forțe, care vor fi angajate primele în cazul amenințărilor militare.

Analizând conflictele și războaiele desfășurate în ultimii 20 de ani putem conchide că graficul modernizării Forțelor Armate ar trebui să aibă următoarea prioritate, la început de modernizat Forțele Aeriene și apoi Forțele Terestre. Drept dovadă a priorității date poate servi războaiele din golf, războiul din Iugoslavia, războiul din Afganistan și altele. În războaiele din Golf Piersic s-a văzut clar prioritatea forțelor aeriene la etapa începătoare a războiului. În primul război, din anul 1992, campania aeriană a durat 32 de zile (17.01.1991 – 23.02.1991) iar campania terestră a durat doar 6 zile (23.02. – 28.02.1991). În războiul din golf din 2003 acțiunile terestre și aeriene s-au început aproximativ concomitent însă reușita terestră a depins foarte mult de supremația aeriană a coaliției. În războiul din Iugoslavia (24 martie – 10 iunie 1999) obiectivele războiului au fost atinse numai prin campania aeriană, care s-a desfășurat pe durata a 79 de zile².

Din exemplele date se vede clar importanța componentei aeriene în războiul modern. De aceea viitoarea componentă aeriană a Forțelor Armate a Republicii Moldova trebuie să fie capabilă într-un război de apărare să respingă atacurile aeriene

ale adversarului și să reducă la maximum pierderile materiale și umane. Pentru îndeplinirea misiunii date, forțele aeriene ale țării ar trebui în structura lor să aibă așa genuri de armă de bază cum ar fi aviația și apărarea antiaeriană. Estimând principalele amenințări militare aeriene am făcut un calcul aproximativ de forțe de aviație și de apărare antiaeriană necesare. De asemenea am calculat costului estimativ necesar pentru realizarea lor. Astfel pentru apărarea antiaeriană Republica Moldova va avea nevoie de 3-4 complexe de apărare antiaeriană de tipul S-300 sau 2 complexe de tipul S-400 sau „Patriot”, de asemenea de modernizarea sistemelor existente. Aviația să fie dotată cu 10-20 avioane multivocale de generația a 4-a de tipul F16, MIG 29 sau SU 27. Fiind dotate cu armamentul dat forțele aeriene vor putea respinge, în dependență de amenințarea aeriană total sau parțial orice atac aerian. Disponând de avioane de generația a 4 forțele aeriene vor putea executa misiuni nu numai de apărare dar și ofensive în cadrul recurgerii la procedeu strategic, cum este lovitura preventivă, lovind punctual obiectivele din adâncimea inamicului la distanța de aproximativ până la 700 km. Fiind un minim necesar pentru lupta cu inamicul aerian, reieșind din potențialul economic al țării și luând în calcul că o sistemă de apărare antiaeriană are un preț minim de aproximativ 115000000\$, iar un avion de luptă are un preț minim de aproximativ 25000000\$, acest program va putea fi îndeplinit pe parcursul a 10-12 ani. Deci în 10-12 ani forțele aeriene ale Republicii Moldova vor fi pe deplin capabile să-și îndeplinească atribuțiile constituționale.

Desigur că în perioada dată armamentul și tehnică din forțele terestre, va

fi menținut și la posibilitate modernizat. În perioada modernizării forțelor aeriene, forțele terestre se vor ocupa cu pregătirea de luptă și în special cu potențialul existent să-și îndeplinească misiunile ce îi revin. Disponând de mobilitate redusă, reieșind din uzarea reală a tehnicii și armamentului, forțele terestre se vor pregăti de un război reieșind din potențialul său.

Odată cu finisarea modernizării forțelor aeriene se va începe procesul de modernizare a forțelor terestre. Modernizarea dată va include dotarea cu tehnică și armament modern a unităților militare a forțelor terestre.

Fiind cea mai numeroasă componentă din Forțele Armate, forțele terestre vor fi modernizate după următorul grafic, propus în continuare. La început pe durata a 5-6 ani vor fi dotate unitățile operaționale, care vor fi centrul de greutate sau nucleul forțelor terestre. Aceste unități vor reprezenta componenta mobilă a forțelor terestre, care vor permite organizarea și ducerea unei apărări mobile, în cazul unui război de apărare. Pentru aceasta forțele terestre vor trebui dotate cu aproximativ 100 de tancuri de generația a 4-a de tipul Abrams, T.90, Leclerc, cu aproximativ 300 MLI de tipul BMP 3, Marder, cu sisteme de lovire moderne, capabile să lovească ținte cu precizie maximă.

Pentru atingerea acestui obiectiv va fi nevoie ca anual pe parcursul a 5-6 ani Republica Moldova să cheltuiască din bugetul său aproximativ 100 000 000 \$, care va constitui aproximativ 0,5 % din bugetul țării. Celelalte unități ale Armatei Naționale vor fi dotate cu tehnică, treptat, ca rezultat al procesului de modernizare continuă a armamentului și tehnicii din dotare. Tehnica învechită va trece în unitățile din rezervă, iar cu tehnica modernă vor fi dotate unitățile operaționale.

Problema forțelor navale este o problemă discutabilă, dar reală pentru țară. Abordarea problemei date poate părea banală, dintr-un singur motiv, pentru că 200 de ani de lipsă de independență a obișnuit poporul să creadă că meseria armelor nu mai este pentru noi. În acest context să nu uităm că domnitorii Țării Moldovei în titlurile sale se denumeau „stăpâni de la munte până la mare”. Moldova de la fondarea sa ca stat a fost o putere maritimă, având ieșirea la Marea Neagră. Chiar dacă astăzi Republica Moldova nu mai are ieșire la mare, având o porțiune fluvială de 300 m., totuși în viitor este de neînchipuit țara noastră fără ieșire la mare. Având ieșire la mare este de neînchipuit și viitorul Republicii Moldova fără forțe navale.

Pentru ași asigura securitatea în spațiul fluvial la moment țara noastră are nevoie de 2-3 nave de tipul „Monitoare”, care vor avea misiunea să asigure supravegherea comunităților maritime, fluviale și apărarea portului Giurgiulești. Probabil în viitor, odată cu ieșirea la mare, potențialul forțelor navale va crește, în dependență de lungimea litoralului și importanța obiectivelor strategice dispuse pe el.

Problema strategiei forțelor a fost și rămâne o problemă actuală. Acei care au estimat-o real pe parcursul istoriei, au răspuns adecvat la toate provocările timpului, obținând victorii remarcabile. Ca exemplu poate servi armata Suedeză, din secolul XVII, organizată de Gustaf Adolf, armata Prusacă, din secolul XVIII, condusă de renumitul rege Federic al XII, marea armată Franceză de sub conducerea lui Napoleon. Strategia organizării forțelor nu va stagna nici odată, dar va evolua în dependență de progresul tehnico-științific.

Optând pentru varianta propusă armata Republicii Moldova va fi capabilă să ducă

² Pe parcursul a zece săptămâni de conflict, aeronavele NATO au zburat în peste 38000 misiuni de luptă.

acțiuni militare de orice gen axându-se pe cerințele actuale ale războiului. Potențialul armatei va permite executarea diferitor misiunii de luptă, legate de apărarea țării cu pierderi umane și materiale reduse. În cazul unui război cu forțe net superioare forțele armate vor fi capabile într-un timp scurt să producă pierderi maxime agresorului, constrângându-l să refuze la lupta armată. Drept exemplu poate servi primul război ruso-cecen din 1994, unde datorită riposteii bine organizată de către tânăra armată cecenă, Federația Rusă a refuzat pe o perioadă la lupta armată.

Economisirea banilor pe baza armatei, în detrimentul sectorului de securitate și apărare ne va pune într-o poziție destul de dificilă în momentele grele ale neamului. Dacă vom continua și pe viitor să acordăm apărării o atenție secundară, atunci în cazul unei situații de război, armata își va îndeplini misiunile militare cu pierderi umane considerabile. Drept exemplu poate servi războiul din Transnistria, unde tânăra armată a Republicii Moldova, dotată cu mult mai slab decât inamicul său și-a îndeplinit misiunile de luptă cu pierderi umane și materiale destul de mari.

Modernizarea armatei va permite, în caz de război de orice intensitate, executarea misiunilor de luptă cu pierderi umane și materiale mai reduse. Ca exemplu poate servi ultimele conflicte ale secolului XX, unde țările occidentale având armate dotate și organizate după cerințele războiului modern au obținut victorii cu pierderi umane și materiale destul de mici. Astfel în războiul din Golf din 2003 pierderile coaliției antiirachiene au fost de aproximativ 5396 militari ceea ce a constituit 3% din trupele implicate în teatru.

Disponând de o armată modernă vom avea posibilitatea să apelăm la procedeele

moderne de ducere a operațiilor militare. Astfel disponând de mijloace de luptă moderne vom putea recurge la procedeul, des folosit de armatele moderne în conflictele militare și anume procedeul loviturii precise în adâncime [1], care reprezintă posibilitatea de a determina la timp și cu precizie oricare țintă de pe câmpul de luptă și lovirea ei cu precizie maximă.

Dotarea armatei cu tehnică modernă va ridica potențialul de manevră a forțelor. Având o mobilitate mare grupările de forțe întrunite ale Armatei Naționale vor putea într-un timp relativ scurt, să ocupe poziții avantajoase față de inamic să-i lovească centrele de greutate și să-l impună pentru a renunța la lupta armată sau să fie nimicite.

Despre predominarea manevrei în războiul modern se scrie în multe surse bibliografice militare, unde se vorbește despre așa numitul principiu al „manevrei dominante” [2], care se definește ca poziționarea forțelor – condusă în mod integrat cu lovirea precisă în adâncime, războiul spațial și operațiile războiului informațional – realizată în așa măsură încât să atace obiective, să nimicească centre de gravitate ale inamicului și să îndeplinească obiectivele campaniei și ale războiului.

Fiind un stat neutru trebuie mai mult decât alte state să ne gândim la problemele militare. Voind să obținem rezultate mari militare, apărându-ne suveranitatea și integritatea teritorială ar trebui mai serios să ne gândim la problemele modernizării Armatei Naționale atât structural cât și acțional.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Mureșan Mircea, *Reflecții despre fenomenul militar*, editura U.N.Ap., București, 2004.
2. Mureșan Mircea, Văduvă Gheorghe, *Războiul viitorului – viitorul războiului*. București, Editura U.N.Ap., 2004, P. 79.
3. Herve Coutau-Begari, *Tratat de strategie*. București, Editura U.N.Ap., 2006
4. Liddell Hart, *Strategia . Acțiuni indirecte*. București, Editura Militară, 1973.
5. Clausewitz, *Despre război*. București, Editura Militară, 1982.
6. Brzezinski Zbigniew, *Marea tablă de șah*. București, Editura Univers Enciclopedic, 2005.
7. *Lexicon militar*. Chișinău, Editura Saka, 1994.
8. Baylis John, James J. Wirtz, Colin S.Gray, *Strategy*, Oxford.
9. Reader A., *Strategic studies*.
10. Costăș I., *Дни затмения*. Chișinău, Editura Universul, 2010.

ȘTIINȚĂ ȘI EDICAȚIE MILITARĂ

FUNȚIONALITATEA VALORILOR MILITARE

Ludmila VASILACHI*

„Singurele lucruri valabile și permanente sunt bunătatea, cuviința, omenia și smerenia de sine. Valoarea trebuie să biruiască”
Tudor Arghezi

Military has its own functions, features, purpose and properties, which leads to its values bear footprint specification. Thus the value appears as a configuration of ideas (weapons, military equipment, fighters, etc.) and materializes in various material and spiritual achievements of value; it is passed and implemented among the military. The system of military values include values that are related to the military field: military subjects (agents of military action – staff, conscripts, other groups who serve in the military, armaments and combat equipment, military discipline, military regulations, defensive war, armed conflicts, etc.). All these values will work as long as the military sphere exists as a distinct field with its own functions in social life.

Spune-mi care îți sunt valorile și îți voi spune cine ești. Astfel am parafraza vestitul dicton, dacă am lua ca centru al judecății conceptul de valoare.

Vorbim de valori atunci când ele sunt în pericol. Transformările radicale care au loc în societatea de azi se răsfrâng și asupra conștiinței individuale a omului contemporan. Astfel generația tânără, inclusiv și tânărul militar de astăzi s-a pomenit în condiții de dublă examinare, schimbările radicale în sfera social-politică și spirituală au favorizat o criză acută a conștientizării valorilor individuale, iar instabilitatea economică, lipsa garanțiilor sociale au condiționat și decăderea semnificației acestora.

Din perspectivă etimologică „valoarea” își trage originea de la cuvântul latin *valor*, care semnifică „puternic”, în latină verbul

valo,-ere,-ui are trei sensuri: „a avea forță, putere; a fi sănătos; a fi puternic moral”.

DEX-ul definește valoarea ca o „însușire a unor lucruri, fapte, idei, fenomene de a corespunde necesităților sociale și idealurilor generate de acestea; suma calităților care dau preț unui obiect, unei ființe, etc.” [1, p. 1145]

Axiologia este știința și teoria valorilor morale. Dingrecescul *axios* care înseamnă valoare, prețios, demn de stimă, astfel conceptul fundamental al axiologiei este cel de valoare.

„Raportul *ideal-valoare* se rezumă la faptul că un ideal poate concretiza în sine câteva valori, la fel idealurile sociale se referă la categoria reprezentărilor sociale, spre deosebire de valori care, la rândul său, poartă-n sine realitatea actuală. Orice obiect, pe care ni-l imaginăm realizat și aducător de fe-

ricire, este dorit și deci are valoare”. [2, p. 36]

Atunci când la nivel macrosocial vorbim de existența și funcționalitatea unui sistem de valori, atunci apare necesitatea abordării, din această perspectivă, și a unui sistem de valori militare. Acest sistem ar cuprinde toate tipurile de valori cu specific militar a căror existență și funcționalitate depind de prezența domeniului militar.

Ca sistem distinct al vieții socioumane, sistemul de valori cu specific militar funcționează mulțumită dialecticii elementelor sale și mișcării de ansamblu a fenomenului militar. Ca în orice alt sistem, și aici există și se manifestă o anumită „repartiție” a valorilor, în care omul constituie valoarea supremă. Și în acest sistem putem vorbi de ierarhia valorilor numai la nivelul realizărilor valorice sau al diverselor modificări privind rolul valorilor militare în raport cu contextele în care funcționează acestea. În cazul când menționăm că omul ca luptător este valoare supremă, nu înseamnă că l-am ierarhizat în raport cu armamentul, disciplina etc., ci i-am fixat rolul său în ansamblul sistemului de valori propriu domeniului militar. Așadar, ierarhia valorilor specific militare privește realizările valorice și funcționalitatea valorilor (rolul acestora în diferite contexte).

În domeniul militar valoarea apare ca o configurare ideatică (armament, tehnică de luptă, luptători etc.), se materializează în diverse realizări valorice (materiale și spirituale), se difuzează și se implementează în rândul subiecților militari, impunându-se prin recunoașterea sa ca mod de a fi al sistemului militar. Și în acest domeniu ființează mai multe categorii de valori, începând cu cele general-valabile și până la cele specific-militare și contextuale, între aceste valori se manifestă întrepătrunderi și interacțiuni, care fac din întregul sistem de valori

militare un ansamblu coerent în continuă mișcare. Sistemul valorilor militare cuprinde valorile a căror geneză, evoluție și dispariție sunt legate nemijlocit de domeniul militar: subiecții militari (agenți ai acțiunilor militare – cadre, militari în termen, alte categorii care slujesc în domeniul militar), armamentul și tehnica de luptă, disciplina militară, regulamentele militare de toate categoriile (care au însă preponderent rol normativ), războiul de apărare a patriei etc. Toate aceste valori ființează atât timp cât există domeniul militar ca domeniu distinct, cu funcții proprii în cadrul vieții sociale.

Valorile specifice domeniului militar nu fac altceva decât să se consolideze în timp de pace pentru a se verifica în contextul războiului, când capătă noi însușiri, noi valențe. Acest lucru se datorează faptului că subiectul axiologic efectuează actul apreciativ în cu totul alte condiții decât cele existente în timp de pace. S-ar putea spune că și subiectul este altul (mai ales prin prezența rezerviștilor în rândul maselor luptătoare, prin prezența diverselor componente ale sistemului național de apărare etc.). Deci între cele două stări (de pace și de război) nu se realizează un simplu transfer de valori, ci valorile militare capătă definitiv statutul de valori numai în contextul beligeranței. [3, p. 154]

Semnificația valorii, inclusiv a valorii militare, nu este pur și simplu o abstracție. Ea are o puternică încărcătură acțională, fără de care ar rămâne o simplă meditație. Dacă pe timp de pace sistemul valorilor militare are o mare stabilitate, conferită de importanța firească a vieții sociale, starea de război modifică substanțial funcționalitatea valorilor. Marile creații, cu semnificație valorică, cum ar fi elementele constitutive ale proprietății

* Ludmila VASILACHI – lector superior, Catedra Științe Umanistice și Limbi Străine, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”. Comunicare prezentată în cadrul Conferinței științifico-practice „Probleme actuale ale psihologiei și pedagogiei militare”. Chișinău, 8 decembrie 2011.

(uzinele, întreprinderile, terenurile productive, sistemele de irigații, edificiile culturale și monumentele istorice etc.) primesc alte întrebări, iar în caz că presiunea inamicului este extinsă pe teritoriul național, unele din aceste creații se distrug pentru a nu fi valorificate de adversar. Astfel schimbarea situațiilor modifică foarte mult atât funcționalitatea valorilor, cât și comportamentul agenților fără de aceștia. Pe câmpul de luptă funcționalitatea valorilor se modifică radical de faptul că războiul aduce în prim-plan ca valoare supremă, teritoriul național.

Apărând acest teritoriu, luptătorii își apără existența lor genetică, colectivă, omul se instituie ca valoare supremă în chip de colectivitate (popor, națiune) sau, cu un alt termen, de om comunitar. Jertfele individuale, actele de eroism ale diverșilor luptători pe câmpul de luptă capătă semnificații supreme, pentru că vizează colectivitatea ca valoare. Omul-comunitar și teritoriul național fac corp comun, alcătuind, într-o altă formulare, ceea ce se cheamă libertate, independență și suveranitate națională.

Atitudinea și comportamentul agenților militari pe câmpul de luptă se modifică substanțial și în ce privește raportarea acestora la o altă valoare, și anume corpul de comandă. Comandantul apare, în această situație, nu numai ca o valoare ce emite ordine și dispoziții pentru subordonați, ci și ca primul ocrotitor al acestora. Ocrotirea decurge din grija sa pentru a obține cât mai multe succese, cu pierderi umane și materiale cât mai puține. La rândul lor, subordonații (agenții acțiunii) îl apără pe comandant (corp de comandă), în primul rând, nu în virtutea prescripțiilor normative exprese, ci grație unei noi valori; instituite pe un plan superior, și anume solidaritatea ostășească. Această valoare ființează și pe timp

de pace, dar îndeosebi pe timp de război.

Așadar, domeniul militar are propriități, însușiri, finalități și funcții proprii, ceea ce determină ca și valorile sale să poarte o amprentă specifică, ele apărând ca o necesitate privind dezvoltarea sistemului.

Prioritar grupul militar se caracterizează prin socializare. Acțiunea militară este o acțiune de echipă, fapt care impune sentimentul și atitudinea conlucrării, solidaritatea ca valoare psihosociomorală.

În acest context, conceptul de educație militară dezvoltă un tip aparte de educație, este un domeniu specific mediului militar, reflectă cerințele vieții militare puternic formalizate și, care prin funcțiile și obiectivele sale contribuie la formarea luptătorilor și, prin aceasta, la apărarea independenței și suveranității Republicii Moldova.

În realizarea obiectivului de formare a militarului profesionist, educația militară se folosește de valori generale specifice, precum: patriotismul, mândrie națională, demnitate, disciplină, libertate, pace, cultul eroului, valori istorice, modele umane de excepție, simboluri militare tradiționale, apărare, onoare, perseverență, educabilitate etc. [4, p. 121]

Astfel valorile educaționale ajung la un nivel înalt de universalitate, iar C. Cucoș afirmă chiar că, depășind acest nivel, ele „reprezintă o procesualitate de gradul doi care se decantează la nivelul optimei combinări, conjugări, alternări, întemeieri-resemnificări”. [5, p. 80]

Putem menționa caracteristicile mediului militar care influențează specificul valorii în instituțiile militare:

- spiritul de lucru în echipă și prin cooperare;
- statusuri și roluri precis reglementate;
- relații sociale și puternic ierarhizate;

– activități cu grad înalt de solicitare fizică și psihică;

– misiuni cu grad sporit de pericol și risc;

– condiții de instruire specifice

– regim de muncă strict dirijat și controlat;

– asumare de risc și libertate etc.

Acest fapt impune căutarea și discuția problemelor psihosociale, care ar asigura eficiența procesului instructiv-educativ în Academia Militară.

În calitate de procedeu de influență leadershipul militar este un important mecanism de întărire a valorilor sociale și militare în armată. Liderii militari, prin comportamentul său, desemnează ceea ce este important sau nu. În măsura în care comandantii (șefii) servesc, personifică și apără conștient valorile promovate în armată, ei certifică validitatea acestor valori

și le fac credibile; în plus le dau subalternilor o indicație generală despre modul în care ar trebui să se orienteze și să-și regleze propriul comportament. [6, p. 48]

Din această perspectivă aș menționa următoarele propuneri:

– În orice activitate, valorile concentrate la nivelul corelației dintre finalități și conținuturi generale să constituie un criteriu unic al educației studenților militari;

– Proiectarea acțiunilor didactico-educative de formare axiologică a studenților militari să ia în considerație particularitățile specifice acestui grup;

– Subiectul valorizator principal al acțiunilor educaționale în instituția dată va rămâne totuși personalitatea celui ce educă (profesorul, comandantul, ofițerul militar, sergentul etc.) prin exemplu personal.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. *Dicționarul explicativ al limbii române*. Editura Univers enciclopedic. București, 1998.
2. Andrei, P., *Filosofia valorilor*, Iași, Editura Polirom, 1997.
3. Colonel Anghel Hoțu, Maior Alexandru Leordean, *Norma și valoarea în acțiunea militară*, București, Editura Militară, 1990.
4. Dobrică, M., Istrate E., *Praxiologia educației militare*, București, Editura Universitatea Națională de Apărare „Carol I” București, 2004.
5. Cucoș, C., *Pedagogie și axiologie*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1995.
6. Moștofle, C., Duțu, P., *Liderul militar în România*, Editura Universitatea Națională de Apărare „Carol I” București, 2007.
7. Cerbușca, P., *Formarea orientărilor valorice la adolescenți*, Chișinău, Disertație, 1998.
8. Dutea, G., *Sociodinamica grupului militar*, București, Editura Militară, 1991.
9. Căpitan Filaret Sintion, R., *Cunoașterea subordonaților, Ghid metodologic și practic*, București, Editura Militară, 1990.

GARANȚIILE JURIDICE CONFERITE PRIN INTERMEDIUL STATUTULUI DE COMBATANT

Alexandru CAUIA*

The importance of the problem of the legal status of combatants through the light of the contemporary challenges posed by armed conflicts constitutes the subject of the disputes between the science specialists of international humanitarian law. Currently there is no complex work which has as a research object the guarantees conferred by the normative acts of the international humanitarian law for the combatants, who take part in the contemporary armed conflicts. In this article we will present content of rights conferred by the combatant status.

Cea mai importantă garanție pe care o conferă statutul de combatant este lipsa de pedeapsă penală pentru simpla participare la ostilități. Este incontestabil faptul că persoanele suspectate de a fi comis o crimă de război sau o crimă contra umanității sau cele care au comis o infracțiune de acest gen nu vor putea beneficia de amnistie pentru cele comise, cu atât mai mult cu cât acest gen de infracțiuni nu au termen de prescripție[1]. Astfel, participarea la ostilități, condiționată de respectarea absolută a normelor de drept internațional umanitar nu constituie un motiv suficient pentru tragerea la răspundere a combatantului, pe când persoanele care nu pot fi încadrate în categoria de combatant urmează să poarte răspundere pentru participare la operațiile militare din cadrul conflictelor armate contemporane.

O situație dificilă poate fi constatată în cazul amnistierii participanților în cadrul conflictelor armate noninternaționale. Protocolul adițional II la convențiile de la Geneva, care se aplică asupra situațiilor de conflict armat noninternațional, stipulea-

ză: „La încheierea ostilităților, autoritățile aflate la putere se vor strădui să acorde o amnistie cât mai largă posibilă persoanelor care au luat parte la conflictul armat sau celor care sunt lipsite de libertate, pentru motive legate de conflictul armat” [2, p. 258]. De la momentul adoptării acestui act normativ, un șir de state afectate de conflicte noninternaționale au acordat acest gen de amnistie, fie prin intermediul adoptării unui acord, fie prin adoptarea unui act normativ de nivel național sau prin alte metode [3, p. 786]. Consiliul de Securitate al ONU a susținut acordarea amnistiei în cazul conflictelor din Republica Africa de Sud, Angola și Croația [4], iar Adunarea Generală a ONU a susținut, prin intermediul adoptării rezoluțiilor sale [5], aplicarea amnistiei în cazul Afganistanului și Kosovo. Comisia pentru drepturile omului a ONU a adoptat un șir de rezoluții menite să probeze declararea amnistiei în cazul conflictelor din Bosnia și Herțegovina și Sudan [6]. Cu toate că organizațiile internaționale se implică activ în acest proces, acordarea amnistiei ține de caracterul suveran exclusiv al statu-

lui, regula cutumiară de drept internațional umanitar recomandând insistent statelor afectate de conflict de a adopta o astfel de decizie, care ar contribui efectiv la ameliorarea situației și la reconcilierea populației autohtone. Această regulă nu poate în nici un caz să se reflecte și asupra persoanelor care sunt bănuite de comiterea crimelor de război sau a crimelor contra umanității [7, p. 788].

Protecția juridică a prizonierilor de război în cadrul conflictelor armate internaționale este asigurată prin intermediul Convenției a III-a de la Geneva din 12 august 1949. Acest act normativ are drept fundament următoarele două principii: a) Prizonierul de război nu poate fi supus unei cercetări judiciare sau pedepsit doar pentru participare în cadrul ostilităților [8, p. 92–93]; b) Prizonierul de război urmează să beneficieze de un tratament pe toată durata detenției până la eliberare sau repatriere [9, p. 61–62].

Statutul de prizonier de război este de o maximă importanță, deoarece persoana care nu poate să beneficieze de acest statut este susceptibilă de a fi pedepsită penal pentru participarea la ostilități, cu atât mai mult cu cât în legislația națională a unor state participarea la conflict poate fi condamnată cu pedeapsa capitală. În acest caz dilema statutului persoanei se transformă din una juridică în una care urmează să decida asupra vieții persoanei capturate, ceea ce ne demonstrează o dată în plus necesitatea imperioasă a procesului de stabilire a statutului juridic al persoanei capturate [10, p. 1].

În Antichitate prizonierii de război erau asasinați, schilodiți sau transformați în sclavi. Perioada medievală nu se caracterizează printr-un umanism excesiv în ceea ce privește soarta acestei categorii de partici-

panți în cadrul conflictelor armate, ei fiind lipsiți de libertate sau eliberați în schimbul unei recompense. În secolul XVII prizonierii de război sunt calificați ca reprezentanți ai statului pentru care au luptat, și nu proprietatea exclusivă a părții deținătoare, cu toate că tratamentele pline de cruzime pot fi constatate și în secolele XIX–XX. După cel de al Doilea Război Mondial, un număr impunător de ofițeri ai armatei naziste și nipone au fost condamnați de către Tribunalele Internaționale Ad-hoc pentru „omorul prizonierului de război”[11].

Reglementarea actuală a statutului de prizonier de război își are originea în spiritul cavaleresc, care prevedea respectarea inamicului și a statutului acestuia chiar și în cazul căderii în prizonierat [12, p. 61–62].

În acest context persoana care nu este combatant nu poate beneficia de statutul de prizonier de război, de garanțiile generate de acest statut și poate fi trasă la răspundere pentru participare la ostilități. În statele unde aceste acțiuni ar putea fi sancționate prin pedeapsa cu moartea, acordarea statutului de prizonier de război s-ar reduce la dilema dintre a păstra sau nu viața persoanei reținute.

Astfel articolul 5(2) al Convenției a III-a de la Geneva prevede: „Dacă există vreo îndoială în ce privește încadrarea în una din categoriile enumerate în articolul 4 a persoanelor care au comis un act de beligeranță și care au căzut în mâinile inamicului, numitele persoane vor beneficia de protecția prezentei Convenții, în așteptarea ca statutul lor să fie determinat de un tribunal competent”[13, p. 58].

În lumina celor menționate mai sus, putem constata faptul că delegații la conferința de la Geneva conștientizau adevărata valoare a acestui statut, ceea ce a dus la reglementarea expresă a acestuia în textul

* Alexandru CAUIA – doctor în drept, Catedra științe umanistice și limbi străine, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”. Comunicare prezentată în cadrul Conferinței științifico-practice „Probleme actuale ale psihologiei și pedagogiei militare”. Chișinău, 8 decembrie 2011.

unei convenții distincte. Conform prevederilor exprese ale actului normativ internațional citat, în cazul unei situații incerte în ceea ce privește acordarea statutului de prizonier de război, prioritate se acordă persoanei reținute prin acordarea acestui statut, până la proba contrarie legalizată prin intermediul unei instanțe competente.

Conținutul Convenției a III-a de la Geneva este pătruns de spiritul principiilor de drept internațional public în general și de principiul umanismului în relațiile cu prizonierii de război în special. Conform opiniei unanim acceptate formulate de către amiralul german Canaris; „Luarea în prizonierat are drept scop unic și prioritar împiedicarea participării directe la ostilități a persoanei reținute, și nu pedeapsa sau răzburarea pentru acțiunile săvârșite. Această exigență a procesului de atitudine față de prizonierii de război vine în unison cu regulile elementare de ducere a războiului, adică cu interdicția de a ataca persoanele neînarmate sau civile, cu atât mai că prizonierii de război fac parte din categoria cea mai vulnerabilă a participanților în cadrul conflictului militar [14, p. 322].

Responsabilitatea totală în ceea ce privește starea prizonierului de război este sarcina Părții Deținătoare, fapt stipulat expres în art. 12(1) al Convenției a III-a de la Geneva: „Prizonierii de război sunt sub autoritatea Puterii inamice, nu însă a indivizilor sau a corpului de trupă care i-au capturat. Independent de răspunderile individuale care pot exista, Puterea deținătoare este răspunzătoare de tratamentul care le este aplicat.” De asemenea, Puterea Deținătoare urmează să efectueze toate măsurile necesare pentru a se asigura că Partea care urmează să primească prizonierii de război este în stare să satisfacă prevederile Convenției a III-a, obligație

evidențiată în textul art. 12 (2) și (3) al Conferinței a III-a de la Geneva: „Prizonierii de război nu pot fi transferați de Puterea Deținătoare decât unei Puteri parte la Convenție și dacă Puterea Deținătoare s-a asigurat că Puterea în cauză este în stare să aplice Convenția. Dacă prizonierii au fost astfel transferați, responsabilitatea aplicării Convenției incumbă Puterii care a acceptat să-i primească pentru timpul în care aceștia îi vor fi încredințați.

Totuși, în cazul în care această Putere nu-și îndeplinește obligațiile de a executa dispozițiile Convenției asupra oricărui punct important, Puterea prin care prizonierii de război au fost transferați, în urma unei notificări a Puterii protectoare, să ia măsuri eficiente pentru remedierea situației sau să ceară înapoierea prizonierilor de război. Această cerere va trebui să fie satisfăcută.”

Regula generală prevede acordarea statutului de prizonier de război oricărei persoane care poate fi încadrată în una din categoriile descrise de art. 4 al Conferinței a III-a de la Geneva, indiferent de modalitatea și circumstanțele în care aceasta a fost reținută [15, p. 57-58].

Incertitudinea în acest sens este potențată de lipsa unei definiții unanim acceptate asupra noțiunii de „stare dubioasă” [16] sau „stare incertă” a persoanei care pretinde a beneficia de statutul de prizonier de război. Din punct de vedere juridic, „starea de incertitudine” poate fi calificată drept stare de fapt care provoacă dubii pentru o persoană competentă în procesul de luare a unei decizii de o maximă importanță.

Comentariul asupra Convenției a III-a de la Geneva nu face lumină în acest sens, stipulând doar două cazuri când art. 5 (2) este aplicabil: dezertorii și persoanele care însoțesc forțele militare, care și-au pierdut

actele prin care se legitimează (legitimațiile). Din spiritul comentariului acestor norme putem concluziona că „starea de incertitudine” în procesul de acordare a statutului de prizonier de război ar trebui să apară cât se poate de rar, deoarece categoriile evidențiate la art. 4 pretind a avea un caracter exhaustiv, ceea ce ar trebui să excludă situațiile dubioase, iar adoptarea art. 5 a avut drept principal obiectiv privirea părții deținătoare de dreptul de a decide unilateral și subiectiv asupra acordării acestui statut.

Opinia majorității exegeților în domeniul asupra procesului de acordare a statutului de prizonier de război se rezumă la prezumția că orișice persoană reținută în perimetrul acțiunilor de luptă este considerată a fi prizonier până la proba contrarie.

O astfel de cvasi-prezumție este materializată în textele unor îndrumare sau regulamente militare ale unor state. Spre exemplu, regulamentul provizoriu asupra conflictului armat al Noii Zeelande din anul 1992 prevede: „orișice combatant, în sensul art. 43 al Protocolului adițional I, reținut pe câmpul de luptă va fi considerat prizonier de război, cu condiția ca la momentul reținerii să nu dețină arme ascunse sau camuflate. În toate cazurile, fără excepție, statutul va fi determinat de instanță” [17, p. 907]. În același sens, manualul pentru forțele de apărare ale Australiei stipulează: „În majoritatea cazurilor combatantul reținut are dreptul la statut de prizonier de război” [18, p. 1004].

Consiliul Secret al Marii Britanii a cercetat acțiunea art. 5 într-un caz survenit în urma conflictului militar care s-a declanșat între Malaysia și Indonezia. În textul hotărârii acesta a prevăzut: „Până când nu apar dubii în ceea ce privește acordarea statutului de prizonier de război, art.

5 nu este aplicabil și nu este necesar ca o instanță competentă să se pronunțe asupra aplicabilității sau inaplicabilității acestei garanții suplimentare. Astfel, dacă statutul persoanei reținute nu a generat dubii, nu apare necesitatea adoptării unei hotărâri judiciare asupra prezentului caz”. Acest fapt ne demonstrează că instanța britanică a interpretat expresia „apar dubii” reflectă îndoiala ce poate fi invocată înainte sau în timpul procesului de judecată, având doar o pondere procedurală și nu una materială. Într-o opinie separată lorzii Gest și Barwick consideră că „atât timp cât învinuitul nu a emis o astfel de pretenție (de a i se acorda statutul de prizonier de război)... „dubiile” care urmau să apară conform art. 5 trebuie să se axeze asupra faptului de apartenență a învinuitului la una din categoriile prevăzute la art. 4 al Convenției a III-a de la Geneva.”

Interpretarea în conformitate cu care „starea dubioasă” apare atunci când se prezintă unele pretenții asupra conferirii statutului de prizonier poate fi observată și în cadrul Regulamentului Forțelor Militare Terestre ale Statelor Unite ale Americii despre prizonierii de război adoptat în anul 1997, care prevede deferirea unei instanțe competente a fiecărui caz în care apar dubii în ceea ce privește acordarea statutului de prizonier de război, cu condiția că persoana vizată pretinde a fi supusă unui tratament similar celui garantat de Convenția a III-a de la Geneva. Această prevedere este în unison cu prezumția stipulată la art. 45 (1) al Protocolului adițional I la convențiile de la Geneva din 8 iunie 1977, care menționează: „1. O persoană care ia parte la ostilități și cade în mâinile părții adverse este presupusă a fi prizonier de război și, în consecință, este protejată de cea de a III-a Convenție atunci când ea revendică statutul

de prizonier de război, sau rezultă că are dreptul la statutul de prizonier de război, sau atunci când partea de care ea depinde revendică pentru ea acest statut pe calea notificării adresate puterii care o deține sau puterii protectoare. Dacă există vreo îndoială asupra dreptului său la statutul de prizonier de război, această persoană continuă să beneficieze de acest statut și, prin urmare, de protecția celei de a III-a Convenție și a prezentului Protocol, așteptând ca statutul său să fie determinat de un tribunal competent” [19, p. 6].

În opinia autorilor Comentariului Protocolului adițional I, norma stipulată la art. 5(2) a avut o importanță crucială în procesul de apărare și garantare a drepturilor celor ce au participat în cadrul conflictelor armate internaționale, care a rămas a fi una neunivocă în sensul interpretării [20, p. 553]. Problemele constatate în cadrul conflictelor armate cu participarea masivă a partizanilor au scos la iveală insuficiența respectivelor reglementări, fapt care a dus la adoptarea art. 45 în textul Protocolului adițional. Scopul principal al adoptării acestei norme speciale a fost de a identifica o procedură de conferire a statutului de prizonier de război în cazurile când nu există certitudinea că persoana reținută ar putea fi încadrată în una din categoriile prevăzute la art. 4.

Astfel alin. 2 și 3 ale art. 45 stipulează: „2. Dacă o persoană căzută în mâinile unei părți adverse nu este ținută ca prizonier de război și trebuie să fie judecată de această parte pentru o infracțiune în legătură cu ostilitățile, ea este îndreptățită să își valorifice dreptul său la statutul de prizonier de război în fața unui tribunal judiciar și să obțină ca această problemă să fie rezolvată. De fiecare dată când procedura aplicabilă o permite, problema trebuie să fie soluționată

înainte de a se fi decis asupra infracțiunii. Reprezentanții puterii protectoare au dreptul să asiste la dezbaterile în cursul cărora această problemă trebuie să fie rezolvată, în afara cazului excepțional în care aceste dezbateri se desfășoară cu ușile închise în interesul securității de stat. În acest caz, puterea deținătoare trebuie să informeze despre aceasta puterea protectoare.

3. Orice persoană care, luând parte la ostilități, nu are dreptul la statutul de prizonier de război și nu beneficiază de un tratament mai favorabil în conformitate cu cea de a IV-a Convenție, are dreptul, oricând, la protecția prevăzută în art. 75 al prezentului Protocol. În teritoriul ocupat o astfel de persoană, exceptând situația când este deținută pentru spionaj, beneficiază, de asemenea, în pofida dispozițiilor art. 5 al celei de a IV-a Convenții, de drepturile de comunicare prevăzute în amintita Convenție”.

Textul articolului 45 prevede expres cazurile în care dubiile trebuie să dispară în ceea ce privește acordarea statutului de prizonier de război în baza prezumției acestuia: 1) dacă persoana reținută pretinde la acest statut; 2) Dacă există supoziția că acestuia i s-ar putea conferi acest statut și 3) dacă partea căreia acesta îi aparține pledează pentru oferirea acestui statut. În cazurile când dubiile persistă, în pofida acțiunilor menționate anterior, statutul persoanei reținute urmează să fie determinat de o instanță competentă. Această consecutivitate de prezumții este o continuare logică a prevederilor articolului 5, diferența constând în faptul că obligația de a demonstra sau de a proba imposibilitatea conferirii statutului pretins stă în sarcina părții deținătoare și nu invers.

Judecând conform interpretărilor date de regulamentele militare ale unor state

citare anterior, dubiile sau îndoielile în ceea ce privește conferirea statutului de prizonier de război în sensul articolului 5(2) pot apărea doar în legătură cu apartenența persoanei reținute la una din categoriile prevăzute la articolul 4 al Convenției a III-a de la Geneva [21, p. 7].

Problema complexă a legăturilor care există între militari, drept potențiali combatanți, în eventualitatea declanșării unui conflict armat și dreptul la viață este esențială în ansamblul existenței umane și are legături profunde și subtile cu profesia de militar, așa cum o demonstrează victimele uzului de violență armată, inclusiv reclamațiile familiilor unor militari care și-au pierdut viața în timpul operațiunilor militare, reclamațiile la adresa ministerelor apărării care n-ar fi luat toate măsurile necesare în scopul protecției vieții celor trimiși să lupte pentru țara lor.

Declarația Universală a Drepturilor Omului este în esența sa o rezoluție a Organizației Națiunilor Unite, fapt ce nu garantează aplicabilitatea directă a acesteia în dreptul național al statelor membre ale organizației. În pofida acestui fapt, prin intermediul Declarației Universale a Drepturilor Omului au fost evidențiate principiile diriguitoare ale drepturilor omului, care ulterior, pot fi regăsite în textele tratatelor internaționale de natură obligatorie adoptate în cadrul organizației. Astfel art. 3 al declarației prevede: „...oricare individ are dreptul la viață, la libertate și la siguranța propriei persoane” [22, p. 161].

Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, adoptat de Adunarea Generală a ONU, stipulează în art. 6.1.: „Dreptul la viață este inerent persoanei umane. Acest drept trebuie ocrotit prin lege. Nimeni nu poate fi privat de viața sa în mod arbitrar” [23, p. 218].

Convenția cu privire la prevenirea și reprimarea crimei de genocid din 1948 interzice omorârea membrilor unui grup național, etnic, rasial sau religios cu scopul de exterminare parțială sau totală a acestuia. Astfel, în mod indirect prin intermediul prevederilor acestei convenții este apărut dreptul la viață al membrilor acestor grupuri.

Principiile de la Syracuse cu privire la Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice din 1966, care autorizează unele derogări de la prevederile acestuia, adoptate în 1984 de către sub-comisia abilitată cu funcția de a lupta contra discriminării și de a proteja minoritățile naționale stipulează că statele părți ale Protocolului menționat anterior nu pot deroga de la prevederile acestuia referitoare la garantarea dreptului la viață chiar și pe motiv de pericol asupra existenței statalității [24].

Reglementarea nemijlocită a dreptului la viață în timpul unui conflict armat este realizată prin intermediul **convențiilor de la Geneva din 12 august 1949**. Articolul 3 comun al acestor convenții stipulează: „În caz de conflict armat reprezentând un caracter noninternațional și ivit pe teritoriul uneia dintre Înaltele Părți Contractante, fiecare dintre Părțile în conflict va trebui să aplice, cel puțin, următoarele dispoziții: 1. Persoanele care nu participă direct la ostilități, inclusiv membrii forțelor armate care au depus armele și persoanele care au fost scoase din luptă din cauză de boală, rănire, detenție sau din orice altă cauză, vor fi, în toate împrejurările, tratate cu omenie, fără nicio deosebire cu caracter discriminatoriu bazată pe rasă, culoare, religie sau credință, sex, naștere sau avere, sau orice alt criteriu analog. În acest scop, sunt și rămân prohibite, oricât și oriunde, cu privire la persoanele menționate mai sus:

a) atingerile aduse vieții și integrității corporale, mai ales omorul sub toate formele, mutilările, cruzimile, torturile și chinurile” [25, p. 10–11]

Acest articol este comun celor patru convenții de la Geneva. O reglementare nu mai puțin importantă în acest sens este stipulată în textul **Protocolului adițional I** la convențiile de la Geneva din 8 iulie 1977, în art. 75, alin. 2, lit. a), care prevede: „atingerile aduse vieții, sănătății și integrității fizice sau mentale a persoanelor, în special: i) omorul...” [26, p. 227].

Convenția Europeană privind Protecția Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată de către Consiliul Europei, prevede la art. 2.1.: „Dreptul oricărei persoane la viață este protejat de lege. Moartea nu poate fi aplicată în mod intenționat, în afară de executarea unei sentințe capitale pronunțată de către un tribunal în cazul în care infracțiunea este sancționată de lege cu această pedeapsă.

Moartea nu este considerată ca aplicată prin violarea acestui articol în cazurile când ea ar rezulta dintr-o recurgere absolut necesară la forță:

- pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva acțiunii violente și ilegale;
- pentru a efectua o arestare în condițiile legii sau pentru a împiedica evadarea unei persoane deținute conform legii;
- pentru a reprima, conform legii, o răscoală sau o insurecție” [27, p. 168].

Constituția Republicii Moldova prevede la art. 24: „(1) Statul garantează fiecărei persoane dreptul la viață și la integritatea fizică și psihică.

(2) Nimeni nu va fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante...” [28].

Problematica vieții și a morții ca un tandem ce generează perceperea scurgerii

timpului a constituit obiectul de studiu al diferitor școli de gândire și curente filosofice, de la apariția omului pe mapamond și până în prezent, fără însă a da răspunsuri univoce asupra fenomenelor cercetate. În baza celor menționate, putem afirma cu siguranță faptul că omenirea a realizat unele acțiuni concrete prin garantarea la nivel declarativ în textul actelor normative internaționale și celor naționale a dreptului la viață.

O situație absolut originală, prin prisma circumstanțelor în cadrul cărora își exercită atribuțiile, este cea a militarilor. În eventualitatea declanșării unui conflict armat aceștia urmează să fie primii care își vor pune viața în pericol în baza statutului de combatant. Există sau nu un drept la viață al militarilor constituie o chestiune asupra căreia savanții în domeniul științei dreptului internațional umanitar polemizează de ceva timp.

Autorul Ion Dogaru consideră că, deși întrebarea pare retorică și răspunsul evident este afirmativ, dreptul la viață al militarilor are conotații specifice prin natura profesiei militare. Se știe că armata este instrumentul de forță prin care societatea își apără interesele naționale de pericolele externe. Se știe, de asemenea, că militarii, ca gestionari și utilizatori ai mijloacelor violentei armate, sunt îndrituiți să-și folosească armele în timp de război. Dar utilizarea chiar în condiții de legalitate a armelor presupune suprimarea dreptului la viață al inamicului; tot astfel, participând la ostilitățile armate, militarii sunt expuși la pericolul pierderii propriei vieți, căci, la rândul său, inamicul are dreptul legal de a-și distruge adversarul [29, p. 56].

În opinia noastră, privirea de viață a inamicului sau cel puțin „imobilizarea acestuia prin orice metodă”, ceea ce admite și aten-

tarea asupra dreptului la viață al acestuia, este nu atât un drept al militarului – combatant cât o obligație a acestuia în baza reglementelor militare și a jurământului depus.

Iată de ce esența disciplinei militare constă în executarea ordinelor și îndeplinirea misiunilor chiar în situația când viața combatantului este pusă în pericol.

În lucrarea „Al doilea tratat despre cărmuire”, din 1689, John Locke arată că practica obișnuită a disciplinei militare, care are drept scop conservarea armatei și, prin aceasta, a întregii comunități, necesită o supunere absolută față de ordinele superiorilor, iar a nu te supune sau a contesta cele mai primejdioase și mai lipsite de rațiune ordine înseamnă chiar moartea. Așa se face că sergentul poate ordona unui soldat să mărșăluiască până la gura unui tun, iar generalul îl poate condamna la moarte pentru că nu a executat ordinele cele maiperate. Întrucât o asemenea ascultare oarbă – conchide Locke – este necesară scopului pentru care comandantul are puterea aceasta absolută și discreționară și anume conservarea atât a forțelor proprii, cât și a întregii societăți naționale pe baza rațiunilor practice ale artei militare.

Garanțiile judiciare constituie o parte inerentă a garanțiilor conferite de către tratatele semnate în domeniul dreptului internațional umanitar și dreptului internațional al drepturilor omului. Cercetarea nivelului de respectare al garanțiilor judiciare în cadrul conflictului armat prin prisma normelor de drept internațional umanitar și dreptul internațional al drepturilor omului este de o importanță incontestabilă atât practică cât și teoretică, deoarece în ceea ce privește asigurarea respectării și aplicării normelor care au drept scop protecția drepturilor persoanei în cadrul conflictului armat aceste două ramuri ale dreptului interna-

țional sunt complementare și interdependente întru realizarea obiectivului propus.

Normele de drept internațional umanitar stipulează atât garanțiile judiciare generale care urmează să fie respectate pe durata conflictelor armate internaționale și noninternaționale, cât și garanții cu caracter special în favoarea unor categorii de persoane precum ar fi: prizonierii de război [30, p. 88–106], persoanele internate [31, p. 145–146], femeile și copiii [32]. Cu toate acestea, platforma prolifică de bază este formate din garanțiile judiciare fundamentale pe care urmează să apară, să se dezvolte și să perpetueze în timp respectarea garanțiilor judiciare speciale.

Întâi de toate, urmează să evidențiem garanțiile judiciare prevăzute de normele de drept umanitar și normele dreptului internațional al drepturilor omului de la care sunt interzise derogările indiferent de situație și circumstanțe, adică cele ce constituie garanții general valabile. Spre exemplu: recunoașterea statutului de subiect de drept fiecărei persoane [33], protecția față de caracterul retroactiv al legilor, principiul *nullum crimen sine lege*, adică nimeni nu poate fi considerat vinovat în săvârșirea unei infracțiuni pentru acțiunea sau inacțiunea care nu constituie infracțiune conform legii penale naționale sau actelor internaționale în vigoare la momentul săvârșirii acesteia, interzicerea aplicării legii penale care înăsprește pedeapsa sau înrăutățește situația persoanei vinovate, iar dacă legea posterioară înlătură caracterul infracțional al faptei, ușurează pedeapsa sau în alt mod ameliorează situația persoanei, aceasta are caracter retroactiv. De asemenea, urmează să evidențiem atitudinea specială formulată în textul normelor de drept internațional umanitar și dreptul internațional al drepturilor omului față de pedeapsa cu moartea [34].

În ceea ce privește aplicarea *intuitu personae* a garanțiilor judiciare stipulate de normele dreptului umanitar urmează să menționăm că acestea se aplică doar persoanelor care sunt trase la răspundere pentru infracțiunile săvârșite în timpul sau în legătură directă cu evenimentele din cadrul conflictului armat [35], iar cele prevăzute de dreptul internațional al drepturilor omului se aplică asupra tuturor persoanelor, indiferent dacă acestea sunt suspectate de săvârșirea unor fapte prejudiciabile pe timp de conflict armat sau pe timp de pace. Formularea acestora în textul convențiilor de la Geneva și a Protocolului adițional I demonstrează direct caracterul general valabil al garanției judiciare la un proces echitabil și imparțial, și anume art. 3(1)(d) comun al CG I-IV stipulează: „Condamnările pronunțate și execuțiile efectuate fără o judecată prealabilă, dată de un tribunal constituit în mod regulat, însoțită de garanții judiciare recunoscute ca indispensabile de popoarele civilizate” [36, p. 10–11].

Marea majoritate a garanțiilor judiciare prevăzute de normele dreptului umanitar sunt comune atât pentru conflictele militare noninternaționale, cât și pentru cele internaționale, cu excepția faptului că pentru cele din urmă Protocolul adițional I prevede garanții adăugătoare. [37].

Unii exegeți ai domeniului [38, p. 462–470] consideră că totuși unele dintre aceste garanții suplimentare se aplică și pe durata conflictelor armate noninternaționale, exemple concludente în acest sens fiind prevederile similare ale art. 75 (4) (g) PA I și art. 6 (2) (a) PA II sau principiul *non bis in idem* [39, p. 227–229] care se aplică în toate situațiile de conflict armat noninternațional, fapt confirmat și prin stipularea acestora în statutele tribunalelor ad-hoc pentru fosta Iugoslavie [40] și Ruanda [41] și în Statutul Curții Penale Internaționale [42].

Într-o altă opinie [43, p. 140], conform textului art. 6 (2) PA II care prevede: „... decît în baza unei sentințe pronunțate de un tribunal care să ofere garanțiile fundamentale de independență și imparțialitate”, poate fi dedus faptul că în cadrul conflictului armat noninternațional se aplică doar garanțiile fundamentale stipulate în textul articolului citat anterior într-o formă ilustrativă și nu exhaustivă, ceea ce nu este altceva decît o consecință a compromisului atins de către statele care au participat la elaborarea textului Protocolului adițional II.

O atenție deosebită urmează să fie acordată respectării garanțiilor judiciare în cazul militarilor învinuți de încălcarea gravă a prevederilor dreptului internațional umanitar. Așa se face că drepturile juridice ale militarilor sunt aceleași cu ale tuturor cetățenilor, chiar dacă există și unele dispoziții speciale, în legătură cu militarii, în Codul penal sau Codul de procedură penală.

Aceleași cu ale oricărui alt individ supus legii, drepturile judiciare ale militarilor se referă la dreptul la un proces echitabil, dreptul de a fi judecat într-un termen rezonabil sau pus în libertate în cursul procedurii, dreptul de a fi deferit imediat unui judecător sau magistrat, dreptul de a introduce un recurs, dreptul la prezumția de nevinovăție, dreptul la informare asupra naturii și cauzei acuzației, dreptul de a fi asistat de un apărător sau un interpret și de a propune sau interoga martori, dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de doua ori pentru aceeași faptă și dreptul la neretroactivitatea legii penale mai severe.

Cu toate acestea, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în speța Akvidar contra Turciei, a evidențiat faptul că în cadrul unui război civil pe teritoriul statului pot apărea circumstanțe care să împiedice desfășurarea normală a procesului de realizare

a justiției, ceea ce ar permite și derogarea de la unele prevederi ale actelor internaționale cu privire la drepturile omului, în măsura și conform procedurii prestabilite [44].

În cazul desfășurării operațiilor anti-teroriste în regiunea Caucaz a Federației Ruse de către forțele armate ruse, guvernul legal nu a stabilit regimul situației excepționale, nu a făcut vreo declarație în sensul limitării drepturilor omului în această regiune și nici nu a recunoscut situația ca fiind un conflict armat noninternațional. Astfel Curtea Europeană a Drepturilor Omului, statuând asupra sesizărilor parvenite de la populația din regiunea respectivă, a considerat că guvernul Federației Ruse urma să asigure toată gama de drepturi ale omului fără nicio excepție pentru care nu existau nici argumentele legale și nici circumstanțele reale [45].

Așa se face că istoria eforturilor pentru asigurarea respectului față de demnitatea ființelor umane include și consacrarea libertății gândirii, conștiinței și religiei ca drept inerent existenței și dezvoltării personalității umane, ceea ce în Declarația Universală a Drepturilor Omului înseamnă și libertatea de a-și schimba religia sau convingerea, precum și libertatea de a și le manifesta singur sau împreună cu alții atât în mod public, cât și privat, prin învățătură, practici religioase, cult și îndeplinirea ritualurilor.

Declarația Universală a Drepturilor Omului din 1948, la art 18 prevede: „Orice persoană are dreptul la libertatea gândirii, a conștiinței și a religiei; acest drept implică libertatea de a-și manifesta religia sau convingerile sale, individual sau în colectiv, atât în public, cât și privat, prin învățământ, practici, cult și îndeplinirea de rituri” [46].

În același sens Convenția europeană privind protecția drepturilor omului și a

libertăților fundamentale, din 1950, prevede: „Art. 9.1. Orice persoană are dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie; acest drept implică libertatea de a-și schimba religia sau convingerea, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea individual sau în colectiv, în public sau în particular, prin cult, învățământ, practică și prin îndeplinirea ritualului.

2. Libertatea de a-și manifesta religia sau convingerile nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare într-o societate democratică, pentru siguranța publică, apărarea ordinii, a sănătății sau a moralei publice sau protecția drepturilor și libertăților altuia” [47].

Constituția Republicii Moldova stipulează expres la art. 31 „Libertatea conștiinței” următoarele: „(1) Libertatea conștiinței este garantată. Ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc.

(2) Culele religioase sunt libere și se organizează potrivit statutelor proprii, în condițiile legii.

(3) În relațiile dintre culele religioase sunt interzise orice manifestări de învrăj-bire.

(4) Culele religioase sunt autonome, separate de stat și se bucură de sprijinul acestuia, inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în aziluri și în orfelinate” [48].

Constituția României prevede la art. 29, „Libertatea conștiinței” „(1) Libertatea gândirii și a opiniilor, precum și libertatea credințelor religioase nu pot fi îngrădite sub nici o formă.

(2) Nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrare convingerilor sale.”

Libertatea conștiinței este garantată; ea trebuie să se manifeste în spirit de

toleranță și de respect reciproc. Cultele religioase sunt libere și se organizează potrivit statutelor proprii, în condițiile legii. În relațiile dintre culte sunt interzise orice forme, mijloace acte sau acțiuni de învrăjbire religioasă. Cultele religioase sunt autonome față de stat și se bucură de sprijinul acestuia, inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în spitale, în penitenciare, în aziluri și în orfeline. Părinții sau tutorii au dreptul de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educația copiilor minori a căror răspundere le revine [49, p. 120].

Comandanții militari trebuie să-și instruiască subordonații în acest sens și, mai ales, să conștientizeze faptul că restricționarea libertății de gândire, conștiință și religie nu poate fi făcută nici măcar în caz de necesitate militară și nu poate constitui un motiv de represalii armate. În concluzie, standardele umanitare referitoare la libertatea gândirii, conștiinței și religiei se impun militarilor în orice situație ar acționa, atât în operații de război, cât și în operații de stabilitate, sprijin și răspuns la crize în menținerea păcii și securității naționale și internaționale, de acest drept fundamental al omului beneficiind atât credincioșii, cât și necredincioșii ca ființe umane ce sunt sub protecția legilor naturale și a celor elaborate de state.

Cert este faptul că pe timp de conflict armat volumul sau cuantumul de drepturi și garanții care urmează să fie respectate de către forțele armate implicate, în favoarea destinatarilor acestora «se îngustează». Însă această procedură urmează să fie reglementată meticolos de către legislația națională a statelor beligerante și prin intermediul regulamentelor militare ale acestora întru prevenirea abuzurilor sub orice formă și pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare atât în rândul combatanților, cât

și de către combatanți pe parcursul exercitării obligațiilor ce le stau în sarcină, pe segmental ce ține de respectarea libertăților de gândire, conștiință și religie.

Reușita acestui deziderat depinde în mare măsură de instruirea pe timp de pace a contingentului armatei naționale prin diseminarea informației ce ține de obligativitatea combatanților de a respecta exigențele de comportament pe parcursul ostilităților militare, adică a prevederilor dreptului internațional umanitar al conflictului armat și necesitatea imperioasă de a stabili un echilibru proporțional dintre necesitatea militară, materializată prin îndeplinirea sarcinii trasate de către superior, și obligația de a respecta garanțiile stipulate în materie de drept al conflictului armat în general și a libertății de gândire, conștiință și religie în special.

Indiferent de forma de viață pe care am fi supus-o unui studiu meticolos, am constatat că violența este un element inerent al cotidianului acestora. Omu, însă, spre deosebire de toate celelalte forme de viață este posesorul conștiinței, acelu element divin care-i conferă o notă de supremație în comparație cu celelalte vietăți ale planetei. Conștientizând efectul profund negativ al utilizării forței fizice sub orice formă în procesul de soluționare a crizelor și divergențelor interpersonale sau interstatale, omenirea a încercat în repetate rânduri să scoată în ilegalitate fenomenul războiului – ca formă superlativă de manifestare a violenței.

În pofida unei activități extrem de prodigioase pe plan normativ în scopul de a reglementa procesul și procedura de aplicare a forței fizice și combaterea tuturor formelor de tortură și tratamente inumane, aceste fenomene persistă atât pe timp de pace cât și în cadrul conflictului armat.

Ca orice om și cetățean, fiecare combatant are dreptul de a nu fi expus torturii și pedepselor sau tratamentelor crude, inumane și degradante, deoarece interzicerea acestora este absolută, dreptul respectiv făcând parte din „nucleul dur” al drepturilor omului, de la care nu este permisă nicio derogare, indiferent ce motivație ar putea fi invocată, fie ordinea și disciplina militară sau obligația executării fără șovăire a ordinelor, fie apărarea securității naționale și a ordinii publice sau starea de război.

Declarația ONU din 1975 asupra protecției tuturor persoanelor împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante prevede următoarele în acest sens: „Art.1. (1). În înțelesul prezentei Declarații, termenul „tortură” corespunde oricărui act prin care o durere sau suferințe acute, fizice sau mentale, sunt aplicate în mod deliberat unei persoane prin agenți ai autorității publice sau la instigarea lor mai ales cu scopul de a obține de la ea sau de la un terț informații sau mărturisiri, de a o pedepsi pentru un act pe care 1-a comis sau de care este bănuită că l-ar fi comis, sau de a o intimida ori de a intimida alte persoane. Acest termen nu se extinde la durerea sau la alte suferințe care rezultă exclusiv din sancțiuni legitime, inerente acestor sancțiuni sau ocazionate de ele, într-o măsură compatibilă cu ansamblul regulilor minime pentru tratamentul deținuților.

(2). Tortura constituie o formă agravată și deliberată a pedepselor sau tratamentelor crude, inumane sau degradante.”[50]

În urma unor eforturi concludente ale militanților pentru drepturile și libertățile umane, peste aproximativ un deceniu a fost adoptată Convenția ONU din 1984 împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante, care

stipulează: „Art.1. (1). În scopul prezentei Convenții, termenul „tortură” desemnează orice act prin care se provoacă unei persoane, cu intenție, o durere sau suferințe puternice, de natură fizică sau psihică, în special cu scopul de a obține, de la această persoană sau de la o terță persoană, informații sau mărturii, de a o pedepsi pentru un act pe care aceasta sau o terță persoană 1-a comis sau este bănuită că 1-a comis, de a intimida sau de a face presiune asupra unei terțe persoane, sau pentru orice alt motiv bazat pe o formă de discriminare, oricare ar fi ea, atunci când o asemenea durere sau suferință sunt provocate de către un agent al autorității publice sau orice altă persoană care acționează cu titlu oficial sau la instigarea ori cu consimțământul expres sau tacit al unor asemenea persoane.

Art. 10. (1). Fiecare stat va lua măsuri pentru a introduce cunoștințe și informații despre interdicția torturii în programele de informare a personalului civil sau militar însărcinat cu aplicarea legilor, a personalului medical, a agenților autorității publice și a altor persoane care pot fi implicate în paza, interogarea sau tratamentul oricărui individ supus oricărei forme de arest, deținere sau închisoare.

(2). Fiecare stat parte va include această interdicție printre regulile emise în ceea ce privește obligațiile și atribuțiile acestor persoane.”[51]

Principii de etică medicală adoptate de ONU în 1982 referitoare la rolul personalului sanitar, îndeosebi medici în proiecția arestaților și a deținuților împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante.

Constituie o violare flagrantă a eticii medicale și un delict în baza instrumentelor internaționale în vigoare faptul prin care membrii personalului de îngrijire medicală,

îndeosebi medicii, se dedau activ sau pasiv la acte prin care se fac coautori, complici sau instigatori la tortură sau alte tratamente crude, inumane sau degradante sau care constituie o tentativă de a le săvârși [52].

Militarii nu pot aplica tortura și tratamentele inumane și degradante asupra persoanelor aflate sub autoritatea lor. Această interdicție reprezintă cealaltă fațetă a dreptului ființelor umane de a nu fi supuse unor tratamente crude ori degradante și se aplică atât în situația când în timp de pace anumite persoane, civile sau militare, s-ar putea afla sub autoritatea militară, cât și în timpul stărilor excepționale (urgență și asediu) sau în caz de război, când atribuțiile autorităților militare pot fi extinse în zona lor de responsabilitate. Pentru acest motiv, convențiile de drept internațional umanitar au prevederi exprese la adresa militarilor privind interzicerea, atât în conflictele armate internaționale, cât și în cele fără caracter internațional, a atingerilor aduse vieții, sănătății și integrității fizice și morale a persoanelor, în special a omorului, a torturii sub toate formele sale (fie fizice, fie mentale), a pedepselor corporale, a mutilărilor, a atingerilor împotriva demnității persoanelor, mai ales a tratamentelor umiltoare și degradante, ca și a amenințării de a comite oricare din actele citate mai sus; dispoziții speciale există mai ales pentru internații civili, persoanele deținute de autoritățile militare și prizonierii de război, în sensul că acestea trebuie protejate tot timpul contra oricărui act de violență sau de intimidare, împotriva lor neputându-se exercita nicio tortură fizică sau morală și nicio constrângere pentru a se obține informații de orice fel, cei care refuză să răspundă neputând fi nici amenințați, nici insultați și nici expuși la neplăceri sau dezavantaje de orice natură ar fi ele.

Dispozițiile speciale de interzicere a torturării persoanelor deținute de autoritățile militare în timp de război au fost generate de faptul că obținerea de informații necesare pentru desfășurarea eficace a operațiunilor include, ca surse, și prizonieri, refugiați, dezertori, civili etc., astfel încât regulamentele militare naționale fac precizări pentru astfel de situații, torturarea fizică și mentală, orice altă formă de coerciție fiind prohibite expres [53, p. 7].

Înțelegerea complexității interzicerii torturii în mediul militar este relevată de jurisprudența CEDO. În lipsa unor spețe referitoare la militari, vom face apel la cazul *Tyrer c. Regatului Unit* (pedepse corporale) [54] și la cazul *Irlanda c. Regatului Unit* (tortură) [55].

Astfel, în primul caz, pedeapsa cu trei lovituri de vergea, aplicată unui tânăr de 15 ani, constituia o pedeapsă degradantă (fără a fi o tortură ori o pedeapsă inumană, în sensul că suferința pe care a provocat-o nu a atins nivelul implicat de aceste noțiuni) prevăzută de art. 3 al Convenției, deoarece umilirea și disprețuirea provocate trebuie să atingă un nivel deosebit și să difere de elementul obișnuit de umilire pe care-l comportă în mod normal și aproape inevitabil pedepsele judiciare instituționalizate; deși victima nu a suferit leziuni fizice grave sau durabile, pedeapsa sa – constând în a-l trata ca pe un obiect în mâinile puterii politice – a adus atingere demnității și integrității fizice a acestuia.

În cel de-al doilea caz, s-a stabilit că tratamentul constând în îndeplinirea forțată de exerciții dificil de suportat n-a încălcat în niciun fel art. 3 care interzice tortura și tratamentele inumane sau degradante, dar că loviturile de pumni și de picioare, ca și unele tehnici de interogatoriu „sub presiune” ori „de privare senzorială”, se constituie

în practici de tratamente inumane și degradante, fără a fi totuși tortură, deoarece tehnicile respective nu au cauzat suferințe de intensitate și cruzimea deosebită pe care le implică noțiunea de „tortură”.

Lecțiile învățate din aceste evenimente constau în faptul că militarii nu au voie să tortureze și, la rândul lor, nu pot fi torturați atunci când se află în puterea adversarului. Ca gestionari ai mijloacelor violenței armate, ei reprezintă o parte a autorității publice statale pe care trebuie s-o exercite cu profesionalism, demnitate și onoare, aplicând legile și obiceiurile războiului recunoscute de lumea civilizată.

Astfel, statutul juridic de combatant conferă în primul rând dreptul posesorului acestuia de a participa direct în cadrul ostilităților fără a fi susceptibil de pedeapsă penală pentru simpla participare la conflict, garanție de care nu se poate bucura niciuna dintre categoriile de persoane protejate prin intermediul normelor dreptului internațional umanitar sau alte categorii de participanți precum mercenarii, spionii, angajații companiilor militare private etc. De asemenea, doar combatanții sunt cei care pot beneficia de garanțiile conferite prin intermediul statutului de prizonier de război, fapt ce demonstrează o dată în plus necesitatea stringentă de a realiza distincția clară și univocă dintre aceștia și persoanele civile.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. *Convenția privind imprescriptibilitatea crimelor împotriva umanității și a crimelor de război*, adoptată la Strasbourg la 25 ianuarie 1974.
2. *Protocolul Adițional II*, art. 6 (5).// Victor Crețu, Alexei Barbăneagră, „Tratate Internaționale (Drept Umanitar)”, Chișinău 1999, p. 258.
3. Жан-Мари Хенкерст, *Обычное международное гуманитарное право*, Нормы, изд. МККК, Москва 2006, с. 786.
4. *Rezoluțiile Consiliului de Securitate al ONU*, 190 din 09.06.1964, 473 din 13.06.1980, 08.05.1996, și 1120, din 14.06.1997.
5. *Rezoluțiile Adunării Generale a ONU* 47/141 din 18.12.1992, 48/152 din 20.12.1993 și 53/164 din 09.12.1998.
6. *Un Commission Human Rights*, Res. 1996/71 din 21.04.1996, 1996/73 din 23.04.1996.
7. Жан-Мари Хенкерст, *Обычное международное гуманитарное право*, Нормы, изд. МККК, Москва 2006, с. 788.
8. *Convenția III de la Geneva din 12 august 1949*, art. 99//Victor Crețu, Alexei Barbăneagră, „Tratate Internaționale (Drept Umanitar)”, Chișinău 1999, p. 92–93.
9. *Convenția III de la Geneva din 12 august 1949*, art. 12-16.//Victor Crețu, Alexei Barbăneagră, „Tratate Internaționale (Drept Umanitar)”, Chișinău 1999, p. 61–62.
10. Ясмин Накви, *Сомнения в предоставлении статуса военнопленного*, Международный журнал Красного Креста 2002, Vol. 84, с. 1.
11. Barbăneagră A. *Infrațiuni contra păcii și securității omenirii*, Chișinău: ed. Sirius, 2006, p. 326-337.

12. *Convenția din 1929 cu privire la protecția prizonierilor de război*, art. 3 și *Convenția III de la Geneva din 12 august 1949*, art. 14//Victor Crețu, Alexei Barbăneagră, „Tratate Internaționale (Drept Umanitar)”, Chișinău 1999, p. 61–62.

13. *Convenția III de la Geneva din 12 august 1949*, art. 5 (2)//Victor Crețu, Alexei Barbăneagră, „Tratate Internaționale (Drept Umanitar)”, Chișinău 1999, p. 58.

14. Fisher H. *Protection of prisoners of war*. Ed. D.Fleck, The handbook of Humanitarian Law in Armed Conflicts. Oxford University Press, Oxford, 1995, p. 322.

15. *Convenția I-IV de la Geneva din 12 august 1949*, art. 4 //Victor Crețu, Alexei Barbăneagră, „Tratate Internaționale (Drept Umanitar)”, Chișinău 1999, p. 57-58.

16. Din limba engleză termenul „doubt”, în Oxford English Dictionary, 1989, 2 edition, reprezintă – starea de nesiguranță și neîncredere asupra veridicității unui fapt (subiectiv) sau, stare de incertitudine, situație de fapt care generează motive de nedeterminare și nesiguranță (obiectiv).

17. *New Zealand Defence Force Interim Law of Armed Conflict Manual*, Directorat of Legal Services Headquarters, Wellington, 1992, par. 907.

18. *Australian Defence Force Manual* 1994, ADFP 37, p. 1004.

19. Ясмин Накви, *Сомнения в предоставлении статуса военнопленного*, Международный журнал Красного Креста 2002, Vol. 84, с.6.

20. Sandoz Y., Swinarski C., Zimmermann B., *Commentary to the Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts*, 8 June 1977, Martinus Nijhoff Publishers, Geneva, 1987, p. 553.

21. Ясмин Накви, *Сомнения в предоставлении статуса военнопленного*, Международный Журнал Красного Креста 2002, Vol. 84, с.7.

22. *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, adoptată la 10 decembrie 1948 la New-York In: Barbăneagră A.; Hadîrcă M. *Drepturile omului în Republica Moldova*. Chișinău: ed. GURANDA-ART, 1998, p. 161

23. *Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice*, adoptat la 16 decembrie 1966 la New-York. In: Barbăneagră A.; Hadîrcă M. *Drepturile Omului în Republica Moldova*. Chișinău: ed. GURANDA-ART, 1998, p. 218.

24. *Guides d'apprentissage*//Disponibil pe Internet; <http://www.hrea.org/fr/education/guides/droit-a-la-vie.htm>.

25. *Convenția (I-IV) pentru îmbunătățirea sorții răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie*: adoptată la 12 august 1949. În: *Tratate Internaționale (Drept Umanitar)*. Chișinău 1999, p. 10-11.

26. *Protocolul I Adițional la convențiile de la Geneva, referitor la protecția victimilor conflictelor armate internaționale*, adoptat la 8 iulie 1977. In: *Tratate Internaționale (Drept Umanitar)*. Chișinău 1999, p. 227.

27. *Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată în 1950*. În: Barbăneagră A.; Hadîrcă M. *Drepturile Omului în Republica Moldova*. Chișinău: ed. GURANDA-ART, 1998, p.168.

28. *Constituția Republicii Moldova* adoptată la 29 iulie 1994, în vigoare din 27 august 1994// Monitorul Oficial nr. 1 din 12 august 1994.

29. Dogaru Ion. *Drepturile omului în forțele armate. Buna guvernare*. București: ed.C.H.BECK, 2006, p. 56.

30. *Convenția III de la Geneva din 12 august 1949*, art. 82-108 //Victor Crețu, Alexei Barbăneagră, „Tratate Internaționale (Drept Umanitar)”, Chișinău 1999, p. 88-106.

31. *Convenția IV de la Geneva din 12 august 1949*, art. 42, 43, 78, 117–126 //Victor Crețu, Alexei Barbăneagră, „Tratate Internaționale (Drept Umanitar)”, Chișinău 1999, p. 138, 149, 163–166.

32. *Convenția IV de la Geneva din 12 august 1949*, art. 68 //Victor Crețu, Alexei Barbăneagră, „Tratate Internaționale (Drept Umanitar)”, Chișinău 1999, p. 145–146.

33. *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice din 16.12.1966*, art. 16//http://www.dri.gov.ro/documents/pactul_cu_privire_la_drepturile_civile_si_politice.pdf.

34. *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice din 16.12.1966*, art. 6 (2) //http://www.dri.gov.ro/documents/pactul_cu_privire_la_drepturile_civile_si_politice.pdf.

35. Art.75 (4) PA I: „Nici o condamnare nu va fi pronunțată și nici o pedeapsă nu va fi executată împotriva unei persoane recunoscută vinovată de o infracțiune penală comisă în legătură cu conflictul armat, dacă aceasta nu are loc în baza unei sentințe prealabile dată de un tribunal imparțial și constituit legal, care să se conformeze principiilor general recunoscute ale unei proceduri judiciare normale cuprinzând următoarele garanții...” și art.6 (1)PA II: „Prezentul articol se va aplica la urmărirea penală și la reprimarea infracțiunilor referitoare la conflictul armat”.

36. *Convenția I-IV de la Geneva din 12 august 1949*, art. 3 comun //Victor Crețu, Alexei Barbăneagră, „Tratate Internaționale (Drept Umanitar)”, Chișinău 1999, p. 10-11.

37. Art. 75 (4) (i) PA I: „...orice persoană acuzată de o infracțiune are dreptul ca sentința să fie pronunțată în ședință publică...”

38. Буше-Сольньёб Ф., *Практический словарь гуманитарного права*, изд. МИКБ 2004, с. 462-470.

39. *Protocolul Adițional I la Convențiile de la Geneva din 8 iulie 1977*, art. 75 (4) (h) //Victor Crețu, Alexei Barbăneagră, „Tratate Internaționale (Drept Umanitar)”, Chișinău 1999, p. 227-229.

40. *Statutul Tribunalului internațional pentru fosta Iugoslavie*, anexat la Rezoluția Consiliului de Securitate al ONU, nr. 827 din 25 mai 1993, art. 10; <http://www.org/icty/legaldoc-e/index.html>.

41. *Statutul Tribunalului Internațional pentru Rwanda adoptat prin Rezoluția Consiliului de Securitate*, nr. 955 din 8 noiembrie 1994, art. 9; <http://www.69.94.11.53/FRENCH/baisicdocs/statute/html>.

42. *Statutul Curții Penale Internaționale*, semnat la 17 iulie 1998, în vigoare din 1 iulie 2002, art. 20; <http://www.pict-pcti.org/courts/pdf/fr/html>.

43. Гондаренко А. С., *Судебные гарантии, признанные обязательными международным сообществом в фокусе взаимодействия международного гуманитарного права и международного права прав человека*//Российский ежегодник международного права 2005г.,//изд. РОССИЯ-НЕВА, Санкт-Петербург 2006г., с.140.

44. *Hotărârea Curții Europene de Justiție din 16.09.1996* //<http://www.echr.ru/documents/doc/2461451/2461451.htm>.

45. *Hotărârea Curții Europene de Justiție din 24.02.2005*//<http://www.coe.ru/2005chechnia.htm>.

46. *Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948 la New-York* În: Barbăneagră A.; Hadîrcă M. *Drepturile Omului în Republica Moldova*. Chișinău: ed. GURANDA-ART, 1998, art. 18.

47. *Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată în 1950*. In: Barbăneagră A.; Hadîrcă M. *Drepturile Omului în Republica Moldova*. Chișinău: ed. GURANDA-ART, 1998, art.9.

48. *Constituția Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994*, //Monitorul Oficial Nr. 1 din 12 august 1994, art. 31.

49. Dragoman Ion. *Drepturile omului în Forțele Armate. Buna Guvernare*. București: editura C.H. BECK, 2006, p. 120.

50. *Declarația privind protecția persoanelor împotriva torturii și a altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante*, adoptată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția nr. 3452 din 9 decembrie 1975, Pe: <http://www.memoria.md/?action=legislation>.

51. *Declarația privind protecția persoanelor împotriva torturii și a altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante*, adoptată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția nr. 3452 din 9 decembrie 1975, Pe: <http://www.memoria.md/?action=legislation>.

52. *Codul de conduită al funcționarilor însărcinați cu implementarea legii* (adoptat prin Rezoluția Adunării Generale 34/169 din 17 decembrie 1979 (UN Code of Conduct for Law Enforcement Officials), adoptat prin Rezoluția Adunării Generale nr. 34/169 din 17 decembrie 1979, art. 3. http://www.un.org/french/documents/view_doc.asp?symbol=A/RES/34/169&Lang=F

53. Dragoman Ion. *Op. cit.*, p. 7.

54. Disponibil pe http://www.coe.int/t/transversalprojects/children%5CSource%5CcaselawCourt%5Ctyrer_fr.doc, în data de 12.03.2010.

55. Disponibil pe http://www.lawofwar.org/Ireland_v_United_Kingdom.htm.

MODALITĂȚI DE GESTIONARE A STRESULUI ÎN CONDIȚII DE LUPTĂ

Sergiu SANDULEAC*

This article describes the concept of combat stress and offers the practical solutions to manage stress in combat and war. The modern army uses a lot of techniques to attack the enemy. This raises even more stress. The author of the article puts the accent to the more powerful solution for leaders to manage the stress and to do the soldiers better in their activity.

Pierderile umane și materiale, necesitatea imperioasă de a parcurge într-un timp scurt mari distanțe în diferite condiții de teren și stare a vremii, cer la trupe eforturi psihice sporite. Aceasta apare și mai mult în evidență în situațiile ce impun ducerea unor acțiuni în spații infectate chimic sau radioactiv, în desfășurarea cărora luptătorii nu vor avea timp să se odihnească normal, de asemenea pune în relief și dificultățile ce pot să apară în asigurarea legăturilor și a transmiterii și primirii ordinelor, în asigurarea aprovizionării și în acordarea ajutorului medical. Mecanizarea trupelor duce la un ritm mai alert de luptă, chiar și noaptea, ceea ce determină micșorarea pauzelor pentru odihnă.

Pe lângă factorii nocivi provocați de agresiunile psihofiziologice ale luptei în câmpul modern se utilizează arme ce acționează direct asupra SNC, (substanțe toxice neuroparalitice, substanțe toxice incapacitante cu acțiune psihică), ceea ce nuanțează importanța gestionării stresului în condiții de luptă în mod profesionist. [1]

Rostul omului în armată este de a se forma ca luptător. Astăzi, mai mult ca oricând, este important să se dea o mai mare importanță componentei psihice, care mai devreme sau mai târziu, va avea o influență

hotărâtoare în obținerea victoriei în luptă. Tendința spre perfecționarea și profesionalizarea pregătirii armatei, punerea în valoare a individualității militarului devine o necesitate și o realitate pentru ceea ce înseamnă un luptător modern al unei armate moderne. [1]

Stresul în condiții de luptă (Combat stress) reprezintă o tensiune fizică, emoțională și psihică sau stres cauzat de condițiile de luptă sau este rezultatul expunerii la aceleași condiții în timpul acțiunilor militare. *Combat stresul* este rezultatul acțiunii multor factori generatori de stres (frica de moarte, teama de eșec, alte emoții dureroase, incertitudine, plictiseală, dor de casă, etc.) la un moment dat. [8]

Controlul și gestionarea stresului în condiții de luptă țin de responsabilitatea directă a comandantului.

După dr. Peter Hanson („The Joy of Stress”) există factori ce facilitează „agresiunea stresului” și factori de creștere a rezistenței la stres. În categoria factorilor ce facilitează „agresiunea stresului” se înscriu: ereditatea nefavorabilă; insomnia; dieta sau alimentația greșită; obezitatea; scopuri nerealiste; abuzul de stimulente sau sedative; fumatul; situația materială precară; munca nesatisfăcătoare; instabilitatea familiei. În

* Sergiu SANDULEAC – lector, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”. Comunicare prezentată în cadrul Conferinței științifico-practice „Probleme actuale ale psihologiei și pedagogiei militare”. Chișinău, 8 decembrie 2011.

rândul factorilor de creștere a rezistenței la stres se remarcă: ereditatea favorabilă; simțul umorului; dieta sau alimentația corespunzătoare; stresul alternativ; scopuri tangibile (a căror realitate este evidentă și înțeleasă); cunoașterea factorilor de stres; somnul odihnitor și relaxarea eficientă; situația materială bună; munca plină de satisfacții; armonia familială. [2, 8]

R. Williams și B. Smith, în vol. al II-lea al cunoscutei lucrări „Soldatul american”, enunță 12 caracteristici ale luptei care generează stresul:

- 1) pericolul pentru viață, organism și sănătate;
- 2) hrană, apă și îmbrăcăminte insuficiente;
- 3) munca prelungită, somnul insuficient;
- 4) lipsa relațiilor sexuale;
- 5) lipsa de încredere și simpatie (bunăvoință);
- 6) pierderea camarazilor și privirea răniților și morților;
- 7) limitarea posibilităților de deplasare;
- 8) incapacitatea și limitarea posibilităților de orientare;
- 9) conflicte interioare între simțul datoriei

și integritatea personală, acceptarea normelor de trai în colectivitate și imperativele luptei;

10) sentimentul că omul nu înseamnă nimic (el este mijloc și unealtă);

11) lipsa unei vieți private și constrângerea permanentă la viața în colectiv etc.

Performanța și reușita misiunii depind direct de capacitatea comandantului de a lua măsuri de consolidare a forțelor pentru a gestiona stresul cauzat la subordonați. [3]

În cele mai dese cazuri *combat stress* apare în timpul luptelor îndelungate. Soldații sunt expuși la experiență periculoasă, la reacții emoționale și fizice ce nu sunt prezente în condiții pașnice. Unele reacții în asemenea condiții creează abilități de mobilizare pentru a supraviețui și a câștiga, altele sunt distructive amenințând siguranța și unitatea grupei sau plutonului. Acest tip de comportament este numit în limba engleză „combat stress reaction” sau **reacție la stres în condiții de luptă**.

Observarea și recunoașterea reacțiilor comune pentru stresul în luptă poate fi urmărită în tabelele 1 și 2. [6]

Tabelul 1

Reacții ușoare de stres

Fizice	Emoționale
Tremur	Anxietate, indecizie
Nervozitate	Iritabilitate, plângeri
Transpirații reci, gură uscată	Incapacitate de concentrare
Insomnie	Coșmaruri
Bătăi frecvente ale inimii	Reacție bruscă și frică de zgomot, mișcări, lumină
Amețeli	Plâns, lacrimi
Greață, vărsături sau diaree	Pierderea încrederii în sine și în unitate
Oboseală	
Stare thousands-yard (stare provocată de necesitatea de a parcurge distanțe mari)	
Dificultate în gândire, vorbire și comunicare	

Reacții de stres grav

Tabelul 2

Fizice	Emoționale
Mișcări constante în jur	Discuții rapide sau necorespunzătoare
Reacții bruște la zgomot	Acte de imprudență
Tremur	Indiferență la pericol
Incapacitatea de a folosi o parte a corpului (fără anumite motive fizice)	Pierderea memoriei
Incapacitate de a vedea, auzi sau simți	Bâlbâială, murmur, incapacitatea de vorbi coerent
Epuizare fizică	Acuze de insomnie și coșmaruri
Îngheață sub foc sau este în totalitate imobil	Vede și aude lucruri care nu există
Se clatină sau se leagănă picioarele atunci când stă	Schimbări bruște de stări emoționale
Panică, alergare sub gloanțe	Izolarea socială
	Apatie
	Crize de isterie
	Comportament delirant, ciudat

Gestionarea stresului în condiții de luptă trebuie să înceapă în primul rând de la prevenirea acestui factor nociv.

Un comandant pentru a avea eficiență trebuie să cunoască măsuri de prevenire și combatere a stresului în condiții de luptă. Ignorarea semnalelor de avertizare a apariției stresului (reacțiile menționate mai sus) poate avea consecințe grave în luptă și se poate răsfrânge asupra întregului batalion, pluton sau grup etc.

Factorii cauzali în combaterea stresului psihic într-o situație de război în care există pericolul neîncetat de rănire sau moarte impun căutarea, găsirea și aplicarea celei mai potrivite și posibil de realizat metode de gestionare a stresului psihic de luptă. Metodele și mijloacele de a preveni, limita și elimina stresul și urmările acestuia trebuie aduse în corespundere agenților stresori și luptătorilor. Acest lucru presupune, în primul rând, autocunoașterea, cunoașterea simptomelor stresului, posibilitatea de a lua decizii importante de amânare a unor acțiuni în situații

când soluționarea acestora la moment nu este posibilă, reprimarea dorințelor, oprirea regresului în cazuri de eșec, înlocuirea acțiunilor inițiale cu altele asemănătoare, raționalizarea și intelectualizarea, exteriorizarea trăirilor emoțional-cognitive și verbalizarea acestora, dialogul deschis despre pericole, asistență religioasă. [5]

Astfel comandanților li se recomandă să utilizeze următoarele principii pentru a putea reduce stresul:

- Dirijarea respirației, fără frică sau intimidare;
- Elaborarea unui suport sau program de dirijare a stresului;
- Furnizarea de informații pentru a crea atitudine pozitivă față de stres;
- Asigurarea că subordonații cunosc cel puțin două tehnici de relaxare (rapidă și de lungă durată);
- Asigurarea bunăstării trupelor;
- Insuflarea încrederii în fiecare membru al echipei, în unitate și în conducere;
- Asigurarea somnului corespunzător;

- Stabilirea unor obiective reale de dezvoltare progresivă în echipă a individului;
  - Conștientiza posibilității de a fi afectat de agenți stresori;
  - Recunoașterea faptului că fiecare în mod individual reacționează diferit la factorii de stres;
  - A învăța depistarea simptomelor de stres la sine și la alții;
  - Conștientizarea și recunoașterea faptului că frica este o parte normală a stresului în condiții de luptă;
  - Îndepărtarea surselor de stres în afara contextului de luptă (dorul de casă, probleme economice);
  - Furnizarea unui flux de informație ascendent pentru a minimaliza lipsa de comunicare și a diminua efectele stării de stres;
  - Controlul stresului prin partajarea activităților, alocarea sarcinilor, prin formare continuă;
  - Dezvoltarea abilităților de tolerare a factorilor de stres;
  - Practicarea tehnicilor de *copping stress*;
  - Confruntarea cu stresul în luptă;
  - Asigurarea că membrii serviciului militar cu experiență au grijă și învață membrii noi veniți
  - A face tot posibilul ca pentru soldați să fie asigurate adăposturi.
  - Una din măsurile de combatere a stresului în condiții de luptă este capacitatea liderului de a câștiga încrederea, încrederea și loialitatea subordonaților.
  - Astfel se conturează următoarele principii ce se referă la activitatea de conducere:
  - Liderii trebuie să angajeze subordonații în misiuni proporțional cu abilitățile acestora;
  - Pregătirea unității pentru îndeplinirea misiunii (important psihologic, moral nu numai tactic și tehnic);
  - De a planifica cu grijă toate detaliile;
  - De a îndruma și a conduce operațiunea;
  - De a convinge subordonații că liderii cunosc foarte bine ce trebuie făcut și ce nu trebuie făcut;
  - Cum a fost menționat anterior, importanța cunoașterii trăirilor psihice manifestate în luptă este vitală pentru orice soldat. Aceste trăiri sunt siderarea, panica, formele delirante acute, formele isterice, formele depresive, formele caracteriale.
  - O etapă mai avansată de gestionare a stresului în condiții de război este organizarea trainingurilor care, în primul rând, au ca scop câștigarea încrederii ostașilor și ridicarea încrederii în sine a acestora. Ca și oricare alte traininguri, acest tip de activitate întrunește anumite condiții:
  - Fiecare membru al unității trebuie să fie sincer și deschis spre discuție;
  - Membrii unității trebuie să câștige încrederea unii în alții;
  - Grupele nu trebuie să fie separate (numai dacă acest lucru nu este strict necesar);
  - Celelalte subunități trebuie să aibă aceleași proceduri și standarde, pentru a putea suplini golurile în grup în caz că apar pierderi de ființe umane sau reformări, reorganizări;
  - Încrederea în unitate produce sentimentul securității, care la rândul său permite membrilor unității de a dormi liniștit și a se concentra pozitiv;
  - Trainingul trebuie să fie realist și trebuie să finalizeze cu un master de succes;
  - Trainingul trebuie să fie relevant pentru supraviețuire și succes în luptă;
  - Trainingul trebuie să ducă la perfecționare și formare continuă;
  - Formarea trebuie să fie sistematică și colectivă. [7]
- Tehnicile de relaxare reprezintă o modalitate foarte eficientă de a restabili forțele

și de a încerca să faci față stresului. Este important să nu se utilizeze tehnici de relaxare profundă atunci când este nevoie ca ostașii să fie atenți la pericole în împrejurimi. În asemenea cazuri se recomandă practicarea tehnicilor de relaxare rapidă, astfel încât să poată fi utilizate în mod automat, fără a distra atenția de la misiune. Ostașii trebuie să conștientizeze că o relaxare bine efectuată, timp de o jumătate de oră, este echivalentă cu 4–6 ore de somn. În plus, practicarea exercițiilor de relaxare reduce sensibilitatea exagerată, împiedică formarea contracțiilor musculare inutile și ajută la reglarea pulsului și a respirației. Nici nu trebuie să fim mari specialiști în tehnicile relaxării ca să practicăm anumite exerciții de relaxare, simple și la îndemâna oricui. [4]

Pentru relaxare în adăpost. Degetele se așează sub pat, masa sau alt obiect posibil, încercându-se ridicarea acestuia. Alternativ, vârfurile picioarelor se îndreaptă spre un obiect imaginar, ca și cum ar fi împins.

Pentru aerisirea plămânilor. Se inspire lent și profund pentru ca ulterior să se

expire profund. Vor urma alte inspirații, de data aceasta rapide și profunde, urmate imediat de expirații lente și profunde.

Pentru relaxarea spatelui. Spatele se va lipi de speteaza unui scaun, după care se execută o aplecare, urmărindu-se atingerea pieptului cu genunchii. Corpul rămâne în această poziție timp de 10 secunde. Exercițiul se repetă de câteva ori.

De asemenea, **râsul** reprezintă una dintre cele mai ușoare metode pentru întărirea mușchilor pieptului și ai abdomenului. Pentru relaxarea gâtului sunt indicate rotiri în ambele sensuri. (Bancurile sunt binevenite.)

Pentru relaxarea ochilor. Dacă ați stat pentru o perioadă prea mare de timp cu ochii încordați, faceți o scurtă pauză dacă este posibil. Rotiți ochii de 5–6 ori în partea stângă și tot de 5–6 ori în partea dreaptă. [9]

În final, putem afirma că îmbinarea tehnicilor și principiilor propuse mai sus ar putea reduce stresul în luptă și ar eficientiza misiunea ostașilor. Luând în considerare formele de luptă ale armatei moderne, aspectul psihologic nu trebuie neglijat.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Cosma, M. *Gestionarea stresului psihic de luptă*, Ed. Academiei Forțelor Terestre, București, 2000. 230 p.
2. Aradavoice, G. *Stresul psihic în lupta armată*, Ed. Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1993. 140 p.
3. Comperatore, C.A., Caldwell, J.A. Caldwell, J.L. *Leader's Guide to Crew Endurance. U.S. Army Aeromedical Research Laboratory and U.S. Army Safety Center*, 1997. 99 p.
4. Charly, C. *Cum putem scăpa de stres*, Ed. Polirom, Iași, 2003. 145 p.
5. Cracsner, C. E., *Elemente de psihologie militară*, Ed. Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2003. 318 p.
6. *Combat stress*. In: www.au.af.mil/au/awc/awcgate/usmc/mcrp611c.pdf (accesat: 27.09.2011)
7. *Human Factors in Combat: Topics in Combat Leadership that Help Preserve the Fighting Spirit and Prevent Psychiatric Casualties*. In: <http://www.mcu.usmc.mil/TbsNew/Coverpag.htm> (accesat: 26.09.2011)
8. *Revista Didactica Magna*. In: <http://www.scoalarosu.ro/rom-files/revista/20/7.html> (accesat: 29.11.2011)
9. *Tehnici de relaxare*. In: <http://www.sistempsi.ro/index.php?page=tehnici-de-relaxare> (accesat: 29.11.2011)

PROBLEME ACTUALE ALE PEDAGOGIEI MILITARE

Veaceslav NIRCA*

The article aims to present demands regarding efficiency of Professional Military Education in terms of management, optimization, operation and development of Military Higher Education system from prospective of integration of national civil and military higher education within the European Higher Education Area, according to Professional Military Education standards of NATO and EU states, as well as development, adoption, implementation and definition by National Army decision-makers of a military education process transformation normative framework.

Integrarea învățământului superior al Republicii Moldova în Spațiul European se confruntă, în plan educațional, cu imperative și standarde pe care trebuie să le asume și să le adapteze condițiilor specifice. Legea educației naționale și Strategia de transformare a Armatei Naționale impun o nouă viziune asupra solicitărilor prezentului și viitorului în ceea ce privește eficientizarea în condiții de calitate a procesului educațional, care să aibă ca sistem de referință progresele actuale ale reformelor europene în domeniu.

Noua viziune se definește ca un instrument important prin care se identifică principalele opțiuni, principii și criterii ale Ministerului Apărării cu privire la constituirea, optimizarea, eficientizarea, funcționarea și dezvoltarea sistemului de învățământ superior militar, precum și unele modalități generice, agreeate, de obținere a performanței în contextul Spațiului European al Învățământului Superior, compatibil cu învățământul național civil și cu cel militar din armatele statelor membre NATO și ale UE.

În contextul celor relatate, prezenta cercetare vizează următoarele aspecte de bază:

1. Clarificarea statutului studentului în cele trei cicluri universitare, conform legii educației naționale pe coordonatele Procesului Bologna care pune în aplicare decizii majore privind învățământul superior, cum ar fi:

- organizarea studiilor de masterat imediat după finalizarea ciclului I și doctorat după finalizarea ciclului II, într-o instituție militară de învățământ superior (Academia Militară) să fie „obligatoriu” să funcționeze, cel puțin, primele două cicluri de studii universitare, licență și masterat (posibilitatea absolvenților să urmeze studiile de masterat în Academia Militară imediat după finalizarea ciclului I, indiferent de permisiune/recomandare a conducerii care condiționează accesul de parcurgere a acestor studii prin stagiul de serviciu, gradul militar, evoluția în carieră a ofițerilor, acest ciclu desfășurându-se doar la instituțiile civile, deci la o altă instituție decât în care și-a finalizat studiile de licență);

- fundamentarea învățământului militar superior pe criteriile Procesului Bologna care presupune în mod imperativ proiectarea acestuia pe baza unor principii care să-i asigure integrarea în Spațiul Eu-

ropean al Învățământului Superior: principiul autonomiei și libertății academice, al răspunderii publice, principiul calității și al eficienței (*principiul eficienței educaționale* este reprezentată de existența unei relații biunivoce, solide, între beneficiar și instituția militară de învățământ superior, în sensul, de a nu se ajunge la o deteriorare a statutului ofițerului, perceput cu o pregătire universitară, capabil să facă față oricăror provocări ale fenomenului militar contemporan, într-o continuă transformare, *autonomia* dă dreptul comunității universitare să-și reglementeze independent misiunea, strategia instituțională, structura, activitățile, organizarea și funcționarea, *principiul răspunderii publice* asigură tuturor beneficiarilor educației și formării profesionale acces la toate informațiile de interes și obligă instituția de învățământ superior să răspundă public de performanțele sale, *principiul calității* obligă instituția să raporteze activitățile de învățământ la standarde de referință și bune practici locale, naționale și internaționale.

- aplicarea în instituția militară a unui sistem de credite echivalent cu sistemul european de credite transferabile (ECTS – European Credits Transfer Systems ca manieră oportună de a promova ideea de mobilitate a studenților peste tot în lume).

2. Elaborarea, adoptarea, implementarea și definirea clară de către factorii decizionali ai Armatei Naționale a unui cadru normativ a procesului de transformare a învățământului militar „Proiecții conceptuale de formare, dezvoltare profesională a ofițerilor în Armata Națională” document, care reglementează organizarea și desfășurarea procesului instructiv-educativ astfel încât, să-i confere acestuia posibilitatea de a-și atinge scopurile generale sau specifice pentru care a fost

creat, la cei mai înalți parametri de calitate și eficiență prin ordin al ministrului apărării naționale, care trebuie să se încadreze în dispozițiile legii, fiind inferior acestora ca forță juridică, cu referințe la:

- realizarea unui sistem suplu, eficient și economic, în acord cu necesarul de formare și dezvoltare profesională a personalului Armatei Naționale, precum și compatibilitatea deplină a învățământului militar cu învățământul național și cu cel din spațiul euroatlantic, concomitent cu promovarea și dezvoltarea valorilor și tradițiilor Armatei Naționale;

- specializarea militară să se realizeze prin cursuri de specializare cu o durată de un an, în timp ce pentru ciclul II – cursuri de carieră se realizează prin studii de masterat și ciclul postuniversitar doctorat, cursuri desfășurate în instituția militară de învățământ superior;

- constituirea modelului absolventului să fie responsabilitatea beneficiarului principal – unitățile militare operaționale, dislocabile și „Cerințele beneficiarului” să fie concretizate în „modelul absolventului”, având competențe definite în termeni de „să știe, să facă, să fie”. „Modelul absolventului” să determine adoptarea unei strategii de pregătire integrată cuprinzând două domenii esențiale: pregătire universitară / postuniversitară și pregătire militară, să aibă la bază cerințele operaționale specifice ale misiunilor armatei – consecință a necesității respectării angajamentelor față de parteneri și alte organizații internaționale;

- stabilirea unui sistem de criterii simplu și clar privind evoluția în cariera militară, în care să existe o legătură directă între nivelul, natura studiilor militare ale individului și poziția, funcția acestuia în sistemul militar. În aceeași ordine de idei, cadrele militare selecționate pentru a urma

* Veaceslav NIRCA – lector universitar Catedra comunicații și informatică, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”.

diferite forme de pregătire, ar trebui să cunoască dinaintea funcția în care vor fi ulterior încadrați, astfel ar crește motivarea și eficiența învățării;

- admiterea în învățământul superior militar pentru fiecare ciclu și program de studii universitare, postuniversitare, să fie în competența instituției militare de învățământ superior și se organizează pe baza metodologiilor specifice proprii, cu definirea criteriilor de evaluare a performanțelor și a abilităților profesionale ale studenților;

- principiul îmbinării responsabilității individuale cu cea a instituției militare de învățământ – printr-o distribuire a responsabilităților, astfel încât instituția militară de învățământ să își onoreze obligația de a asigura condiții optime pentru desfășurarea unui proces de învățământ performant, iar cursanții să-și asume responsabilitatea efortului necesar pentru instruirea proprie, potrivit obiectivelor educaționale din „modelul absolventului” ș.a.

- instituția militară de învățământ superior nu trebuie subordonată unor structuri militare, este preferabilă o subordonare directă la nivelul unui înalt responsabil din Ministerul Apărării Naționale care intervine în activitatea Academiei Militare doar prin intermediul politicilor educaționale stabilite de către structura sa specializată;

- relația dintre Academia Militară și beneficiar (Ministerul Apărării) să aibă la bază comanda socială, iar feedback-ul educațional este reprezentat de nivelul de calitate obținut, evaluat de către o entitate de specialitate neutră. Comanda socială să fie cuprinsă într-un contract instituțional sau într-un document similar care este semnat de ministrul apărării (sau de o persoană desemnată de către acesta) și de reprezentantul oficial al Academiei Militare;

- înființarea unei „comisii permanente

a învățământului militar” va urmări realizarea în parametri stabiliți a politicilor educaționale, a concepțiilor de pregătire pe niveluri diferite, a planurilor de învățământ, modelul absolventului etc., coordonând structura subordonată (academia militară), argumentată de solicitările la care este supus liderul militar, în condițiile luptei moderne, ale situațiilor de criză sau ale celor de pace și seria de mutații, transformări în domeniul resurselor umane din armată, asigurarea standardelor de calitate;

- renunțarea la impunerea unui număr fix de locuri pentru studenții civili în instituția militară de învățământ și stabilirea unei marje de „pierderi” pentru studenții militari admiși în sistem, dar care nu îndeplinesc baremele exigenței educaționale;

- inițierea unor măsuri concrete prin care să se realizeze schimbul de cadre didactice, pentru a preda, susține seminare, alte activități didactice, între instituțiile de învățământ, la toate nivelurile, și instituții similare ale armatelor unor țări membre UE;

- deschiderea în Academia Militară a căilor unei posibile cariere de ofițer pentru categoria subofițerilor, urmând, astfel, cursuri flexibile, în dependență de transformările în domeniul resurselor umane din armată;

- acordarea titlurilor științifice și onorifice, în condițiile legii;

- stabilirea programelor de cooperare cu alte instituții de învățământ superior și de cercetare, din țară și din străinătate;

- participarea unor grupuri de cadre didactice și studenți la activități importante, desfășurate de forțele dislocabile atât în țară, cât și în teatrele de operații pentru cunoașterea directă, „de la fața locului”, a realităților cu care se confruntă Armata.

3. Modernizarea și perfecționarea metodologiei didactice prin metodele mo-

derne care contribuie la îmbunătățirea calității procesului de predare-învățare.

Un bun cadru didactic este acela care este capabil de o mare varietate de metode didactice, având astfel posibilitatea să-și adapteze munca sa diferitor circumstanțe, să confere predării flexibilitate și mai multă eficiență. O metodă modernă și actuală este cea creativă, flexibilă la ideile și experiențele noi, mai multă independență în gândire și acțiunea didactică cu capacitatea de a-și asuma riscuri, fiind dispusă să încerce noi practici, noi metode prin:

- modernizarea și perfecționarea metodologiei didactice prin aplicarea unor metode cu un pronunțat caracter formativ în valorificarea noilor tehnologii instructiv-educative, care să-i implice pe studenți direct în procesul de învățare, stimulându-i creativitatea, interesul pentru nou, dezvoltarea gândirii, reușind să aducă o însemnată contribuție la dezvoltarea întregului său potențial;

- schimbarea rolului și funcțiilor cadrelor didactice, acesta devenind consilier și facilitator al învățării, îndrumător și stimulator al efortului de învățare și de formare a studentului militar, învățământul fiind centrat pe student;

- metodele tradiționale expositive nu pot fi eliminate în orice context, dimpotrivă există obiective operaționale care nu pot fi atinse prin încercările studenților de descoperire;

- crearea și adoptarea unor metodologii didactice inovative care să favorizeze parti-

ciparea fiecărui studentul militar la propria formare, prin diversificarea și extinderea metodelor activ-participative cu impact formativ, de la învățare mecanică la învățare creativă;

- evoluția vertiginoasă a științei, tehnicii, și a mijloacelor moderne de informare, trebuie să constituie transformarea modalităților de achiziționare a cunoștințelor;

- utilizarea în procesul de învățământ a tehnologiei didactice moderne (sisteme audiovizuale multimedia, învățare asistată de calculator, internet etc.);

- valorificarea la maximum a cunoștințelor, experiențelor celor care au participat la diverse misiuni în afara granițelor țării „de la fața locului” se poate realiza prin invitarea de a susține prelegeri pe diferite teme specifice, cooperarea lor în colective de cercetare;

- elaborarea unui ghid de practici performante pentru învățământul superior militar de către participanții diferitor întruniri în afara granițelor țării și în țară, scopul reprezentând sinteza practicilor performante care s-au dovedit a fi de succes în domeniul modernizării și perfecționării metodologiei didactice;

- abordarea unor metode moderne de predare/învățare care contribuie la îmbunătățirea calității procesului de predare-învățare și implicarea mai activă a studenților, cum sunt : brainstorming-ul, matricea descoperirilor (furtună în creier); practici performante; jigsaw (mozaic) ; algoritmi-zarea etc.

CONCLUZII

- Aplicarea performanțelor Spațiului European al Învățământului Superior referitor la organizarea și desfășurarea studiilor universitare și postuniversitare sunt pe deplin aplicabile învățământului militar și trebuie avute în vedere în cadrul procesului de transformare a acestuia.

- În urma celor stabilite la Bologna, educația universitară militară trebuie să se supună regulilor stricte ale calității educaționale și să formeze absolvenți capabili care să corespundă unei nevoi sociale importante, acțiunea militară în toate formele ei, iar prin sistemul de credite să poată să-și reorienteze cariera profesională către alte sectoare ale societății. Învățământul militar este obligat să se racordeze la sistemul european și euroatlantic, însă fără a-și pierde caracteristicile sale distincte.
- Adoptarea și implementarea a unui cadru normativ „Proiecții conceptuale de formare, dezvoltare profesională a ofițerilor în Armata Națională” trebuie urgentată de către factorii decizionali ai Armatei Naționale în care să fie definirea clară a unei noi viziuni privind procesul de transformare a învățământului militar superior, compatibil cu Spațiului European al Învățământului Superior, învățământul național civil și cu cel militar din armatele statelor membre NATO și ale UE.
- Procesul de predare-învățare prin metodele moderne contribuie la îmbunătățirea calității acestuia și constituie implementarea de către cadrele didactice a unor pachete de activități orientate asupra strategiilor de învățare, este calea eficientă de organizare și conducere a învățării, un mod comun de a proceda care reunește într-un tot familiar eforturile cadrului didactic și ale studenților, contribuind la dezvoltarea gândirii critice, la dezvoltarea creativității; implică activ studenții în învățarea independentă prin cooperare, punându-i în situația de a gândi critic, de a realiza conexiuni logice, de a produce idei și opinii proprii argumentate, de a sintetiza/ esențializa informațiile.
- Ca urmare, formarea universitară a viitorilor ofițeri într-un sistem propriu al Ministerului Apărării, dar integrat pe deplin reformelor europene, naționale și cu cele militare din armatele statelor membre NATO și ale UE din domeniul învățământului superior, reprezintă o necesitate unanim acceptată de specialiști și necesită inclusă în documentele de organizare și desfășurare a procesului de învățământ a instituției militare și în cadrul normativ „*Proiecții conceptuale de formare, dezvoltare profesională a ofițerilor în Armata Națională*”.

OPTIMIZAREA PREGĂTIRII PSIHOLOGICE A STUDENȚILOR MILITARI

Natalia LEFTER*

75 An army which has modern equipment and is well outfitted but has personnel with a low level of physical preparation and not trained usually loses the battle and the entire war. Therefore the psychological, physical and professional training is the key of success on the battlefield. The main objective of the psychological training of the military athletes consists in the correct control of the emotional states. This is possible by maintaining a calm emotional state, avoiding nervous excitement and creating the conditions for developing optimal excitation in the right moment. The work proposes a series of recommendations, means and methods for optimizing the military student's psychological training during their physical training, practices and competitions. It is important to emphasize the fact that the means of psychological preparation are efficient only when are used systematically.

Serviciul militar constituie o adevărată școală de călire fizică a tinerilor, nivelul de pregătire fizică a militarilor având o influență directă asupra gradului de pregătire de luptă.

Analizând rezultatele războaielor și conflictelor militare, experții mai multor țări au ajuns la concluzia că în toate conflictele militare, mai vechi sau mai noi, s-a solicitat militarilor un angajament moral, psihic și fizic total pe câmpul de luptă. Armata care dispune de o tehnică modernă și este bine echipată, însă are efectivul slab pregătit fizic și rău instruit, de regulă, pierde lupta și războiul în întregime. Așadar, pregătirea psihologică, pregătirea fizică și profesională este baza succesului pe câmpul de luptă [1].

Importanța practică: selectarea unui set de propuneri și recomandări practice, utilizarea celor mai raționale și adecvate metode și mijloace pentru optimizarea pregătirii psihologice a studenților militari în cadrul ședințelor de pregătire fizică și competiții.

Prin factorii ședințelor de pregătire fizică și antrenamentelor sportive cu studenții militari înțelegem un ansamblu de componente care au reguli funcționale proprii și relații de interconștientare.

Pregătirea studentului militar este o noțiune mai largă, echivalentă cu „utilizarea orientată a întregului ansamblu de factori (mijloace, metode, procedee metodice, condiții), cu ajutorul cărora se asigură starea de pregătire în vederea anumitor performanțe”.

În figura nr.1 sunt prezentați factorii ședințelor de pregătire fizică și ai antrenamentelor sportive pentru studenții militari, dar dacă ne referim la sportul de performanță, mai apare încă un factor – pregătirea biologică pentru concurs (date din literatura de specialitate).

Pregătirea fizică. Baza conținutului specific al ședințelor de pregătire fizică și antrenamentelor sportive cu studenții militari o reprezintă pregătirea fizică a militarului, este „punctul de plecare pentru

* Natalia LEFTER – locotenent, doctor în pedagogie, asistent Catedra pregătire fizică și sport, Facultatea de Științe Militare, Academia Militară „Alexandru cel Bun”. Comunicare prezentată în cadrul Conferinței științifico-practice „Probleme actuale ale psihologiei și pedagogiei militare”. Chișinău, 8 decembrie 2011.

întregul proces de pregătire” [2] asigurând capacitatea globală a organismului de a efectua eforturi fizice.

Pregătirea fizică implică exerciții, metode și procedee de pregătire, care au ca scop dezvoltarea, valorificarea și conservarea următorilor factori:

- potențialul biopsihic și starea de sănătate al studentului militar;
- capacitatea funcțională a sistemelor și organelor din corp;
- nivelul indicilor morfologici;
- nivelul aptitudinilor motrice combinate;
- fondul de motricitate general ca bază a formării deprinderilor și priceperilor tehnice.

Pregătirea fizică are precădere în primele semestre la abiturienți, deoarece cu cât este mai bine dezvoltată **viteza, forța, rezistența, îndemânarea, mobilitatea**, cu

atât mai bine se asigură capacitatea funcțională ridicată a organismului; cu cât studentul militar stăpânește un sistem mai larg de priceperi și deprinderi motrice, cu atât se poate asigura mai bine însușirea și perfecționarea procedeele tehnico-tactice în gimnastică, atletism, trecerea pistei cu obstacole, lupta corp la corp, alergare pe teren variat, deplasare rapidă, înotul și trecerea prin înot a cursurilor de apă, jocuri sportive și dinamice etc.

În figura nr. 2 distingem două aspecte ale pregătirii fizice: pregătirea fizică generală și pregătirea fizică specială.

Pentru atingerea unui nivel superior de pregătire fizică se utilizează mijloace suplimentare de refacere, alimentație, vitaminizare, pregătire la altitudine, poligon, cât și folosirea unei aparaturi ca: instalații, simulatoare pentru forță, care permit dozarea și vizualizarea instantanee a tuturor parametrilor spațiali, temporali și energetici ai efortului specific.

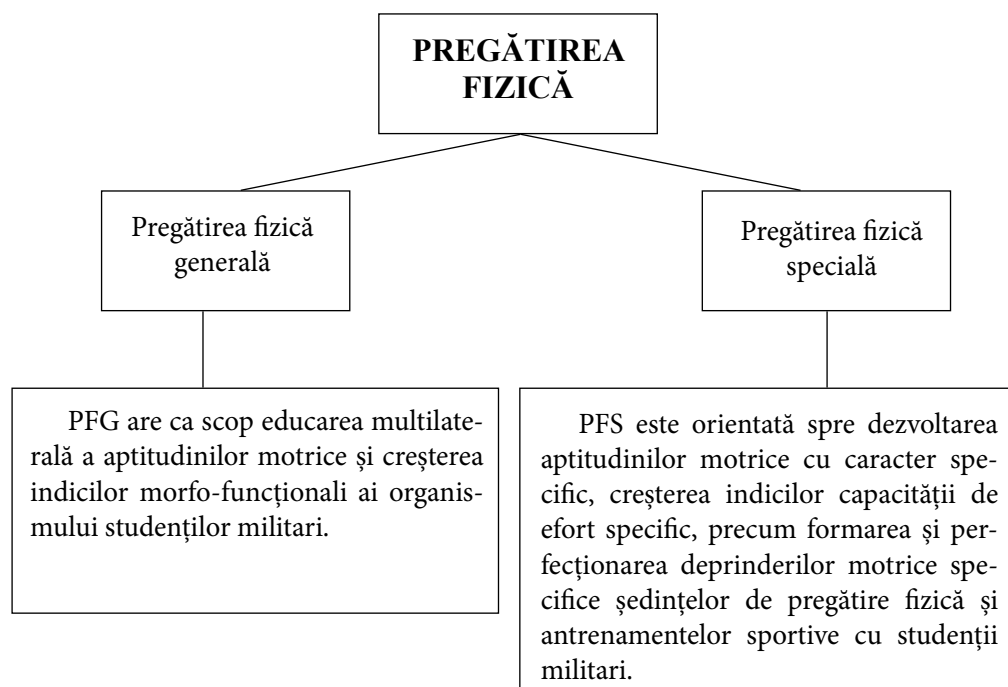

Figura 1. Aspectele pregătirii fizice a studenților militari

Pregătirea tehnică: În fiecare act motric voluntar există o sarcină motrică și un procedeu prin care se rezolvă sarcina respectivă. Aceeași sarcină motrică poate fi rezolvată prin mai multe procedee, printre ele existând, de regulă, unele mai eficiente, altele mai puțin eficiente. „Procedeele de executare a acțiunilor motrice, cu ajutorul cărora sarcina motrică se rezolvă conform țelului urmărit, cu o eficiență relativ mai mare, sunt numite tehnică” [3].

Pregătirea tactică: „Tactica este un sistem de principii, idei și reguli de abordare de către studentul militar a ședințelor de pregătire fizică, antrenamentelor și competițiilor, prin care își valorifică toate capacitățile tehnice, fizice, psihologice în vederea rezolvării situațiilor problematice: de concurs, create de colegi, adversari, coechipieri și ambiantă, pentru obținerea succesului”.

Tactica mai presupune totalitatea modurilor de comportament individuale și colective, acțiunile de luptă și operațiile militarilor în luptă, care, respectând regulamentul, precum și influențele exterioare (arbitraj, public) pot influența punerea în valoare a propriilor calități.

Metodele pregătirii tactice sunt multiple. Enumerăm doar câteva:

- condiții nefavorabile: condiții potrivnice (exemplu la pista cu obstacole – ploaie, frig, teren lunecos, vizibilitate redusă);
- adversarilor mai puternici, competiții cu handicap (de timp, de scor, de spațiu etc.);
- repetarea mijloacelor tehnice combinate care prefigurează concursul, până în momentul automatizării acestora;
- schimbarea direcțiilor și procedeele tehnice, ca urmare a modificării rapide și neprevăzute a situației competiționale impuse de adversar;
- introducerea cu efect de surpriză a unor acțiuni și deprinderi tactice noi.

Pregătirea metodică (teoretică): „Ansamblul informațiilor însușite de studenții militari în vederea cunoașterii și explicării principiilor, regulilor și metodelor care determină creșterea capacității sale de efort și de performanță, ca și anticiparea concursului următor pentru abordarea lui adecvată”.

Conținutul pregătirii teoretice însumează cunoștințe din domeniul pedagogic, biomecanicii, fiziologia efortului, psihologiei sportive sau cele referitoare la istoria sportului.

Pregătirea psihologică determină, prin mijloacele ședințelor de pregătire fizică și antrenamentului și ale acțiunilor educaționale, creșterea capacității psihice pentru a-i permite studentului militar desfășurarea unor acțiuni eficiente și obținerea unor rezultate superioare la ședințe și concursuri.

Pregătirea psihologică contribuie la formarea personalității studentului militar, a capacității de autoconducere și autoreglare, indispensabile valorificării disponibilităților lui fizice și a bagajului de cunoștințe tehnico-tactice.

În cadrul ședințelor de pregătire fizică și antrenamentelor sportive, pregătirea psihologică reprezintă un element cu conexiuni și funcții multiple, având un rol important în creșterea eficienței. Componenta psihologică a ședințelor de pregătire fizică și antrenamentelor sportive vizează întregă personalitate a studentului militar sub aspect intelectual, volitiv, afectiv și a laturii psiho-individuale, manifestate prin temperament, caracter, aspirații, motivații și ideal de realizare.

Educarea calităților psihice se realizează atât în procesul ședințelor de pregătire fizică, antrenamente, cât și în concursuri. Pregătirea psihologică la ședințele de pregătire fizică și antrenamente este influențată de mijloacele folosite, de intensitatea acestora și de condițiile în care se desfășoară

activitatea. Concursurile o influențează prin amploarea lor, prin particularitățile adversarilor întâlniți (mai puternici sau mai puțin îndemânatici), precum și prin prezența spectatorilor.

Locul de desfășurare a antrenamentului și concursului, precum și materialele folosite pot influența și ele psihicul (antrenamentul în sală sau în aer liber, pe saltea mai moale sau mai dură, piste generale sau speciale, etc.). Nu sunt de neglijat nici orele de desfășurare a antrenamentelor și concursurilor și nici starea fizică și psihică în care militarul participă (nivelul de pregătire, gradul de oboseală, dispoziția de lucru, starea emoțională, etc.).

O condiție esențială a pregătirii psihice constă în repetarea cu strictețe a principiului pedagogic și participarea conștientă a militarilor în pregătire. Studentul militar trebuie să fie convins că o bună pregătire psihologică constituie unul din factorii hotărâtori în lupta cu adversarul.

Educarea calităților psihice ale studentului militar depinde în mare măsură de atitudinea lui față de obiectivele curente și de perspectivele propuse, de dorința lui de a le îndeplini, de încrederea în forțele sale și de utilitatea mijloacelor pe care le folosește.

O altă trăsătură însemnată, de a cărei educare trebuie să se preocupe profesorul/antrenorul, este dragostea militarilor sportivi pentru muncă. După obținerea primelor rezultate, apare tendința de a neglija complet celelalte activități, lucru ce trebuie combătut din timp și cu pricepere de către profesor/antrenor.

Amenajarea sălii de antrenament (așezarea saltețelor, aranjarea inventarului, măturarea prelatei sau a terenului sportiv, amenajarea pistei cu obstacole etc.) contribuie de asemenea la formarea trăsăturilor morale.

O latură însemnată în pregătirea psihologică a studentului militar o constituie educarea calităților volitive: dârzenia, curajul, perseverența, hotărârea în luptă, stăpânirea de sine, etc.

O pregătire multilaterală, în care să se desăvârșească pregătirea psihologică a studenților militari, are ca rezultat curaj și încredere sporită în forțele proprii, a hotărârii de luptă, a spiritului de inițiativă. Deseori profesorul/antrenorul, din dorința de a dezvolta cât mai mult încrederea studenților militari în forțele proprii, exagerează stimulentele și contribuie involuntar la formarea unei încrederi exagerate, care poate duce uneori la îngâmfare.

Necombateră din timp a îngâmfării are repercusiuni negative asupra pregătirii studentului militar/sportiv în cauză, putând influența chiar întreg colectivul. Îngâmfarea generează atitudine ușuratică față de procesul de antrenament, ședinței de pregătire fizică, insuficientă atenție, subaprecierea adversarului; toate acestea determină cerințe în pregătire și rezultate subposibilități în competiții. Una din cele mai eficiente măsuri pentru combaterea acestei atitudini constă în mărirea dificultăților în antrenament (adversari mai puternici).

Am efectuat o cercetare, scopul căreia a fost să demonstrez că rezultatele de la competițiile sportive și campionatele Armatei Naționale depind în mare măsură de vârsta studenților militari (anul de studiu) și de pregătirea lor psihologică (anexa nr. 1).

În această cercetare am folosit metoda analizei literaturii științifico-metodice de specialitate, analiza competițiilor sportive din cadrul Armatei Naționale, metoda observației pedagogice, metoda anchetării, care ne-au demonstrat încă o dată că este necesitate de a include în pregătirea studenților militari o bună pregătire psihologică. În cadrul experimentului au partici-

pat studenții anului II, III și IV (peste 100 de studenți militari din fiecare an de studiu), am exclus din cercetarea noastră studenții anului I, deoarece aceștia au participat foarte puțin la competiții (circa 4-6%).

După cum ați observat, în figurile 3, 4, 5, 6 sunt prezentate în procente rezultatele anchetării studenților militari din anul II, III, IV.

Comparându-se rezultatele obținute din figura nr. 3, putem menționa că studenții anului II sunt complexați de nivelul de dezvoltare fizică pe care l-au atins – acumulând 40,7%, pe când rezultatele obținute de către studenții din anul III confirmă o descreștere accentuată – 28,2%, respectiv acest fapt este confirmat și la studenții anului IV având doar 12%.

În figura nr. 4 observăm că iarăși studenții din anul II sunt mai stresați și au emoții mai multe când evoluează în concursuri alături de alt contingent (ofițeri) acumulând 47,8%, respectiv la ceilalți stu-

denți anchetati se observă o descreștere a acestei stări, 16% la anul III și doar 14,4% la anul IV.

Dacă analizăm datele obținute din figura nr. 5, putem menționa că studenții anului IV au avut mai puține emoții la prima competiție – 39,9% decât studenții din anul II și III care au 44,0% și, respectiv, 67,9%.

În figura nr. 6 am urmărit să aflăm starea emoțională a studenților militari înainte de concursuri și competiții. Optimiști, plini de încredere în forțele proprii, curajoși – din studenții anului II au răspuns afirmativ – 58,8%, pe când cei din anul III – 91,1% și studenții din anul IV – 82%. O bună stare de optimism și încredere în forțele proprii o au studenții anului III. Apatici, lipsiți de dorința de a concura, frică – studenții din anul II având 41,2%, iar la anul IV rezultatul este de 18% și anul III cu doar 8,9. Deci, putem concluziona că studenții din anul IV participă deja la mai puține competiții și le dispare interesul de pregătire pentru ele.

Figura 2. Factorii ședințelor de pregătire fizică și ai antrenamentelor sportive la studenții militari

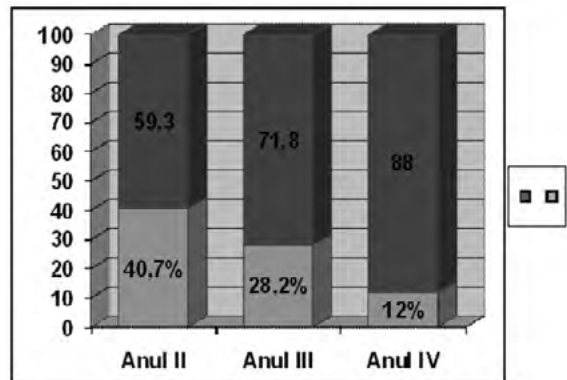

Figura 3. Sunteți mulțumit de nivelul de dezvoltare fizică pe care l-ați atins ?

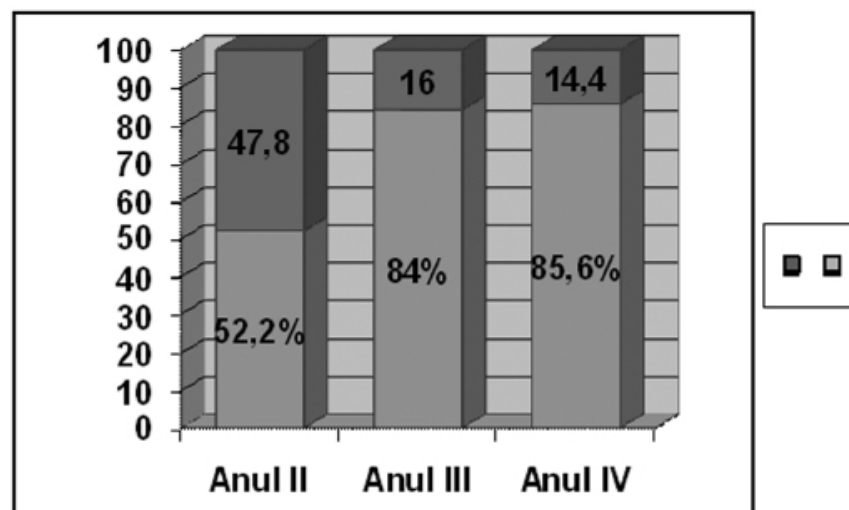

Figura 4. V-ați simțit stresat la competiții când a participat alt contingent (ofțeri)?

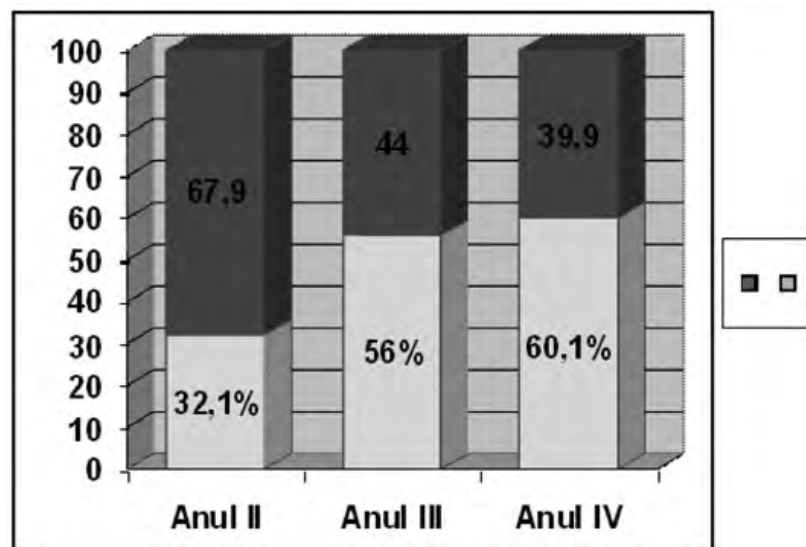

Figura 5. Ați avut emoții la prima competiție?

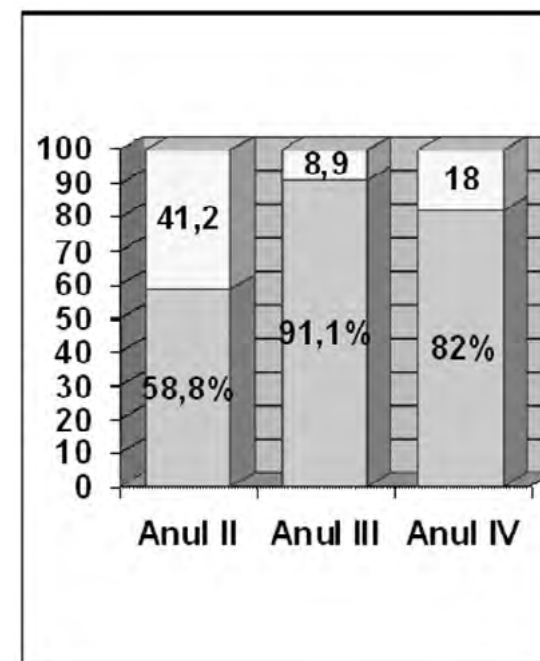

Figura 6. Dinamica stării emoționale înainte de competiții la studenții militari

- Optimiști, plini de încredere în forțele proprii, curajoși
- Apatici, lipsiți de dorința de a concura, frică

La întrebările dacă le place disciplina pregătire fizică și dacă sunt impresionați de metodele de predare a profesorilor, majoritatea studenților au răspuns afirmativ. Majoritatea studenților (90%) ar vrea să introducă ceva nou în desfășurarea ședințelor de pregătire fizică și antrenamentelor sportive (mai multe jocuri sportive și dinamice; mai multe lecții pe semestru și secții sportive; lecții practice de înot; mai multe competiții între plutoane și companii; să se studieze mai multe genuri de lupte; să fie o cooperare mai mare între studenți/profesorii etc.), pe când doar 10% din studenți ar desfășura ședințele de pregătire fizică conform regulamentului de pregătire fizică în Armata Națională.

Conform datelor din test, la întrebarea de bază, dacă au nevoie de consultația unui specialist din domeniul psihologiei înainte de a evolua în competiții, anul II au afirmat 43%, pe când anul III și IV, 21% și respectiv 9%.

După cum ați observat din cele expuse mai sus, putem afirma cu certitudine că mai mare necesitate în ajutorul unui specialist psiholog o au studenții anului II, după care urmează anul III și IV.

Militarii sportivi trebuie să aibă o stare emoțională corespunzătoare pentru a acționa în mod hotărât și precis în timpul ședințelor de pregătire fizică și activităților competiționale, pentru a folosi întregul potențial, lucru posibil numai printr-o bună

pregătire psihologică. În lipsa acesteia, apare emoția exagerată, nervozitatea, neîncrederea în forțele proprii, frica de adversar, ceea ce condiționează înfrângerea la prima apariție, deși militarul sportiv a fost bine pregătit din punct de vedere fizic și tehnico-tactic.

O bună pregătire psihologică pentru un anumit concurs și adversar dau mai multă încredere în forțele proprii, siguranță în activitățile competiționale și menținerea unor rezultate constante.

Propuneri și recomandări practice

Se întâlnesc militari sportivi care evoluează în competiții sub posibilitățile lor, lucru provocat, de obicei, de lipsa de încredere în forțele proprii, frica de adversar sau emoții exagerate generate de responsabilitatea față de concurs în prezența spectatorilor. Ca mijloace pentru combaterea acestor manifestări, menționăm observarea atentă pentru descoperirea cauzelor nehotărârii sau fricii, discutarea cauzelor și explicarea netemeinicii acestei atitudini. De exemplu, este indicat să se ia măsuri practice utile ca: folosirea unui număr mai mare de concursuri de control, efectuarea antrenamentelor controlate în prezența spectatorilor și arbitrarea lor, participarea la demonstrații și concursuri cu adversari mai slabi (competiții între plutoane și companii).

Formarea unei stări psihice optime se asigură printr-o bună organizare a lecției de antrenament și printr-un conținut adecvat al acesteia.

Condițiile de desfășurare a lecțiilor și antrenamentelor trebuie să contribuie în permanență la întărirea sistemului nervos al militarului sportiv. Aceasta nu exclude însă solicitarea militarului prin eforturi nervoase intense, după care trebuie asigurate, bineînțeles, condiții bune și timp util pentru refacere.

Pregătindu-se pentru concurs, militarul sportiv învață să-și studieze adversarii și să-și formeze o părere corectă despre calitățile și lipsurile acestora și ale sale, în vederea întocmirii unor planuri adecvate.

Pregătirea psihologică pentru concursuri de mare amploare (în care militarii sportivi încă n-au participat) se realizează prin discuții cu profesorul/antrenorul și sportivii cu experiență, care dau amănunte necesare tinerilor militari sportivi cu privire la organizarea întrecerilor, la adversarii care urmează să-i înfrunte, etc. În felul acesta, militarii sportivi meditează asupra desfășurării viitorului concurs, apreciază posibilitățile proprii, formându-și planuri tactice, etc.

În cazul concursurilor de amploare, este indicat să se restabilească din timp echipa (10-15 zile înaintea competiției) și să fie anunțați militarii sportivi, pentru a se evita irosirea energiei nervoase în așteptarea aflării formației definitive. Selecția, sub formă de concurs, trebuie făcută cu cel puțin 15 zile înaintea competiției, dar nu cu o zi sau două înaintea competițiilor, fapt cunoscut la noi în Armata Națională.

Antrenamentele pe care le fac militarii sportivi înaintea concursului oficial este bine să fie efectuate cu parteneri mai slabi.

În cazul militarilor sportivi prea emoțivi este indicat să li se abată gândul de la concurs organizându-se discuții pe alte teme, spectacole, plimbări etc.

În săptămâna premergătoare concursului este indicat să se asigure o atmosferă caldă, prietenească, de liniște, bună dispoziție și optimism. Nu este permisă intersectarea militarilor sportivi cu diverse activități; să nu fie încadrați în serviciul interior din cadrul unității și alte genuri de servicii; să fie evitate întâlnirile cu persoane oficiale, deoarece măresc, fără rost și cu prea mult

timp înaintea concursului, starea de excitație a militarului sportiv și o mențin, provocând consum nervos inutil.

La locul de desfășurare a competiției, militarii sportivi se comportă diferit; unii sunt optimiști, plini de încredere în posibilitățile lor, manifestând multă siguranță, stăpânire de sine și curaj, alții, dimpotrivă, sunt apatici, lipsiți de dorința de a concura. Aceștia din urmă au nevoie de o atenție mai mare și de încurajări.

Este contraindicată observarea și studierea prea intensă și amănunțită a adversarului, deoarece se creează o stare emoțională exagerată.

Un lucru, la prima vedere lipsit de importanță, este echipamentul militarului sportiv, ale cărui defecțiuni pot crea nervozitate; de aceea, el trebuie revizuit din timp, iar în cazul echipamentului nou, ajustat și folosit în timpul a cel puțin 2-3 antrenamente.

O mare însemnătate pentru economisirea energiei nervoase o are reglarea stării emoționale înaintea și în timpul concursului. O stare emotivă exagerată determină pierderea atenției și a controlului asupra acțiunilor de atac și apărare (lupta corp la corp, jocurile sportive). Legat de această problemă este destul de importantă sosirea sportivilor la locul concursului cu 40-50 de minute înaintea începerii concursului, întru-cât venirea târzie la concurs poate crea o stare de nervozitate prin scurtarea timpului de echipare și de încălzire. Nici venirea prea timpurie nu este indicată, deoarece îngreuiază reglarea stării nervoase (atmosfera de concurs, publicul, ziaristii), generează o emotivitate prea mare, care influențează negativ rezultatul.

Înaintea angajărilor de mare răspundere, în timpul încălzirii gândul sportivului trebuie abătut de la performanța care tre-

buie să o realizeze sau de la înfrângerea pe care eventual ar putea-o suferi.

Pentru menținerea stăpânirii de sine este recomandată deplasarea liniștită la concurs (dacă nu este prea departe locul de desfășurare – sub formă de plimbare), încălzirea lentă la început, masajul liniștitor după încălzire, discuții ca să abată gândul studentului militar/sportiv de la întrecere, exerciții de respirații și relaxare, etc.

Pentru fiecare concurs este indicat să se alcătuiască un plan tactic, acest lucru fiind ușurat în cazul când adversarul este cunoscut. Înaintea intrării pe saltea este necesar să fie precizate de către profesor/antrenor principalele puncte ale planului de luptă. Studentul militar se gândește, prevede planul tactic și se mobilizează energic, asigurându-se că este capabil să-l realizeze.

Pe militarii sportivi nepregătiți din punct de vedere psihic, pentru momentele grele, cel mai mic succes îl pot scoate din echilibrul nervos, influențându-le în sens negativ participarea în continuare în concurs.

Militarul sportiv trebuie convins că și cei mai valoroși adversari au puncte vulnerabile, ce pot fi exploatate cu pricepere, ușurându-se astfel lupta cu ei.

Încălzirea militarilor/sportivi trebuie individualizată, în funcție de temperamentul și masa lor musculară; aceasta nu trebuie să fie obositoare, ci realizată în reprize scurte, intercalate cu exerciții de respirație și revenire. O încălzire scurtă și energică stimulează dorința de participare la competiții, creșterea excitabilității realizându-se prin exerciții bruște și rapide și nu printr-un volum crescut.

Militarii sportivi trebuie să manifeste stăpânire de sine față de orice hotărâre sau observație a arbitrilor, să privească înfrângerile ca pe o lecție care să-i îndârjească în pregătire.

Ședințele de pregătire fizică, antrenamentele și concursurile trebuie să se desfășoare într-o stare emoțională optimă, deoarece emoțiile pozitive favorizează obținerea rezultatelor înalte.

Obiectivul principal al pregătirii psihologice a militarilor sportivi constă în corecția reglării a stărilor emoționale. Acest lucru se realizează prin menținerea stării de liniște, evitarea supraexcitării și crearea condițiilor pentru apariția excitației optime în momentul potrivit.

În sfârșit mai trebuie subliniat faptul că mijloacele pregătirii psihologice au eficiență numai în cazul folosirii lor sistematice.

Este contraindicat:

- observarea și studierea prea intensă și amănunțită a adversarului
- sosirea târzie la concurs poate crea o stare de nervozitate prin scurtarea timpului de echipare și încălzirea grupelor de mușchi implicate în efort
- sosirea timpurie îngreuează reglarea stării nervoase (atmosfera, publicul, ziariștii).

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. *Regulamentul pregătirii fizice în Armata națională*, Centrul Editorial, Chișinău 2004
2. Dragnea C. A. *Antrenamentul Sportiv*, Editura didactică și pedagogică, București 1996, pag. 163
3. Matveev L. P., Novikov A. D. 1980, p.69
4. *Acțiuni psihologice în confruntările militare contemporane*. Editura Militară, București. 1988.
5. Dragnea C. A. *Teoria Sportului*, Editura „Fest”, București 2002.
6. Epuran N. *Factorii psihici ai antrenamentului sportiv*, Revista E.F.S., București 1988.
7. Hantău I. și Manolachi V. *Pregătirea fizică a judocanilor de performanță*, Manual pentru instituțiile cu profil sportiv, Chișinău 2003.
8. Зациорский В. М. *Физические качества спортсменов*, Москва, «ФиС», 1979 г.
9. Матвеев Л. П. *Теория и методика физической культуры*, Москва, «ФиС», 1991 г.

Anexă

Competițiile sportive și de specialitate pentru anul 2010 și 2011 la care au participat studenții Academiei Militare

Nr.	Denumirea competiției	Rez. 2010	Rez. 2011	Efectiv de studenți, ofițeri care au participat la competiții	
				2010	2011
1.	CAMPIONATUL GARNIZIOANEI CHIȘINĂU LA TENIS DE MASĂ	I	I	2 ofițeri 1 std. – anul 3	1 ofițer 2 std. – anul 2
2.	CAMPIONATUL GARNIZIOANEI CHIȘINĂU LA VOLEI	I	I	3 std. – anul 4 2 std. – anul 3 1 std. – anul 2 1 std. – anul 1	4 ofițeri 1 std. – anul 4 3 std. – anul 2 2 std. – anul 1
3.	CAMPIONATUL ARMATEI NAȚIONALE LA HALTERE	I	I	6 std. – anul 2 3 std. – anul 1	6 std. – anul 2 5 std. – anul 1
4.	CAMPIONATUL ARMATEI NAȚIONALE LA CROS	I	I	3 std. – anul 4 2 std. – anul 2	1 std. – anul 2 3 std. – anul 1
5.	CAMPIONATUL ARMATEI NAȚIONALE LA LUPTA CORP LA CORP	I	II	3 std. – anul 4	3 std. – anul 1
6.	CUPA MINISTRULUI APĂRĂRII LA „POLIATLONUL MILITAR”	III	I	1 ofițer 1 subofițer 1 std. – anul 2 1 std. – anul 3	1 – subofițer 1 - subofițer 1 std. – anul 1
7.	CAMPIONATUL ARMATEI NAȚIONALE LA MINIFOTBAL	I	II	5 std. – anul 4 2 std. – anul 3 3 std. – anul 2 (rezervă)	1 std. – anul 2 6 std. – anul 1
8.	CUPA COMANDANTULUI ARMATEI NAȚIONALE LA „PATRULA MILITARĂ”	I	IV	1 ofițer 1 subofițer 3 std. – anul 2	1 ofițer 1 subofițer 3 std. – anul 2
9.	COMPETIȚIILE SERVICIULUI GRĂNICERI LA ATLETICA UȘOARĂ	I	I	5 std. – anul 3 3 std. – anul 4	3 std. – anul III 5 std. – anul IV

APLICAREA DIMENSIUNILOR MANAGEMENTULUI GRUPEI DE STUDENȚI ÎN INSTITUȚIILE MILITARE SUPERIOARE DE ÎNVĂȚĂMÂNT

Vladimir RAETCHI*

This communication is a research witch highlights the influence of management's dimensions in the classroom to form the students in order to become the professional leaders. These dimensions are: the ergonomic, the psychological, the social, the normative, the operational, the innovation.

Grupa de studenți este un microunivers social, diferit de altele (familie, grupul de prieteni), ce determină raporturile sociale și socializarea, studenții interacționând permanent cu colegii și cu profesorii. Încă din Antichitate educația studenților se făcea în școli.

„Interacțiunile sociale condiționează dezvoltarea intelectuală a studentului, atitudinile sale cu privire la obiectivele educative ale școlii și rezultatele sale, relațiile studentului cu profesorul și colegii influențează foarte mult evoluția atitudinilor, a conduitelor și a cunoștințelor învățate”.

Managementul grupei de studenți în viziunea lui Romiță Iucu, „este un domeniu de cercetare în științele educației, care studiază atât perspectivele teoretice de abordare ale grupei de studenți, cât și structurile dimensional-practice ale acesteia (ergonomică, psihologică, psihosocială, normativă, relațională, operațională și creativă), în scopul facilitării intervențiilor cadrelor didactice în situațiile educaționale concrete, prin exercițiul microdeciziilor educaționale”.

În continuare voi relata succint care

sunt dimensiunile managementului grupei de studenți.

Dimensiunea ergonomică este stabilită de aspectul mobilierului în sala de clasă, vizibilitatea și modul în care este amenajat acest mobilier în sala de clasă. Amenajarea mobilierului trebuie să fie astfel încât să ofere studenților comoditatea și posibilitatea de a organiza diferite activități. Această dimensiune încurajează activitatea permanentă a studentului și schimbă relațiile interpersonale dintre studenți. Dimensiunea psihologică este prezentată de cunoștințele studentului și de particularitățile individuale ale studentului. Dimensiunea socială este prezentată de raporturile sociale în grupul de studenți, educația, dezvoltarea abilităților și formarea personalității lor. Liderii acționează pentru a realiza scopul și a asigura unitatea de grup.

Dimensiunea normativă reprezintă seturile de reguli și norme care controlează realizarea activităților educaționale în grupul de studenți. Dimensiunea operațională este realizată de o serie de strategii pe care studenții le aplică pentru „a supraviețui în grup”. Este menționat că acesta

apare ca o reacție de răspuns a studenților la atitudinile și intervențiile profesorilor și comandanților.

Dimensiunea inovatoare(creativă) reprezintă o condiție esențială pentru a îmbunătăți microdecizia și interacțiunile educaționale în grupul de studenți.

Toate aceste dimensiuni contribuie esențial la formarea abilităților studenților ca lideri și la formarea și perfecționarea acestora în plan profesional.

În continuare mă voi axa pe dimensiunea ergonomică a managementului grupei de studenți ca fiind una de bază întru formarea abilităților studenților academiei ca leader, speaker și pentru a fi în stare de a exprima o opinie.

Suporturile investigaționale moderne prezintă probe concrete pentru asigurarea procesului instructiv-educativ și care realizează succesul activității studenților și al cadrului didactic, considerându-le de bază în economia generală a procesului didactic ca proces managerial. Analiza anumitor subiecte, precum cele menționate anterior: dispunerea mobilierului, vizibilitatea, poziționarea studenților în bănci și pavoazarea sălii de clasă, au determinat interpretarea unor structuri dimensionale ale managementului grupei de studenți.

Fiind o parte importantă a bazei tehnico-materiale a învățământului, potrivit specialiștilor din domeniu, mobilierul sălii de clasă este compus dintr-o serie de piese de mobilă folosite în mediul universitar, ca suporturi conexe, în scopul îndeplinirii unor obiective educaționale.

În componența mobilierului universitar intră atât piesele destinate locurilor de studiu și de învățare ale studenților, cât și mobilierul personal rezervat cadrului didactic.

Din punct de vedere ergonomic, mobilierul universitar este realizat conform

caracteristicilor psihosomatice ale studenților fiind adecvat spațiului de clasă, în timp ce dintr-o perspectivă didactică, acesta trebuie instalat și reglat după obiectivele instructiv-educative ale activității.

În accepțiunea lui Ullich, atributele moderne ale mobilierului sălii de clasă reprezintă: *simplitate, funcționalitate, durabilitate, instrucționalitate și modularitate*. Specialiștii în ergonomia universitară sunt preocupați, în momentul de față, de realizarea unui mobilier corespunzător standardelor anterioare, care poate să ofere studentului atât autonomia funcțională, cât și posibilitatea de organizare a activității educaționale pe grupuri de studenți.

Sala de clasă, considerată un subiect predilect al cercetărilor cu referire la ergonomia spațiului de învățământ, vizează anume modularității mobilierului universitar, în măsura în care acesta să poată fi organizat și reorganizat, compus și descompus, în funcție de sarcina didactică fundamentală și de stilul educațional al cadrului didactic. De exemplu, dispunerea mobilierului în formă tradițională predispozează, mai ales, cadrului didactic la expunere, la atitudinea pasivă a studenților și se pretează activității educaționale de tip predare-învățare, prelegere. Din această perspectivă, o dispunere a mobilierului într-un sistem semicerc (anexa 1) sau oval schimbă accentul interpersonal al relației educaționale, favorizând și încurajând interacțiunile permanente și activismul studenților.

Vizibilitatea este un component ergonomic, apropiat igienei universitare și presupune adaptarea spațiului universitar, inclusiv al mobilierului la necesitățile somato-fiziologice și de sănătate ale studenților. Totodată, vizibilitatea este condiționată de dispunerea mobilierului în sala de clasă (în funcție de orientarea după anumite

* Vladimir RAETCHI – căpitan, lector Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”. Comunicare prezentată în cadrul Conferinței științifico-practice „Probleme actuale ale psihologiei și pedagogiei militare”. Chișinău, 8 decembrie 2011.

surse de lumină) și de starea de sănătate a studenților. De asemenea, trebuie luate în considerare nuanțele de culori folosite la tapete, pereți și podea. Trebuie să predomină culori monotone, calde, fără multe desene, pentru a nu distra atenția studenților de la materialul predat de către profesor.

Amenajarea sălii de clasă ține de competența managerială a cadrului didactic ca sala de clasă să devină un mediu cultural-estetic. Cadrul didactic trebuie să respecte, din punct de vedere managerial, ideea că grupul de studenți, ca grup organizat, poate să se identifice la nivelul culturii manageriale prin intermediul unui element de individualizare (de exemplu, o mascotă) și să-și eficientizeze structura interioară de grup prin intermediul unui spațiu (pereții sălii de clasă, alte piese de mobilier decât cele strict universitare) amenajat după legile instructiv-educative, estetice, dar, nu în ultimul rând, și după cele manageriale. Cultura de grup a grupei de studenți presupune promovarea atât a unor valori instrumentale, cât și a unor valori expresive (sloganuri, simboluri, ceremonii, ajungându-se chiar până la adevărate „ritualuri de socializare”). Elementele incipiente ale culturii grupale, în sensul prescris de obiectivele sociale și educaționale ale activității instructiv-educative, pun la baza structurării culturii instrumental-normative elementele de cultură expresivă, care la o primă constatare empirică, fiind simple, dar concomitent complexe în procesul unei minuțioase analize a evoluției fenomenului menționat. Un simbol al grupului de studenți, o melodie preferată, un colaj de fotografii cu membrii grupului, constituie tot atâtea ocazii de configurare indusă unei culturi expresive și mai târziu instrumentale la nivelul grupei de studenți, prin intermediul unor pârgheii, de construcție și de

reglare, de tip managerial, ca și completarea spațiilor pe pereții interiori cu placarde cu informație utilă studenților și care îi va încuraja la darea unui răspuns coerent.

Sistemul de aerisire a sălii de clasă este deosebit de important pentru mediul militar. Un sistem de aerisire bine și corect proiectat este binevenit în clasa de studenți militari, pentru asigurarea spațiului cu oxigen. Aceasta reduce starea de oboseală a studentului militar și de asemenea ajută la captarea atenției pe materialul predat.

Concluzii:

În concluzie, putem afirma următoarele: clasa școlară e un grup social specific ce formează, în timp, schimbări cognitive importante în viața fiecărui membru.

Managementul grupei de studenți are funcții de intercunoaștere, de modelare și de corectare a comportamentelor studenților și profesorilor, de realizare a climatului socioafectiv optim pentru desfășurarea activității educaționale și obținerea performanțelor.

Integrarea socială fiind cea mai importantă funcție, grupul de studenți are un aport deosebit în procesul de socializare. Integrarea în grup asigură individului o bună stare mentală. E demonstrat faptul că buna înțelegere între membrii grupului duce la un nivel mai ridicat de încredere, cooperare, implicare, iar izolarea duce la un nivel slab de stimă de sine, ostilitate, agresivitate.

Altă funcție, care definește relațiile între indivizi se referă la faptul că grupul, prin diferite reacții, ar putea sancționa comportamentele membrilor săi la constituirea identității de sine din perspectiva calității de membru.

În urma analizei tuturor acestor variabile anterior prezentate, se poate desprin-

Figura 1.1. Dispunerea mobilierului în cerc

Figura 1.2. Dispunerea mobilierului în forma

Figura 1.3. Dispunerea mobilierului pe grupuri

de concluzia certă că rolul de manager al cadrului didactic în situații care solicită un asemenea tip de intervenție poate fi elementul de care depinde echilibrul și sănătatea grupului de studenți.

Propuneri:

1. Dispunerea diferită, a mobilierului în sălile de clasă, de cea clasică.
2. Amenajarea sălii de clasă cu placarde, fotografii reprezentative ale studenților, expoziții cu realizări ale studenților, expunerea diplomelor câștigate de membrii plutonului, simboluri inițiate de pluton.
3. Folosirea unui mobilier modular (să poată fi organizat și reorganizat).

BIBLIOGRAFIE:

- Carducci, J. Dewey, Carducci, B., Judith, *The Caring Classroom*, Bull Publishing Company, Palo Alto, 1989.
- Fraser, J. Barry, *Classroom Environment*, Croom Helm Ltd, New Hamshire, 1986;
- Good, L. Thomas, Brophy, E. Jere, *Looking in Classrooms*, Harper & Row Publishers, New York, 1983.
- Jackson, W. Philip, *Life in classrooms*, Holt, Rinehart & Winston, New York, 1988;
- Vlasceanu, Mihaela, *Psihosociologia educației și învățământului*, Editura Paideia, București, 1993.
- Romiță Iucu, *Managementul clasei de elevi*, Editura Polirom, București, 2006.
- Wittmer J. *Pour une revolution pedagogique*, Paris, PUF, 1978.

ISTORIE ȘI ARTĂ MILITARĂ

ASPECTE PRIVIND LUPTA ARMATĂ ÎN MEDIUL URBAN

Igor ZAVALSKI*
Iurie GĂRNEȚ

„Cea mai rea politică este aceea de a ataca orașele. Nu ataca orașele decât atunci când nu mai ai altă soluție.”

SUN TZU

„Noi suntem nevoiți a obliga adversarul să desfășoare în oraș lupta cu condițiile noastre.”

Colonel Paul MELODY,
directorul Comandamentului Întrunit
de Armament și Tactică Armatei SUA

Majority of the last conflicts conducted at the urban territory. Urban War becoming principal part of the Future War. Urban environment is very complicated for battle. Modernity demands careful study of the battle experience and modification of the tactics and troops instruction

1. Generalități privind lupta armată în mediul urban

Zonele urbane includ orașe mari, orașe mici, sate și concentrări de platforme industriale. Aceste zone sunt în creștere continuă ca număr și mărime peste tot în lume.

Experții Centrului de Apărare SUA (Centre for Defence Studies) cred că războaiele viitorului se vor desfășura îndeosebi în orașe. După datele Programelor Informative pentru Studiarea Populației de pe lângă Universitatea John Hopkins (Population Information Program John Hopkins University) în următorii cinci ani numărul populației din orașele lumii va atinge 4.9

mld., iar orașenii vor constitui 60% din populația Terrei. Anual populația globului pământesc se mărește cu 77 mln., 60 mln. dintre care sunt din orașe. La creșterea numărului de orașeni vor contribui îndeosebi țările în curs de dezvoltare – regiuni cu stabilitate redusă, unde probabilitatea conflictelor militare este mare. Populația urbană a țărilor în curs de dezvoltare în anul 1950 era de aproximativ 18%, crescând în 2002 până la 40% și, conform prognozei, în 2030 va atinge aproape 56%. Tot mai mulți oameni vor locui în megalopolisuri – orașe unde populația va atinge mai mult de 10 mln. În anul 1975 numai 5 orașe erau megalopolisuri, în anul 2000 – 19 și, se pare,

în 2015 numărul megalopolisurilor va fi de 23, dintre care 21 în țările în curs de dezvoltare. Populația din 564 de orașe va atinge un număr de mai mult de 1 mln. locuitori.

Din această cauza tacticile și tehnicile de luptă în zonele urbane devin din ce în ce mai importante. În planificarea și conducerea luptei în zonele urbane vor trebui luate în considerare efectele oricărei acțiuni asupra populației civile și, în acest context, trebuie avut în vedere protocolul de la Geneva, în special acele aspecte privind populația civilă și responsabilitățile pentru protecția culturii naționale.

Particularitățile generale ale luptei armate în orașe sunt:

- zonele de construcții sunt de obicei centre ale rețelelor de comunicații a căror menținere va fi decisivă. În plus, aceste zone conțin valoroase instalații din punct de vedere economic și politic și sunt populare în număr mare;
- efectul distructiv al focului poate face drumurile și străzile complet impracticabile, constituind obstacole importante;
- va fi necesară o cantitate mare de trupe de infanterie;
- zona cu construcții care poate fi ușor evitată are o valoare scăzută de apărare deși poate avea un efect de canalizare (a forțelor și mijloacelor).
- hotărârea de a ataca sau de a apăra o zonă construită cu suprafață mare va fi adoptată de comandantul superior, hotărârea privind trecerea la apărare trebuie să ia în calcul efectul nefavorabil asupra moralului pe care îl are abandonarea în mâinile inamicului a zonelor urbane importante cu populația lor. De asemenea, comandantul va trebui să realizeze că apărarea zonelor construite va consuma un număr disproporționat de unități și va implica populația civilă într-o zona a acțiunilor de luptă;

Acțiunile de luptă în zona urbană sunt caracterizate de:

- câmpurile limitate de foc și observare;
  - protecție excelentă, acoperire și mascare pentru trupe și tehnică, acestea mărinind dificultatea de apreciere a efectivului forței;
  - posibilități reduse de manevră, în special pentru unitățile mecanizate, dar posibilități crescute pentru infiltrare și ocolire, controlul trupelor blindate va trebui să fie descentralizat;
  - lupta apropiată incluzând o vulnerabilitate crescută a vehiculelor la focul de la mică distanță;
  - prezența populației civile care poate limita foarte serios acțiunile militare;
  - dificultățile de comandă, control și comunicații;
  - consum ridicat de muniție și materiale de luptă;
  - ducerea luptei pe trei niveluri: la nivelul suprafeței străzilor, deasupra pământului, pe acoperișurile clădirilor și în clădiri, precum și în clădiri și subsoluri în canale și pasaje subterane.
- Condițiile specifice de luptă în zonele cu construcții produc următoarele limitări:
- **Câmpurile de observare și tragere.** Pozițiile de tragere din zonele de apărare trebuie să fie alese cu atenție pentru a exploata avantajul câmpurilor limitate de observare și tragere;
  - **Informațiile.** Cunoașterea detaliată a zonei va oferi avantaj apărătorului. Atacatorul va trebui să obțină acest tip de informații;
  - **Mascarea.** Pozițiile sunt dificil de localizat, efectivele greu de estimat și intențiile inamicului greu de prezis. Posturile de observare în dispozitivul inamic vor avea o importanță deosebită;
  - **Deplasarea.** Capacitatea de deplasare este în general foarte limitată. Cu cât sunt

*Igor ZAVALSKI – colonel, J6 Direcția comunicații și sisteme informaționale.

Iurie GĂRNEȚ – locotenent-colonel, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”.

mai multe clădiri avariate, cu atât există acoperire mai bună pentru apărător și este mai greu pentru atacator să înainteze. Progresul va fi lent;

- **Întrebuințarea armamentului.** Sistemele de armament cu rază scurtă de acțiune și grenadele vor fi folosite pe scară mare și pot exista dificultăți în tragerea cu armamentul reactiv. Sprijinul reciproc cu foc va fi dificil de realizat. Sistemele de armament cu ochire indirectă și tancurile vor fi folosite limitat în lupta foarte apropiată și deci vor fi folosite mai mult în zone mai descoperite;

- **Tragerea.** Depinzând de construcții, tragerea din interiorul clădirilor poate fi o opțiune importantă. De aceea este posibil ca atacatorul să incendieze clădirea pentru a-l scoate afară pe apărător și invers, clădirile folosite de atacator pot fi atacate în aceeași manieră;

- **Stresul.** Lupta de stradă este istovitoare fizic și mental, succesul fiind măsurat în metri, clădire după clădire. În aceste circumstanțe, acțiunile se vor baza pe inițiativa și pe gradul de conducere la nivelurile de comandă inferioară. Menținerea eficienței în luptă poate necesita frecvența schimbare a forțelor din contact.

2. Experiența din luptele armate în localități

- În Antichitate și în Evul Mediu lupta în orașe era foarte rară, majoritatea bătăliilor fiind duse în teren. Comandanții de oști evitau luptele în localități. Cucerirea orașelor era limitată la:

- asalt scurt (pe urmele apărătorului retras în grabă sau după distrugerea zidului orașenesc);
- asediu îndelungat în scopul cuceririi orașului în rezultatul istovirii apărătorilor.

- Istoria cunoaște doar unele exemple de bătălii grele în orașe:

apărarea orașului rus Kozelisk (poreclit „Orașul Rău”) împotriva hoardei tătaromongole;

asediul Constantinopolului de către cavalerii cruciați;

cucerirea Constantinopolului de către sultanul osman Mehmed II Fatih în anul 1453.

Desfășurarea conflictelor militare din secolul trecut – începutul secolului XXI impune o nouă abordare în pregătirea și desfășurarea acțiunilor militare în mediu urban. Istoria războaielor arată că localitățile au jucat un rol deosebit în acțiunile de luptă. Ele au constituit, din punctul de vedere al importanței economice, administrative și militare, obiective ale operațiilor militare. Sunt numeroase exemplele care arată că prin cucerirea sau menținerea unor localități au fost obținute succese importante.

Principalele lupte desfășurate în orașe sunt:

- pe timpul celui de al II-lea Război Mondial: Stalingrad, Königsberg, Berlin.

- pe timpul Războiului Rece: Khoramshahr (război Iran-Irak), Beirut (operația „Pace pentru Galileea”), Port Stanley (Războiul Malvinelor), Dublin (Irlanda de Nord).

- Perioada de după Războiul Rece: Vucovar, Sarajevo, Srebrenița, Kosovska Mitrovița, Aracinovo, Tetovo (pe teritoriul fostei Jugoslavii); Mogadisho (Somalia); Groznâi, Gudermes, Argun, Șali (Cecenia); Basra, Bagdad, Faludjia (conflictul din Golf).

2.1. Luptele urbane pe timpul celui de-al Doilea Război Mondial

Orașul rus Stalingrad situat pe Volga a fost transformat în toamna-iarna anului 1942 într-o adevărată fortăreață. Fiecare clădire era un nod de rezistență, ceea ce a

însemnat pierderi maxime pentru trupele germane, iar drept urmare orașul a fost asediat 3 luni.

La începutul primăverii anului 1945 trupele sovietice au asaltat cel mai mare nod de fortificație german în Prusia de Est – Königsberg. Orașul a fost înconjurat cu o centură de forturi cu posibilitatea puternică de rezistență. După o perioadă de pregătire temeinică a operației, când atenție deosebită se acorda problemelor luptei în localitate, armata sovietică a rupt inelele de apărare organizate de trupele germane și a cucerit orașul.

În aprilie 1945 încă o luptă puternică – pentru Berlin – a îmbogățit teoria și practica luptei în localități. Trupele sovietice au distrus rezistența puternică a armatei germane și au pus capăt celui de-al Doilea Război Mondial.

Concluziile referitoare la această perioadă sunt:

- ◆ Apărarea în condițiile urbane devine foarte importantă. Fiecare oră de întârziere dă posibilitatea apărătorului să-și întărească sistemul de rezistență. Dar și asaltul în grabă, fără pregătirea necesară produce jertfe nejustificate;

- ◆ În condițiile de observare limitată este necesară o bună organizare a sistemului de cercetare.

- ◆ Principiul de bază este fragmentarea apărării și lichidarea succesivă a nodurilor (sectoarelor) de apărare;

- ◆ Baza dispozitivului de luptă în localitate este detașamentul (grupa) de asalt, care înaintază rapid și cu îndrăzneală;

- ◆ Lichidarea nodurilor de rezistență – misiunea FAU;

- ◆ Rezervele puternice sunt necesare pentru respingerea contraatacurilor și completarea detașamentelor de asalt;

- ◆ Conducerea luptei devine complicată.

Așadar comandantul trebuie să fie cât mai aproape de subunitățile înaintate. Inițiativa comandanților inferiori devine decisivă;

- ◆ Trebuie să se acorde o atenție deosebită organizării și pregătirii luptei în localitate.

2.2. Luptele urbane în timpul Războiului Rece

Perioada Războiului Rece este caracterizată de multe conflicte locale în majoritatea cazurilor în localitate. Cele mai importante operații s-au desfășurat în orașele Beirut și Mogadisho.

Din 1969 în orașele situate pe teritoriul Irlandei de Nord (Ulster) s-au produs ciocniri violente între trupele britanice și formațiunile extremiste din Armata Republicană Irlandeză.

În vara anului 1982, ca răspuns la acțiunile teroriste sistematice în nordul țării, Israelul a desfășurat operația „Pace în Galilea” în Liban. Lupte mai grele au fost duse în regiunile suburbane ale Beirutului.

În același an trupele britanice au desfășurat cu succes operația pentru eliberarea Insulelor Folklende (Malvine) de armata argentiniană. Capitala – Fort Stenley – a fost eliberată de către trupele de elită ale Marii Britanii în cooperare cu Forțele Navale ale Marii Britanii.

Concluziile referitoare la această perioadă sunt:

- Lupta în localități începe să predomine;
- Soarta războiului este hotărâtă de cucerirea unor localități importante;

- Lupta în condiții urbane avantajează armatele mai slabe (grupările teroriste) împotriva armatelor puternice. Efectul armelor moderne devine minim sau nul;

- Populația civilă devine factor important în luptă armată, fiind folosită în calitate de sursă de informații despre apărător

și infrastructura orașului, iar uneori și ca „scut viu” pentru teroriști. La planificarea operației trebuie luate în calcul efectele nedorite ale acțiunilor de luptă asupra populației civile și posibilitățile de evacuare a ei înainte de declanșarea operației;

- Folosirea pe larg a subunităților speciale în locurile decisive.

2.3. Luptele urbane în perioadă după Războiului Rece Operația „Mogadișo”

3 octombrie 1993 a devenit ziua cea mai neagră în istoria Forțelor Speciale Americane. Încercarea de a captura liderii opoziției radicale în capitala Somaliei s-a terminat dezastruos. Din cauza subestimării posibilităților adversarului detașamentul de destinație specială „Delta” a suferit pierderi importante: 18 militari morți și 77 răniți. În afară de aceștia au decedat 35 și au fost răniți 100 militari din alte țări, au decedat circa 300 și au fost răniți mai mult de 700 civili.

În urma eșecului americanilor în Somalia teoreticienii și practicienii artei militare au început să caute noi procedee caracteristice luptei în mediul urban, care devine partea cea mai importantă în război modern.

2.4. Asaltul orașului Groznâi

Un exemplu clasic de luptă contemporană în localitate reprezintă asaltul orașului Groznâi (Cecenia) de către trupele federale ruse în anul 1994. El merită să fie studiat mai în detaliu.

Planul de cucerire a orașului prevedea acțiunea a 4 grupări de forțe ale trupelor federale ruse în noaptea de 1 ianuarie 1995 pe patru direcții: Gruparea de forțe „NORD” – în număr de 4100 efectiv, 80 tancuri, TAB – 210, tunuri și aruncătoare 65.; Gruparea de forțe „NORD-VEST” –

în număr de: efectiv – 2 200, tancuri – 7, MLI (TAB) – 125, tunuri și aruncătoare – 25; Gruparea de forțe „VEST” în număr de: efectiv – 6000, tancuri – 63, MLI – 160, MLD – 50, tunuri și aruncătoare – 75 și Gruparea de forțe „EST” în număr de: efectiv – 3000, tancuri – 45, MLD – 70, tunuri și aruncătoare – 35). Numărul total al grupării de forțe ruse participante la asaltul capitalei cecene a fost de mai mult de 15 000 militari, tancuri – 200, mai mult de 500 MLI, TAB; artilerie și aruncătoare – 200. În rezerva grupării de forțe erau peste 500 militari, tancuri – 50, artilerie și aruncătoare 48 (Bg 131Mc. și R.503 Mc). Deci, conform planului operației, pentru cucerirea capitalei cecene în total s-a format o grupare de forțe în număr de 12 000 militari, care a format un raport de forțe de 1,3:1. în loc de un raport de 5:1 după cum este indicat în regulamentele de luptă ruse.

Conceptia operației a fost următoarea: atacând pe trei direcții de la nord, est și vest vor pătrunde în localitate și, în cooperare cu forțele speciale, vor cuceri palatul prezidențial, palatul guvernului, gara feroviară și alte obiecte importante din oraș, ulterior vor bloca sectorul central al orașului și raionul CATAI.

În așa fel, se presupunea că în urma acțiunilor forțelor federale pe trei direcții convergente vor reuși să încercuiască gruparea principală de forțe cecene. Aceasta a fost și principala idee a concepției Ruse, care a mizat pe pierderi minimale putere mare de foc și surprindere.

Gruparea de forțe cecene destinată apărării orașului Groznâi, în număr de 9–10 mii oameni, era compusă din trupele regulate ale armatei cecene, detașamentul de voluntari numiți „sălbaticii”, regimentul din Abhazia, Regimentul de destinație specială a Ministerului de Interne a Ceceniei,

detașamentul de destinație specială a Ministerului Securității de Stat, detașamentul de mercenari din Ucraina, Afghanistan, Siria, Livan și detașamentul Confederației popoarelor din Caucaz. Armata cecene era dotată cu următoarele armamente: tancuri – 30, MLI, TAB – 40, tunuri și aruncătoare 100 și de asemenea mai mult de 300 de mijloace antitanc diferite.

Pentru apărarea capitalei cecene au fost amenajate trei inele de apărare:

- ◆ interior – cu raza de la 1 până la 1,5 km în jurul palatului prezidențial;
- ◆ mijlociu – la distanța de 1 km de la inelul interior în partea de Nord-Est a orașului și la distanța de 5 km în partea de Sud-Vest și de Sud-Est a orașului;
- ◆ inelul exterior a fost amenajat pe marginile orașului.

Pe aliniamentul interior apărarea cecene era formată de amenajarea unor noduri de rezistență în jurul palatului prezidențial prin folosirea construcțiilor din piatră. Etajele de jos și de sus ale blocurilor erau amenajate pentru executarea focului din armamentul de infanterie și diferite mijloace antitanc. Pe prospectele principale au fost amenajate poziții pentru executarea focului din tancuri și artilerie.

Inelul mijlociu și inelul exterior erau formate din puncte de sprijin de pluton și companii pe comunicațiile principale. De asemenea, au fost pregătite pentru distrugere bazele de prelucrare și păstrare a petrolului.

Comanda și controlul grupărilor de forțe ruse se executa de către o grupă operativă sub conducerea ministrului apărării al Federației Ruse, generalul de armată P. Graceov, din localitatea Mozdok.

Operația de cucerire a orașului Groznâi a început cu executarea loviturilor de aviație și artilerie asupra principalelor obiective. Remarcăm faptul că datorită factorilor

de mediu loviturile aviației au avut un efect foarte slab.

La ora 6.30 pe 31 decembrie, Gruparea de forțe „NORD” a intrat în oraș. Print-o manevră de întoarcere, trupele Grupării de forțe „NORD-EST”, au rupt apărarea forțelor cecene la inelele exterior și mijlociu și au intrat în oraș la ora 14.00. Gruparea de forțe „VEST” a intrat în oraș la ora 7.30 cu scopul de a bloca forțele cecene din raionului palatului prezidențial dinspre sud.

Cecenii nu s-au grăbit să deschidă foc, lăsând trupele ruse să intre în oraș, astfel descoperind concepția inamicului și întregul dispozitiv al lor. Aproape fără luptă, trupele de asalt rusești au ajuns la palatul președintelui, au cucerit gara feroviară. Pentru dezvoltarea succesului, comandamentul rus a introdus în operație și rezervele, astfel introducând în oraș toate forțele, cu excepția unor mici rezerve.

La ora 14.00 comandamentul cecen cunoștea foarte bine tot dispozitivul și locul de dispunere a trupelor adversarului și la ora 15.00 au trecut la acțiune. Concomitent, din toate direcțiile a fost atacată întreaga grupare de trupe rusești, producându-i pierderi foarte mari în efectiv, armament și tehnică. Nerezistând atacurilor cecene, detașamentele de asalt federale au început să se retragă, iar cele care n-au reușit, au trecut la apărare circulară pe pozițiile ocupate.

Legăturile radio între detașamentele de asalt din trupele federale din oraș și comandamentul grupării de forțe au fost paralizate, din cauza indisciplinei radio. Între subunități practic nu era nicio cooperare. După pregătirea de foc, din cauza dărâmaturilor, toate străzile au fost blocate, ceea ce a dus la oprirea coloanelor de tehnică și limitarea manevrelor. Coloanele de tehnică oprite erau nimicite cu foc direct

din armamentul de infanterie, mijloace antitanc din blocurile din apropiere.

Coloanelor de blindate de pe străzile înguste ale capitalei Cecene le-a fost organizată o ripostă clasică: de obicei la început se nimiceau mașinile din capul și coada coloanei, după ce din blocurile din apropiere se deschideau focuri concentrate asupra întregii coloane. Tancurile și MLI, care acționau fără susținerea infanterie erau nimicite cu focul mijloacelor antitanc de la distanțe mici.

În urma luptelor din prima zi două grupări de forțe ale armatei rusești „NORD” și „NORD - EST” au fost încercuite și duceau lupte în încercuire. Gruparea de forțe „NORD-VEST” după lupte ofensive nereușite a trecut la apărare în raionul spitalului orașenesc și fabricii de conserve.

În seara de Anul Nou în capitala cecenă forțele federale au pierdut mai mult de 1,5 mii de militari. Așadar, în subunitățile Bg.131 I. din 26 de tancuri care au intrat în oraș, 20 au fost nimicite, din 120 MLI au rămas numai 18.

Pe 3 ianuarie situația trupelor ruse a început să se îmbunătățească. Au fost restabilite legăturile între comandamente și unități. Unitățile încercuite au creat niște puncte de rezistență foarte puternice, cel mai important fiind la gara feroviară. S-a schimbat tactica de acțiune prin care s-a renunțat la asalt cu folosirea masivă a tehnicii blindate și trecerea la tactica clasică specifică luptelor de stradă, numită de către ruși „tactica din Stalingrad”. O atenție deosebită se acorda creării punctelor de rezistență în blocurile cu multe etaje, ofensivei cu folosirea unor grupe de asalt mici și mobile, folosirii pe larg a lunetiștilor și în principal folosirea corectă și cu efect de artilerie, focul corectându-se de subunitățile care duceau lupta la contact cu inamicul.

Înțelegând pericolul pierderii obiective-

lor principale din oraș, comandamentul cecen a întărit aceste obiective cu trupele sale de elită (batalionul „Abhaz” și „Musulman” și brigada de destinație specială).

Cecenii în luptele de apărare a orașului s-au folosit intens de lunetiști. În particular au fost descoperite grupe de femei lunetiste din Țările Baltice, cu denumirea de „ștrampii albi”, cu o pregătire specială. Ele acționau sub acoperirea unor pușcași, care, provocând focul, făceau ca militarii adversi să se descopere. Lunetistul trăgea de obicei din interiorul camerei, schimbându-și frecvent pozițiile. De obicei, împușcau adversarul în picioare, apoi pe cei care îi veneau în ajutor.

Pe larg erau folosiți adolescenții ceceni pentru ducerea acțiunilor de luptă. Copiii în vârstă de până la 12 ani erau folosiți pentru procurarea informațiilor despre inamic.

După eșecul primelor zile de ofensivă, comandamentul rus a hotărât să schimbe comandantii grupărilor de forțe care se aflau în oraș. Comandant al grupării de forțe „VEST” a fost numit generalul Babicev, iar grupările de forțe „NORD” și „NORD-EST” au fost unite într-o singură grupare „NORD” sub comanda generalului Rohlin.

Pe 6 ianuarie detașamentele de asalt ale trupelor federale au început ofensiva către centrul orașului. La 8 ianuarie centrul orașului a fost blocat complet. În dimineața zilei de 19 ianuarie detașamentele de asalt ale grupării „NORD” au cucerit palatul prezidențial. Președintele cecen împreună cu comandamentul său au trecut la punctul de comandă de rezervă, conducând mai departe rezistența cecenă, sub forma de gherilă.

În aceeași zi comandantul Grupării de Forțe Ruse în Cecenia a raportat despre cucerirea orașului Groznai, în ciuda rezisten-

ței care în oraș a durat până pe 26 februarie.

După 26 februarie comanda Forțelor Federale a fost luată de către ministrul de interne a Federației Ruse.

Operația pentru cucerirea capitalei cecene de către trupele rusești a fost executată cu foarte mari pierderi. De la începutul operației, 31 decembrie 1994, până pe 1 aprilie 1995, după datele Statului Major General al armatei ruse, armata rusă a suferit următoarele pierderi: morți – 1426 militari, răniți – 4630 militari, ostatici – 96 militari.

Eșecul forțelor ruse la începutul operației, pierderile mari suferite în efectiv și tehnică au avut la bază următoarele *motive*:

- ◆ analiza foarte slabă a inamicului;
- ◆ organizarea foarte slabă a coordonării între grupările de forțe participante la operație;
- ◆ cooperarea între subunitățile, unitățile participante în luptă la începutul acțiunilor practic lipsea, ceea ce a dus la pierderi mari în rândurile forțelor ruse;
- ◆ pregătirea psihologică foarte slabă a efectivului armatei ruse;
- ◆ slaba pregătire militară a soldaților ruși;
- ◆ folosirea neeficientă a diferitor genuri de arme în lupta din localitate;
- ◆ dotarea armatei ruse cu mijloace de comunicare și informație învechite;
- ◆ lipsa de conducere a trupelor în primele zile ale operației;
- ◆ pregătirea slabă a trupelor pentru luptă în localitate;

Pe timpul acțiunilor militare din oraș formațiunile militare cecene au folosit următoarele *procedee*:

- ◆ acțiunea unor grupuri mici formate dintr-un lunetist, AG-ist, pușcaș, care cunoșteau bine terenul, acționând din ambuscadă prin metoda „lovitură-plecare”,

care se deplasau pe automobile sau pe jos;

◆ pregătirea din timp pentru distrugerea drumurilor, trecătoarelor și a altor obiecte de infrastructură;

◆ dispunerea armamentului greu în cartiere locative, în apropierea spitalelor, grădinițelor, pe teritoriul fabricilor de prelucrare a țiteiului;

◆ acțiunea detașamentelor speciale de asalt pentru blocarea forțelor ruse;

◆ folosirea mijloacelor de foc pe automobile (aruncătoare);

◆ schimbarea periodică a raioanelor și a pozițiilor de către grupele de luptă.

3. Lecții învățate din acțiunile de luptă în localități

Analiza acțiunilor de luptă în localități a scos în evidență următoarele lecții învățate:

◆ *La nivel strategic:*

– Acțiunea militară nu poate rezolva scopurile politice urmărite, dar va ajuta la câștigarea timpului pentru a găsi o rezolvare politică;

– Este a formula scopurile politico-strategice ale operației, pentru a fi înțelese de tot personalul militar, pentru a putea sluji ca o logică a acțiunilor;

– Operațiile în localități nu sunt de scurtă durată și ieftine;

– Comanda și controlul în operațiile din localități sunt îngreunate prin contradicția și neclaritatea informațiilor primite mai ales când formațiunile de poliție și unitățile militare acționează împreună;

– Lipsa comenzii neîntrerupte la nivel înalt influențează negativ desfășurarea operației;

– Forțele paramilitare probabil vor fi susținute din afară;

– Pierderile printre populația civilă și producerea distrugerilor proprietății private se mărește odată cu pierderile printre forțele de securitate;

– Când forțele de securitate încep să-și atingă scopurile, inamicul poate ataca niște ținte în țările de origine ale forțelor de securitate;

– Forțele paramilitare urmăresc în deosebi atingerea unor scopuri politice decât militare;

– Prioritatea se află de partea acelor forțe unde factorul uman nu are o importanță deosebită.

◆ *La nivel operativ:*

– Este importat a elabora o doctrină specială pentru luptele din localități;

– Este important a simplifica regulile și îndatoririle specifice pentru luptă în localitate;

– Ritmul acțiunilor de luptă în oraș este foarte intensiv, ceea ce duce la istovirea rapidă a personalului;

– Acțiunile psihologice sunt elementul de bază al oricărei operații desfășurate în mediu orășenesc;

– Pe timpul acțiunilor de luptă în localitate acțiunile infanteriei sunt foarte intense, ceea ce duce la pierderi mari;

– În condițiile luptei în localități sistemul logistic este supraîncărcat din cauza cerințelor neobișnuite și cheltuielilor foarte mari ale unor materiale;

– Folosirea trupelor speciale este foarte importantă;

– Aflarea non-combatanților în localități poate îngreuna substanțial acțiunile de luptă;

– Structurile standarde ale unității militare cel mai des nu corespund cerințelor luptei în localitate;

– Analiza greșită a factorului civil și a operațiilor psihologice poate duce la eșecul unor operații;

– Operațiile cu întrebuintarea desantului aerian (maritim, fluvial) vor avea un rol important în luptele din localitate, mai ales pentru realizarea surprizei tactice.

◆ *La nivel tactic:*

– Asigurarea protecției canalelor de comunicații este necesară și atunci când acțiunile de luptă sunt duse și împotriva unor formațiuni de luptă primitive;

– Acțiunile de luptă în localități pe timpul nopții sunt foarte complicate și grele;

– Unitățile care vor lupta în localitate trebuie să fie dotate cu echipament special care în mod obișnuit lipsește în dotarea unităților;

– Blindatele nu pot acționa în localitate fără sprijinul infanteriei;

– Folosirea lunetiștilor în localitate este foarte efektivă;

– Loviturile greșite asupra trupelor proprii în localități sunt foarte frecvente din cauză îngreunării recunoașterii între subunitățile proprii;

– Principalele construcții din localitate (spitale, biserici, bănci, ambasade) de obicei reprezintă locuri cu o poziție tactică foarte bună, de aceea așa construcții sunt pe larg folosite de apărători;

– Recondiționarea tehnicii deteriorate în mediul urban este foarte dificilă;

– Tactica executată după principiul „atac – retragere” este preferată de formațiunile paramilitare;

– Informațiile de la populația din zonă sunt uneori critice pentru realizarea succesului;

– Acțiunea elicopterelor în condițiile urbane este limitată, însă poate fi folosită pentru transportul trupelor;

– Pentru lupta în localitate sunt foarte importante hărțile precise și permanent actualizate, preponderent la scară mare;

– Efectul de șoc al ciocanelor de foc ale artileriei odată cu trecerea timpului de la executare scade;

– Echiparea militarului trebuie să fie mai redusă, pentru că în luptele din localitate soldatul trebuie să fie foarte mobil.

◆ *La nivel tehnic:*

– Vestele antiglonț individuale micșorează substanțial pierderile;

– În lupta din oraș mitralierele sunt mai importante ca pistoalele-mitraliere;

– Mitralierele antiaeriene sunt folosite pe larg în lupta contra elicopterelor;

– Aruncătorul de grenade este un mijloc foarte efektiv de luptă în oraș;

– Aruncătoarele sunt pe larg folosite atât de apărători, cât și de atacatori;

– Aparatele de zbor fără pilot pot furniza informații în timp real;

– Împotriva forțelor de securitate formațiunile paramilitare pot folosi armament confecționat cu mijloace proprii cât și arma chimică;

– Folosirea tehnicii de geniu are o importanță deosebită;

– Munițiile de înaltă precizie în lupta din localitate sunt puțin folosite;

4. Concluzii și propuneri:

În războiul viitorului armatele mai slabe vor căuta să compenseze slăbiciunea lor împotriva armatelor moderne dotate cu armament de ultima generație prin folosirea metodelor asimetrice de luptă și anume prin războiul de gherilă în mediul urban. Pe viitor mediul urban va pune în fața armatelor moderne condiții care vor cere desfășurarea unor acțiuni militare în același timp de diferite forme. Aceste operații vor fi pentru susținerea misiunilor umanitare, operații de menținerea a păcii și acțiuni militare de o intensitate mare în mediul urban.

Specialiștii militari caută noi soluții pentru rezolvarea problemelor apărute în ultimele conflicte în mediul urban, pentru a micșora substanțial pe viitor pierderile și distrugerile catastrofale. Principalele direcții pot fi:

a) *la nivel strategic*

– reexaminarea doctrinelor existente;

– studierea viitorului război axându-se pe ducerea acțiunilor militare în mediul urban;

– crearea unui sistem de apărare sprijinindu-se pe centrele urbanistice principale din țară;

– pregătirea pentru apărare a teritoriului național bazându-se pe principalele centre urbanistice ale țării;

– pregătirea țării pentru un război de lungă durată;

– dotarea armatei cu noi modele de arme, specializate pentru lupte în orașe;

b) *la nivel operativ*

– pregătirea grupelor de forțe pentru ducerea operațiilor în mediul urban;

– schimbarea sistemului de instrucție a trupelor pentru acțiunile în mediu urban;

– crearea comandamentelor capabile de a conduce operațiile în centrele urbanistice principale;

– împărțirea teritoriului național pe zone de operații care să conțină câteva centre urbanistice mari;

– formarea unui sistem de comunicații între centrele urbanistice principale capabil să asigure viabilitatea grupărilor de forțe pe timpul operațiilor.

c) *la nivel tactic*

– pregătirea tactică a trupelor axată pe lupta în localitate;

– pregătirea grupelor tactice mixte (nivel companie) capabile să acționeze independent;

– folosirea elicopterelor pentru transportul efectivului;

– instruirea subunităților de sprijin pentru executarea loviturilor de foc punctuale;

– instruirea populației civile privind modul de comportare în cazul acțiunilor de luptă în localitate;

- organizarea unui sistem logistic capabil să sprijine trupele luptătoare în mediul urban;
- folosirea pe larg a lunetiștilor;
- folosirea blocurilor dominante pentru lupta cu inamicul aerian;
- întrebuițarea trupelor blindate ca forțe de sprijin a infanteriei;
- formarea detașamentelor speciale de geniu capabile să creeze condiții bune de mobilitate și contramobilitate.

BIBLIOGRAFIE:

- Sun Tzu, *Arta războiului*, editura ANTET XX Press, 2004.
- Gl. col. K. Galițkii, *Lupta pentru cucerirea orașului (după experiența asaltului orașului și fortăreței Königsberg)*, revista „Voennii vestnik” nr.10, 1945.
- A. A. Potapov, *Tactica luptei în condițiile orășenești*, materialele site-ului „Bloknot Snaipera”, 2003.
- D. Miller, *Comando, versiunea electronică*.
- Col. V. Gavrilov; col. S. Șatrov, *Probleme contemporane ale peacemaking în Africa*, revista „Zarubejnoie voennoe obozrenie” Nr.8 2000.
- Lupta urbană pentru Armata SUA*, Wașington ProFile, 14 aprilie 2004.
- Experiența acțiunilor de luptă în condițiile urbane. Analiza Corpului de Infanteria Marină SUA*, materialele site-ului „Bloknot Snaipera”, www.hpbt.org, 2003.
- Israel în războaie*, materialele site-ului Armatei de Apărare Israelului (TAHAL), www.waronline.org
- Asaltul la Groznâi*, materialele site-ului independent www.army.lv
- Conflictul etno-religios în Irlanda de Nord(Olster)*, materialele saitului www.irish.ru

MEDALIA „CRUCEA COMEMORATIVĂ. PARTICIPANT LA ACȚIUNILE DE LUPTĂ PENTRU APĂRAREA INTEGRITĂȚII ȘI INDEPENDENȚEI REPUBLICII MOLDOVA (1991-1992)”

Vlad MISCHEVCA*

The National Army is undergoing a reform and modernization process that in 2011 has comprised the faleristic system – the one of the department decorations of the Defense Ministry.

Medalia „Crucea comemorativă. Participant la acțiunile de luptă pentru apărarea integrității și independenței Republicii Moldova (1991–1992)”⁶, pe care am elaborat-o în colaborare cu designerul Larisa Donca-Mischevca, a fost aprobată de către Comisia de Heraldică a Ministerului Apărării și de Comisia Națională de Heraldică a Republicii Moldova (CNH) la 30 noiembrie 2011. Proiectul legii privind instituirea crucii comemorative a fost elaborat în contextul indicațiilor Guvernului Republicii Moldova nr. 1215-376 din 22 august 2011, prin care în sarcina Ministerului Apărării a fost pusă elaborarea și promovarea proiectului de act normativ de instituire a unei distincții comemorative de marcare a 20 de ani de la începutul conflictului armat pentru apărarea integrității și independenței Republicii Moldova. Inițiativă legislativă în acest sens a fost aprobată și transmisă de Guvern în Parlament [1], iar deputații au susținut instituirea noii distincții în ședință din 15 ianuarie 2012 [2, p. 15–16].

Distincția „Crucea comemorativă. Participant la acțiunile de luptă pentru apărarea integrității și independenței Republicii Moldova (1991–1992)” se încadrează după forma și mărimea sa standardelor medalisticii comemorative ale Republicii Moldova

și este compusă din două părți, cu o structură reliefată [3, p. 61–62].

Medalia în formă de cruce continuă seria de pionierat a faleristicii naționale în ceea ce privește tipologia distincțiilor Republicii Moldova, care nu cunoscuse anterior decât forme de ordin de piept fără baretă sau cu colan și de medalie rotundă suspendată de baretă, urmând după medalia jubiliară „Crucea Comemorativă. Războiul al Doilea Mondial”, care a fost promulgată de Președintele interimar al Republicii Moldova Mihai Ghimpu la 16 martie 2010 [4].

„Crucea comemorativă. Participant la acțiunile de luptă pentru apărarea integrității și independenței Republicii Moldova (1991–1992)” se confecționează din tom-bac patinat de culoare cenușie (*oțel patinat*). Ea reprezintă o cruce cu brațele egale rectilinii emailate Alb (conturate pe perimetru), înscrisă într-un cerc imaginar cu diametrul de 35 mm. Crucea are în centru un medalion rotund emailat Alb, înconjurat de o cunună de stejar, cuprinzând compoziția aurită a Stemei de Stat a Republicii Moldova, păstrând cromatica originală a stemei doar în scutul central (țaiat, roșu și albastru, cu un cap de bour broșând, însoțit între coarne de o stea cu opt raze, jos

* Vlad MISCHEVCA – Dr., conferențiar, membru al Comisiei Naționale de Heraldică, maior (r).

la dextra de o roză heraldică, iar jos la senestra de o semilună conturnată, totul de culoare aurie). Scutul este plasat pe pieptul unei acvile naturale purtând în cioc o cruce (acvila cruciată) și ținând în gheara dreaptă o ramură de măslin, iar în cea stângă un sceptru).

Pe reversul medaliei monocrome, în centru, într-un cerc conturat perlat cu 20 de mărgelă în relief, sunt incizate în două rânduri milesimele „1991 / 1992”.

Medalia (Crucea) se fixează cu un inel de o baretă, acoperită de o panglică de moar cu lățimea de 30 mm.

Brațul de sus al crucii are un inel ornate de care însemnul se fixează cu un inel simplu de o baretă metalică, de formă dreptunghiulară și cu colțurile de jos tăiate, îmbrăcată cu o pânză de moar cu lățimea de 30 mm, dungată vertical: roșu-galben-roșu-alb-albastru-alb-albastru-alb-roșu-galben-roșu (culorile, cu excepția Albului, repetă fidel cromatica Drapelului de stat în albastru, galben și roșu). Toate având lățimea benzilor, după cum urmează: 2mm – 2mm – 2mm – 0,5mm – 6mm – 5mm – 6mm – 0,5mm – 2mm – 2mm – 2mm.

Înălțimea totală a distincției nu depășește 90 mm.

Panglica distincției comemorative moldovenești se înscrie conceptual în tradiția primilor decorații românești, precum a fost Medalia comemorativă a „**Apărătorilor Independenței**” instituită prin Înaltul Decret nr.1422/1878 (distincție care s-a conferit tuturor militarilor, indiferent de grad, atât celor care au participat direct la operațiile militare din 1877–1878, cât și cei care au asigurat serviciile de pază în interiorul țării, funcționarilor civili care au asigurat diferite servicii pentru armată, medicilor civili care au îngrijit răniții și bolnavii din campanie precum și altor persoane care au adus servicii în domeniile enunțate).

Un element nou, definitiv pentru conflictul armat din anii 1991–1992 este *fluviul Nistru* – prezent în panglica distincției prin cromatica *Albă* (simbolul apelor) din centrul baretei.

În heraldica europeană *Albul* (argintul) semnifică – *devotament, corectitudine, candoare, inocență, puritate și înțelepciune*. *Albul păcii* și *albul tragicului*, de asemenea, sunt două sensuri emblematice ale acestei culori în distincție. Deoarece, conform tradiției etnologice a poporului nostru avem două culori ale doliului: *negrul* contemporan preluat din Occident și *albul* cutumei tradiționale [5].

Panglica distincției comemorative moldovenești este flancată de două combinații cromatice – *roșu-galben-roșu*, îmbinând, din punct de vedere simbolic, pe de o parte – cea mai înaltă culoare heraldică *Aurul* (galben), ce simbolizează motivația supremă a jertfirii de sine a patrioților țării care au luptat pentru independența și integritatea Republicii Moldova, iar pe de altă parte – culoarea *roșie*, ce semnifică sângele vărsat de aceștia pe malurile străbunului Nistru (simbolizat prin dunga *lată* de culoare *albă*).

Albastrul – culoarea păcii, este culoarea simbolică a infinitului, cerului, perfecțiunii, absolutului, lumii spirituale, idealului, dragostei platonice. Este și culoarea fericirii, și aspirațiilor romantice în literatura multor popoare [6].

Numărul celor *două dungi înguste Albe* semnifică, comemorarea celei de a 20-a aniversări a războiului de pe Nistru pentru integritatea și independența Republicii Moldova (marcată în 2012). Totodată, cromatica albă din baretă concordă cu emailul alb din medalionul crucii, care repetă smaltul alb din cele două mai înalte ordine ale țării noastre – „Ordinul Republicii” și „Ștefan cel Mare”.

Panglica distincției are pe revers un sistem de prindere de haină și se poartă în partea stângă a pieptului.

Forma Crucii acestei distincții, având extremitățile labate în unghi (romboidale), este una nouă, originală pentru faleristica națională, care este mai puțin uzitată în faleristică – accentuându-se caracterul său sobru, laconic de comemorare și prin metalul de culoare închisă din care este confecționată. Stema de Stat a Republicii Moldova din centrul crucii comemorative semnifică emitentul distincției.

Albul emailului din laturile din față ale crucii și *negrul* (cenușiu) din perimetrul acestora – semnifică culoarea doliului, deoarece simbolizează comemorarea tragicului eveniment și memoria celor căzuți acum 20 de ani în urmă. Iar cununa de stejar este un element de bază al medalisticii

militare europene. Totodată, *Stejarul* fiind unul din candidații de emblemă națională complementară la categoria *Copac național*. Simbioza acestor elemente accentuează caracterul comemorativ al medaliei, ancorând-o în tradiția autohtonă.

Pe *reversul* distincției, în centru, într-un cerc conturat *perlat cu 20 de mărgelă* (ce semnifică a XX-a aniversare), sunt incizate milesimile în două rânduri – „1991 1992” (anii când s-au derulat tragicele evenimente).

Bareta uzuală, pentru port cotidian, se prezintă sub forma unei panglici dreptunghiulare din rips reprezentând identic cromatica baretei de pe originalul medaliei, aplicată pe un suport metalic, cu lățimea de 30 mm, înălțimea de 10 mm. Pe spate are un sistem de prindere. Bareta se poartă conform regulamentului, pe partea stângă a vestonului.

Culoarea	Pantone	CMYK	RGB	HTML
Albastru	293c	97.81.0.0	0-70-174	#0046AE
Galben	109c	1.15.100.0	255-210-0	#FFD200
Roșu	186c	13.100.90.4	204-9-47	#CC092F

Igor Panfile, viceministru al Apărării, a comunicat, în ședința Cabinetului de Miniștri (11.01.2012), că distincția va fi oferită cetățenilor Republicii Moldova pentru apărarea integrității și independenței Republicii Moldova, după cum urmează:

a) militarilor aflați în serviciul activ, rezerviștilor chemați la concentrare, voluntarilor și colaboratorilor organelor afacerilor interne, ai organelor securității statului și ai sistemului penitenciar, incluși în efectivul unităților militare și structurilor speciale aflate pe poziții de luptă;

b) militarilor, colaboratorilor organelor afacerilor interne, ai organelor securității statului și ai sistemului penitenciar și per-

soanelor civile delegate în aceste unități în vederea îndeplinirii unor misiuni speciale în scopul eficienței acțiunilor de luptă.

Confecționarea distincției nominalizate, a legitimației și a cutiei capitonate aferente acesteia pentru aproximativ 28000 de participanți la acțiunile de luptă, a necesitat cheltuieli financiare în sumă de aproximativ 5 mln. 320 mii lei, care la propunerea Ministerului Finanțelor au fost alocate din fondul de rezervă al Guvernului [7].

Modul de conferire a distincției respective, procedura de înmânare și modul de purtare a acesteia sunt prevăzute în Regulamentul aprobat prin decret al Președintelui Republicii Moldova.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=341859&lang=1>
Publicat: 13.01.2012 în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 7-12, art. Nr. 39.
2. <http://www.timpul.md/articol/deputatii-au-instituit-crucea-comemorativa-pentru-combatanii-care-au-luptat-in-transnistria-30321.html> Vezi: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 21-24, 27 ianuarie 2012.
3. Andrieș-Tabac S., *Crucea Comemorativă a Celui de al Doilea Război Mondial*, în *Akademios*, nr.1 (16), 2010.
4. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr. 37-38, 19 martie, p. 7-8, art. 87 și 88.
5. Buzilă V., *Simboluri ale doliului în Moldova*, în „Revista de etnologie”, Chișinău, I, 2005, p. 94-117.
6. Evseev I., *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*. Editura „Amarcord”, Timișoara, 1994.
7. <http://www.gov.md/sedintevew.php?l=ro&idc=495&id=4650>.

APARIȚII EDITORIALE

Ion Xenofontov, *Războiul sovieto-afghan (1979–1989). Studiu de istorie verbală. Percepții. Documente*,**Iași, Editura Lumen, 2011, 549 p. ISBN 978-973-166-272-5****Antonio SANDU***

Volumul autorului Ion Xenofontov cu titlul *Războiul sovieto-afghan (1979–1989). Studiu de istorie verbală. Percepții. Documente*, apărută în 2011 la Editura Lumen are meritul de a transforma cercetarea istoriei recente într-o suigeneris audiție a vocilor secunde. Ostașul, ofițerul, combatantul în general este de foarte puține ori văzut de ochiul istoriei oficiale, atent mereu la învingători. Războiul este un fapt social care re-construiește viața celor care îl trăiesc. În volumul *Războiul sovieto-afghan (1979–1989) Studii de istorie verbală. Percepții. Documente*, istoricul Ion Xenofontov, de la Institutul de Studii Enciclopedice din cadrul Academiei de Științe a Moldovei, utilizează o abordare fenomenologică în cadrul perspectivei narrative de cercetare istoriografică.

Editura Lumen și eu personal țin să-l felicit pe domnul Ion Xenofontov în primul rând pentru curajul de a propune lumii academice întoarcerea la viață ca formă de înțelegere a istoriei. Ca filosof am considerat adeseori că filosofia “este o arheologie a spiritului”.

Lecturând cartea domnului Xenofontov cu titlul *Războiul sovieto-afghan (1979–1989). Studiu de istorie verbală. Percepții. Documente*, apărută în 2011 la Editura Lumen din Iași, România, am avut în primul

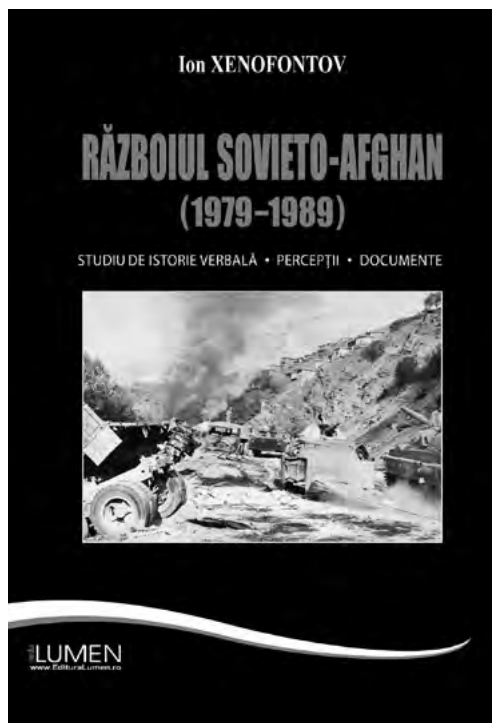
rând o revelație epistemologică: științele sociale și umaniste sunt din ce în ce mai apropiate metodologic. Recentul travaliu al Ministerului Educației din România de a separa științele sociale și umaniste într-o ...aș zice, nefirească fragmentare, devine brusc superfluu în fața unui text istoric care nu este cu nimic mai puțin sociologic, antropologic.

Metodologia narativă abordată de Ion Xenofontov în volumul *Războiul sovieto-afghan (1979-1989). Studiu de istorie verbală. Percepții. Documente* are meritul de a transforma cercetarea istoriei recente într-o suigeneris audiție a **vocilor secunde. Ostașul, ofițerul**, combatantul în general este de foarte puține ori văzut de ochiul istoriei oficiale, atent mereu la învingători.

Am citit cartea cu ochii filosofului câmpului social și ea mi-a adus în față o provocare: războiul ca fapt de viață, războiul ca stare de lucruri. Dintr-o dată războiul nu mai este o angoasă în fața inevitabilității și de cele mai multe ori inutilității morții și nici un moment apoteotic a unui erou care a avut șansa de partea sa. Războiul este un fapt social care re-construiește viața celor care îl trăiesc. Perspectiva adusă de volumul domnului Xenofontov este cea a combatantului, nu a luptătorului. Diferența

* Antonio SANDU – doctor în filozofie, lector universitar, Facultatea de Drept a Universității „Mihail Kogălniceanu” din Iași, editor, președintele Asociației Lumen – Centrul de Cercetări Socio-Umane Lumen.

între cei doi termeni este centrarea epistemică pe individul care joacă rolul social de militar și nu pe proiecția eroică cu care îl investim în calitate de luptător.

Eroismul e un fapt accidental, o posibilitate ca în cazul lui Fiodor Popovschii, care s-a întâmplat să fie de față când un proiectil a nimerit direct într-un mecanic și acela a fost omorât pe loc. Moartea și dezastrul apar ca stare cotidiană.

Metodologia narativă ne propune înțelegerea războiului din unghiuri diferite. Războiul are tot atâtea fețe câți militari au participat la război. Rolul istoricului care folosește metodologia narativă este aceea de a prinde în concepte fețele războiului. Ostașii eliberatori care atunci când se supărau le luau apa și lumina localnicilor (p. 69) sunt aceiași care sunt împușcați cu câteva zile înainte de liberare, care refuză să se înregistreze în KGB.

Interviurile vorbesc de la sine și ca atare cercetătorul Ion Xenofontov s-a distanțat lăsându-le să vorbească fără nicio interpretare. Antropologul Ion Xenofontov a lăsat interpretarea cititorului întrucât textul surșă, interviurile, sunt ele însele un fapt cultural, nu doar un izvor istoric.

Istoricul Ion Xenofontov a reactualizat datele provenite direct de la subiecți folosindu-le ca grilă interpretativă în celălalt volum al domniei sale apărut la Editura Lumen în 2010 sub titlul *Războiul din Afghanistan (1979-1989) în memoria participanților din Republica Moldova. Realitate istorică și imaginar social*. În cadrul acestuia din urmă Ion Xenofontov abordează o metodă de tip hermeneutic de analiză calitativă a datelor obținute prin interviuri. El construiește un sistem categorial de analiza datelor în care include războiul ca stare a vieții. Sunt prezentați adversarii, aliații, civilii, luptele morții, timpul liber, vocile combatanților și nu în ultimul rând situația combatanților după război. Este o radiografie istorică, dar și sociologică a războiului în sine având războiul sovieto-afghan ca pretext hermeneutic.

Revenind la volumul *Războiul sovieto-afghan (1979-1989). Studii de istorie verbală. Percepții. Documente*, putem aprecia utilizarea sincronă a abordării fenomenologice și perspectivei narrative. Întrebările puse de cercetător au vizat războiul și combatantul în același timp. S-a apelat la memoria acestuia solicitându-i-se în același timp semnificații, atribuite evenimentelor și percepțiilor subiective, trăiri și reinterpretări pe care actualul veteran le dă evenimentelor. Istoria orală trece dincolo de izvorul înțeles într-un sens pozitivist sau postpozitivist și se integrează mai degrabă într-o perspectivă construcționistă postmodernă.

Autorul însuși citează ca teme de cercetare diferența de gen în abordarea fenomenului militar. Construcția socială a statutului de militar pe de o parte și a însăși conceptului de militar are la bază “o imagine a virilității unde individul tinde să fie cunoscut ca actor activ și direct în marele eveniment”. Ion Xenofontov. *Perspectiva feminină este văzută mai dură în mărturiile identificate cu o intensitate afectivă crescută* (Xenofontov, 2011).

Autorul pune în scenă un proces de mediere a interpretării faptului personal și al istoriei personale de război a veteranului pe care-l re-construiește ca fapt istoric prin ochii cercetătorului.

Salutăm inovația metodologică și curajul epistemic a domnului Ion Xenofontov de a prezenta cititorului o altfel de poveste istorică: povestea militarului moldovean trimis într-un război pe care nu-l poate câștiga, dar n-are voie să-l piardă.

Revista Militară

Studii de securitate și apărare. Publicație științifică. Nr. 1 (7)/2012

Fondator: Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”

Lectori: **Elena Varzari**, doctor în filologie, conferențiar universitar,
Mihai Adauge, Vitalie Țurcanu

Corector: **Elena Pistrui**

Coperta, design, procesare computerizată și pre-press: **Valeriu Oprea**